

La cronificació de la pobresa

Cada cop més a prop de les persones

La cronificació de la pobresa

Edita:
L'Observatori de la Creu Roja a Catalunya
c. Joan d'Àustria, 120-126
08018 Barcelona

Data de publicació:
març de 2017

Equip de redacció:
Óscar Velasco, Anna Sabaté i Pilar Millán

Edició:
Irene Peiró i Oscar Velasco

Realització d'enquestes telefòniques:
Centre de Coordinació de la Creu Roja a Catalunya.

Recerca documental i suport en la redacció i l'edició: Marc Huertas (Estudiant en pràctiques del Grau de Sociologia de la UAB), Javier Herrera (Estudiant en pràctiques de Psicologia de la UNED), Vilma Arrufat (estudiant de Periodisme de la UAB), Natàlia Ros (estudiant de Publicitat de la UAB), Natàlia Gil i Elena Torrentó (Voluntàries de L'Observatori de la Creu Roja).

Assessorament científic:
Anna Espinal i Oliver Valero (Servei d'Estadística de la UAB)

Amb la col·laboració de:
Àrea de Producció d'Estadístiques Socials, Subdirecció General de Producció i Coordinació Estadística (Idescat)

Fotografia de portada:
IGLUUU i Creu Roja

Fotografies d'interior: Marina Moreno (estudiant de Comunicació Audiovisual de la UAB)

Direcció i producció audiovisual:
Patty Ortín
Realització: IGLUUU

Disseny, maquetació i impressió: Raúl Camaño, Erre Infographics, i Gràfiques APR.

Dipòsit legal: B 6541-2015

© Creu Roja, 2017

No és permesa la reproducció total o parcial d'aquesta publicació, ni el seu tractament informàtic, ni la seva transmissió de cap forma o per qualsevol mitjà, ja sigui electrònic, mecànic, per fotocòpia, per registre o altres mètodes, ni el seu préstec, lloguer o qualsevol altra forma de cessió d'ús de l'exemplar, sense el permís previ i per escrit dels titulars del Copyright.

Agraïments:

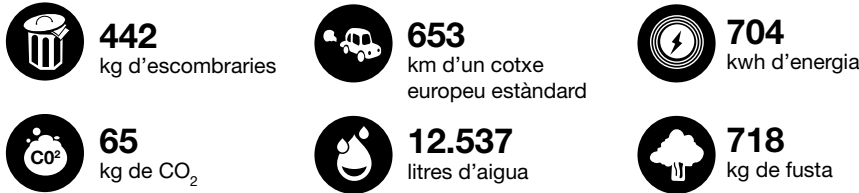
A tots els usuaris i usuàries dels projectes per a persones en situació d'extrema vulnerabilitat de la Creu Roja que han accedit a participar en l'estudi.

A tot l'equip voluntari i tècnic del *Call Center* del Centre de Coordinació de la Creu Roja a Catalunya que ha realitzat les enquestes: Begoña Aricha (Responsable tècnica), Anna Maria Llatge Tortosa, Sònia Rodríguez Mulero i Marc Huertas.

A l'equip de Sistemes d'Informació i a la col·laboració dels membres de la Comissió de Projectes de Crisi de la Creu Roja a Catalunya.

A l'equip de referents de Comunicació Provincial de la Creu Roja: Marta Bonillo, Carles Sureda i referents locals de projecte Jordi Vidal i Inma Pozo.

La impressió d'aquest document en paper Cocoon Offset 100% reciclat ha reduït l'impacte mediambiental en:

LA MISSIÓ

Ser cada cop més a prop de les **persones vulnerables** en els àmbits nacional i internacional a través **d'accions** integrades, realitzades per **voluntariat** i amb una àmplia participació social.

LA VISIÓ

La Creu Roja, com a organització **humanitària** i voluntària arrelada a la societat, donarà **respostes** integrals a les persones vulnerables, amb una perspectiva de desenvolupament humà.

SUMARI

1. Presentació	6
2. Introducció	8
2.1. Explicació de l'anàlisi de l'estudi	9
2.2. La cronificació de la pobresa	9
3. Resultats de l'enquesta	10
3.1 Perfil de les persones enquestades	11
Sexe	11
Edat	11
Lloc de naixement	11
3.2 Tipologia i composició del nucli familiar	12
Tipologia, convivència i composició del nucli familiar	12
3.3 Determinants socioeconòmics	12
3.3.1 Ingressos per unitat familiar i procedència	12
3.3.2 Endeutament i dificultats per arribar a final de mes	15
3.3.3 Indicador de privació material i altres indicadors d'interès	18
3.4. Dades d'ocupació	24
3.4.1 Situació laboral i canvis respecte a fa un any	24
3.4.2 Indicadors sobre cotitzacions i anys cotitzats	27
3.4.3 Dades relatives a les persones que treballen actualment	28
3.4.4 Dades relatives a les persones que no treballen actualment	29
3.5. Dades d'infància	30
Necessitats i dificultats per fer front a les despeses dels fills/es	30
3.6. Dades relatives a la percepció de la salut	32
Percepció i afectació de la salut de les persones enquestades	32
3.7. Pregunta de resposta oberta a totes les persones enquestades	36
"Com creu que la Creu Roja el pot ajudar?"	
4. Conclusions de l'estudi	38
5. Accions de la Creu Roja	44
6. Annexos	50
Annex 1. Metodologia de l'estudi	52
Annex 2. Qüestionari telefònic	54
Annex 3. Marc referencial	57
Annex 4. Bibliografia	60
Annex 5. Glossari	63

1

PRESENTACIÓ

1. Presentació

Benvolguts/udes,

Amb aquest 10è estudi de L'Observatori, hem volgut fer una mirada detallada d'una tendència que, des del contacte directe de la nostra intervenció amb les persones en situació de risc d'exclusió, hem anat identificant des de l'inici de la llarga situació de crisi socioeconòmica que vivim. Parlem de la cronificació de la pobresa. Per això, ens resulta molt alarmant constatar en aquest estudi que 4 de cada 10 persones que atenem en projectes de lluita contra la pobresa en pateixen.

Diem que una persona, una família, un col·lectiu determinat... viu en situació de pobresa crònica o persistent quan, d'una manera sostinguda i continuada en el temps, sofreix la precarietat econòmica fruit de la desocupació, l'alta precarietat laboral, el gènere, l'edat, el nivell de qualificació professional o formatiu, o la manca d'oportunitats derivada del cercle viciós que genera l'exclusió social.

Ja són una desena els estudis de L'Observatori que ens han ajudat a fer una anàlisi objectiva de com les persones en exclusió social han de trampejar el seu dia a dia, o de com es veu afectada la perspectiva respecte als seus projectes de vida o, en molts casos, la dels seus fills, que es troben majoritàriament en edat escolar, però que no poden tenir cobertes les seves necessitats. D'aquesta manera, tornem a abordar el concepte de com la pobresa pot esdevenir hereditària entre les generacions d'una mateixa unitat familiar.

Des de la creació d'aquesta eina científica, L'Observatori, hem procurat, per tant, analitzar diversos vectors que dificulten, no només el dia a dia de les persones que atenem des de la Creu Roja en els projectes de lluita

contra la pobresa i l'exclusió social, sinó també la seva perspectiva, actitud i visió per superar aquest llinar que frena notablement el desenvolupament del seu projecte de vida de manera normalitzada, autònoma i amb dignitat.

Malgrat la recuperació econòmica, com a societat seguim patint un creixement desigual i inequitatiu. Ha augmentat la bretxa entre les denominades classes mitjanes i les que generen majors ingressos, però també s'ha diluït el llinar entre poder viure una situació autònoma i normalitzada o caure inevitablement en l'exclusió permanent, fins i tot entre les persones que segueixen actives laboralment, però d'una manera altament precària.

Amb aquest document a les mans, doncs, podem prendre una perspectiva més detallada d'aquell percentatge de la població invisibilitzat que pateix aquest fenomen de la cronificació de la pobresa. D'aquesta manera, tots els actors socials implicats i compromesos en l'impuls d'una societat més igualitària i equitativa hem de poder superar la idea que ja no hem d'abordar el problema de la pobresa com una emergència social dins d'una conjuntura temporal, sinó que cal emprendre accions i mesures público-privades més eficients i decidides a mitjà termini per combatre les actuals -però també les futures- desigualtats socials.

Antoni Aguilera i Rodríguez
President de la Creu Roja a Catalunya

2

INTRODUCCIÓ

2. INTRODUCCIÓ

2.1. Explicació de l'anàlisi de l'estudi

El present estudi s'ha centrat en l'anàlisi de la situació dels usuaris i usuàries del programa **"Persones en situació d'extrema vulnerabilitat"** (anteriorment de Lluita contra la pobresa i l'exclusió social) de la Creu Roja.

En aquest estudi, s'ha comptat amb un univers mostral de **12.000 persones**, ateses als diferents projectes per a persones en situació d'extrema vulnerabilitat per seguir la mateixa metodologia dels anteriors estudis de L'Observatori.

Mitjançant un qüestionari (que es pot consultar íntegrament a l'Annex 2), s'han dut a terme **1.142 enquestes telefòniques**, amb preguntes que han permès d'identificar les circumstàncies d'aquestes persones, en temes com la situació socioeconòmica, l'habitatge, l'ocupació o la salut.

2.2. La cronificació de la pobresa

Al llarg del període 2011-2016, L'Observatori ha anat treballant, en els seus 9 estudis anteriors, diferents temàtiques que han permès analitzar d'una manera sistemàtica la situació de les persones ateses, posant l'accent en aquelles considerades més vulnerables, és a dir, principalment, aquelles ateses al programa de lluita contra la pobresa i l'exclusió social, (actualment programa "Persones en situació d'extrema vulnerabilitat"). Tractant temes com l'alimentació infantil, l'habitatge, la salut, les dificultats de les persones majors de 45 anys o les de les persones d'origen immigrant s'han pogut detectar noves necessitats i treballar noves estratègies d'acció, vinculades a millorar la qualitat de vida de les persones i a pal·liar els efectes de la crisi socioeconòmica.

En aquest 10è estudi hem volgut anar un pas més enllà: de què parlem quan

ens referim a la cronificació de la pobresa? Com es mesura? Com es treballa? Totes aquestes preguntes fonamenten el punt de partida de l'estudi.

L'Institut Nacional d'Estadística (INE) ⁽¹⁾ seguint la recomanació de l'Oficina d'Estadística Europea (EUROSTAT), considera que una persona està en situació de pobresa persistent si està classificada com a pobre dins de l'últim any i almenys dos dels tres anteriors. Els indicadors de cronificació de la pobresa han de reflectir situacions de pobresa estructural i, per tant, no poden ser considerades les situacions momentànies i circumstancials, com quan una persona perd la feina, està en situació inactiva durant uns mesos i després s'incorpora al mercat laboral (per a més informació veure Annex 3. Marc referencial).

Segons això, i segons dades de les persones enquestades⁽²⁾ en aquest estudi, el 40,6% de les persones estarien classificades en la categoria de pobresa persistent o de llarga durada. És a dir, estarien inclosos als programes de pobresa com a mínim abans de l'any 2014 i de manera permanent fins a l'actualitat.

Tenint en compte aquest segment de població, als resultats de l'estudi, donarem, d'una banda, dades actuals segons les enquestes realitzades; i, d'altra banda, dades comparatives en relació als 9 estudis anteriors. Per acabar, identificarem dificultats segons segment de població, el seu grau de vulnerabilitat i què pot suposar per a les persones una situació de cronificació de la pobresa actualment o en un futur a mig/llarg termini.

(1) <http://www.ine.es/daco/daco42/sociales/pobreza.pdf>

(2) Nota metodològica: Dada extreta de l'Aplicació Informàtica – Intervenció Social- Creu Roja a Catalunya

3

RESULTATS DE L'ENQUESTA

3. RESULTATS DE L'ENQUESTA

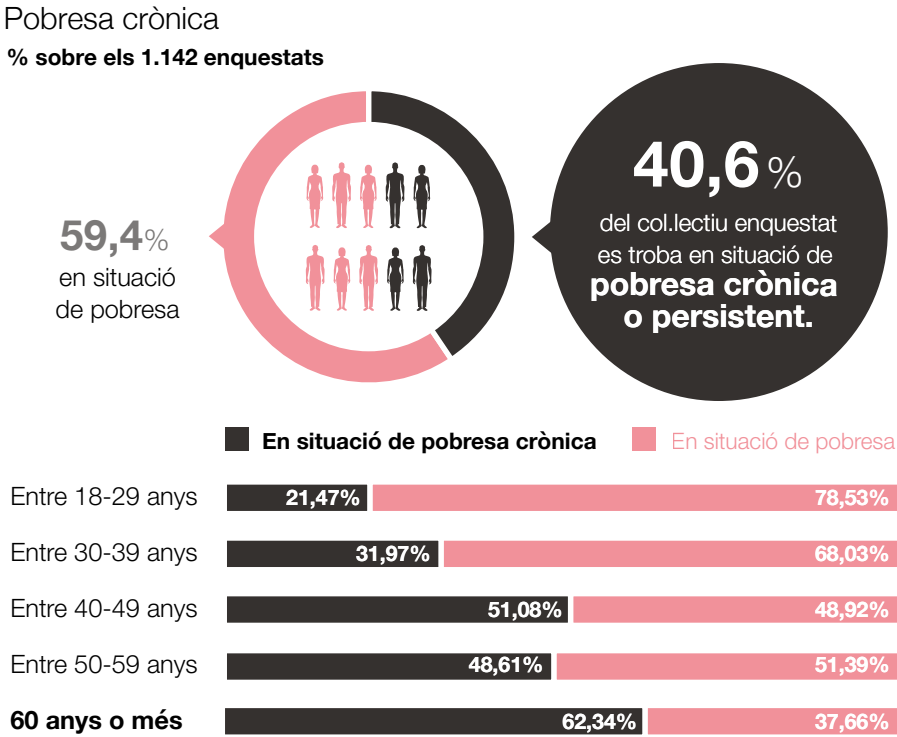
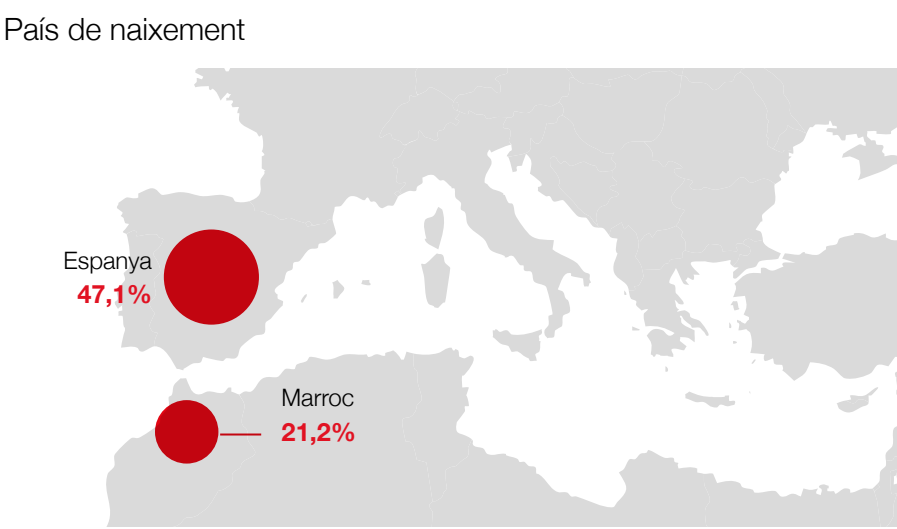
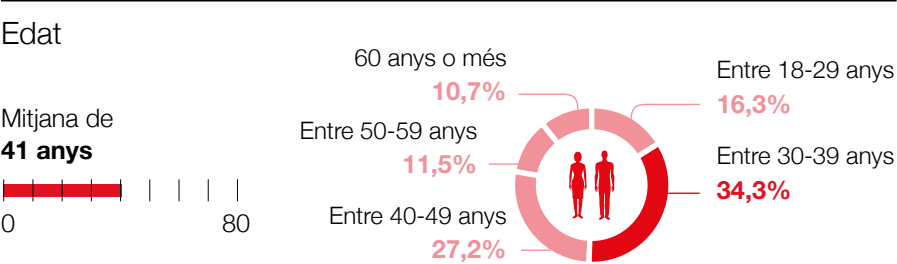
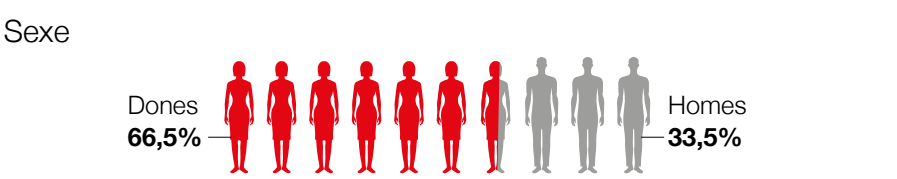
Tot seguit, es descriuen els principals indicadors obtinguts de la realització de les enquestes telefòniques a les **1.142 persones** de la mostra, així com dades dels anteriors estudis de L'Observatori, que ens han ajudat a fer una aproximació a l'evolució del col·lectiu i que ens permeten, alhora, identificar tendències per a poder pal·liar situacions futures, degudes a processos de cronificació de la pobresa.

3.1. Perfil de les persones enquestades i dades personals

El perfil obtingut no representa diferències significatives respecte als anteriors estudis, on s'analitzava el conjunt de la població atesa. Es manté, doncs, el percentatge majoritari de dones (el 66,5%) amb una mitjana de 41 anys. Per rang d'edats, el 61,5% té entre 30 i 49 anys.

Segons el lloc de naixement, el percentatge majoritari -un 47,1%- és d'origen autòcton, seguit pel grup de persones procedents del Marroc -21,2%-.

Donat que el present estudi té com a objectiu aprofundir en la cronificació de la pobresa, hem volgut identificar quins són els col·lectius que hi estan més exposats. Si a la introducció dèiem que un 40,6% de les persones enquestades pateixen pobresa crònica, si les segmentem per edat, les persones majors de 60 anys són les que presenten un indicador més alt de cronificació -el 62,34%-, seguides per la franja d'edat d'entre 40-49 anys -51%- . El segment d'edat menys afectat seria el dels joves d'entre 18-29 anys, amb un 21% de les persones enquestades d'aquesta edat en pobresa crònica.

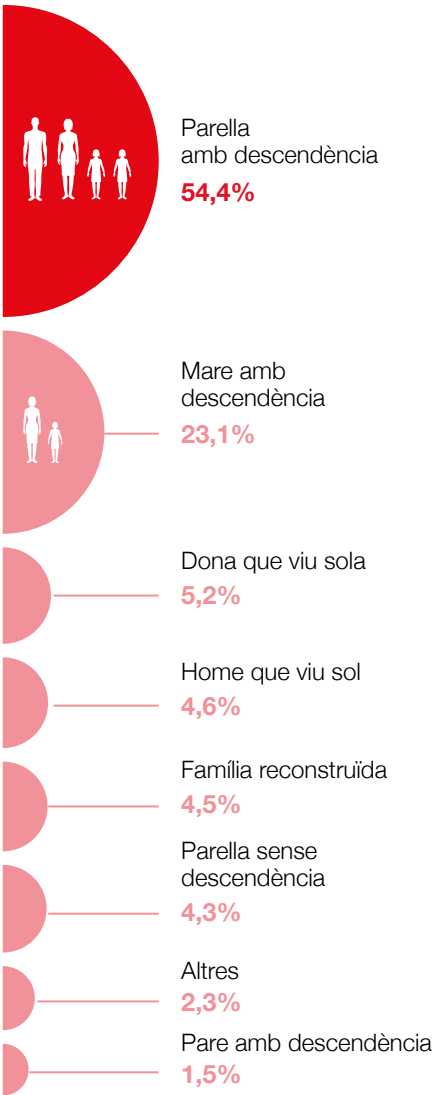

3.2. Tipologia i composició del nucli familiar

Quant a la tipologia del nucli familiar, més de la meitat (54%) tenen parella i fills, però cal destacar que un 24,6% són famílies monoparentals (el 23,1% de mares amb descendència i l'1,5% de pares amb descendència).

Pel que fa a la dimensió, i malgrat que la mitjana se situa en 4 persones (21%), destaquem també el 37,8% de famílies estan compostes per 5 o més persones.

Tipologia del nucli familiar
% sobre 1.142 enquestats

3.3. Determinants socioeconòmics

En aquest bloc, es presenten els resultats que fan referència als indicadors socioeconòmics del conjunt del nucli familiar.

3.3.1 Ingressos d'unitat familiar i procedència

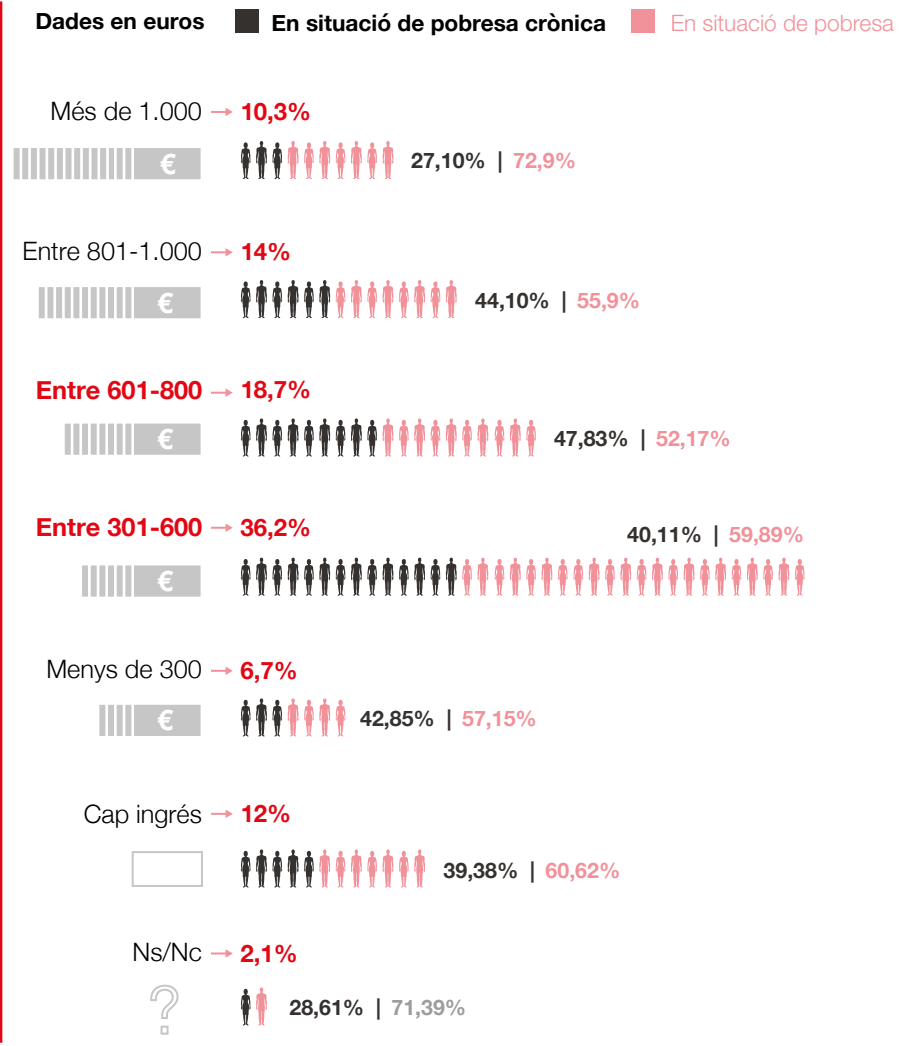
Tal i com es veu a la taula inferior, la forquilla majoritària d'ingressos mensuals està entre 301 i 600€.

A destacar, els pocs ingressos estables que tenen les famílies, si pensem en la seva tipologia, que estan compostes per entre 3 i 5 membres en el 62,4% dels casos.

Al llarg de tots els estudis, aquesta forquilla no ha variat, és per tant una situació de precarietat econòmica, viscuda ja de manera continuada i, com ja veurem mes endavant, tampoc varia en funció de si es té feina o no.

Ingressos mensuals per unitat familiar

Aquestes dades fan referència al conjunt d'ingressos mensuals de la família, no només als de la persona enquestada.
% sobre 1.142 enquestats

3. RESULTATS DE L'ENQUESTA

Són ingressos mínims, que obliguen les persones a continuar demanant ajudes en qüestions de necessitats molt bàsiques. No només condiciona la seva qualitat de vida, sinó també la seva salut, sobretot emocional.

No observem diferències significatives, tot i els anys d'evolució, en quant a l'augment en les forquilles d'ingressos més altes -més de 1000 €, que segueixen estant al voltant del 10% del col·lectiu enquestat.

Com ja hem anat veient també en anteriors estudis de L'Observatori, volem posar l'accent en el fet que el 12% de les famílies enquestades no tenen cap ingrés econòmic estable i, per tant, no poden garantir uns mínims al conjunt del nucli familiar. És especialment greu, quan això es dona majoritàriament en famílies compostes per 3 i 4 persones.

Segons l'EUROSTAT, una persona està en situació de pobresa relativa, quan els seus ingressos mensuals estan per sota dels 852,4€, i pateix pobresa greu, quan se situen per sota del 568,3€. La mesura dels indicadors de pobresa va variant en funció de la dimensió del nucli familiar.

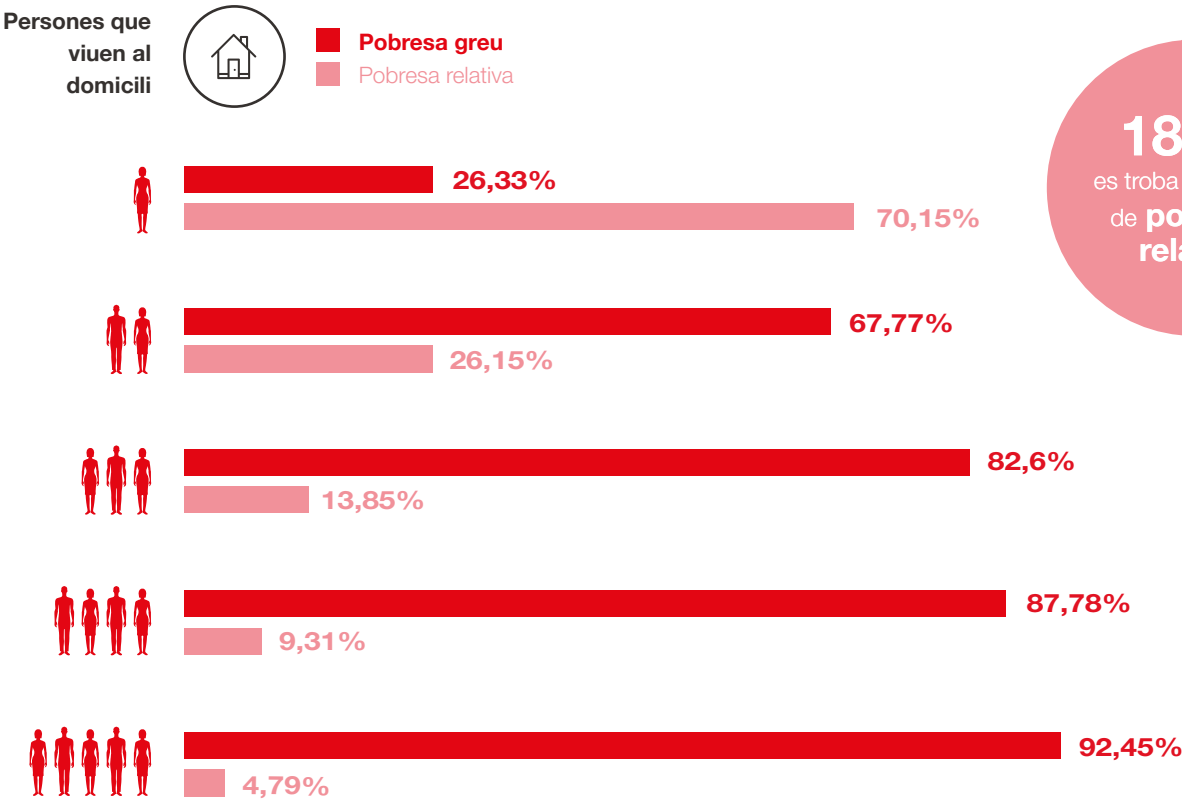
D'acord amb aquests indicadors, el 81,01% dels enquestats a l'estudi actual estarien en pobresa greu i el 18,9% estaria en situació de pobresa relativa.

Cal tenir en compte, que, per accedir a les ajudes del programa de persones en extrema vulnerabilitat de la Creu Roja, es té en compte l'indicador IPREM (Indicador Públic de Renda d'Efectes Múltiples: 532,51 € al mes, més 125 € per persona a càrrec).

Més informació: <http://www.iprem.com.es/>

Tal i com veiem al gràfic, els índex més alts de pobresa greu es troben en els nuclis familiars compostos per 4 i 5 membres.

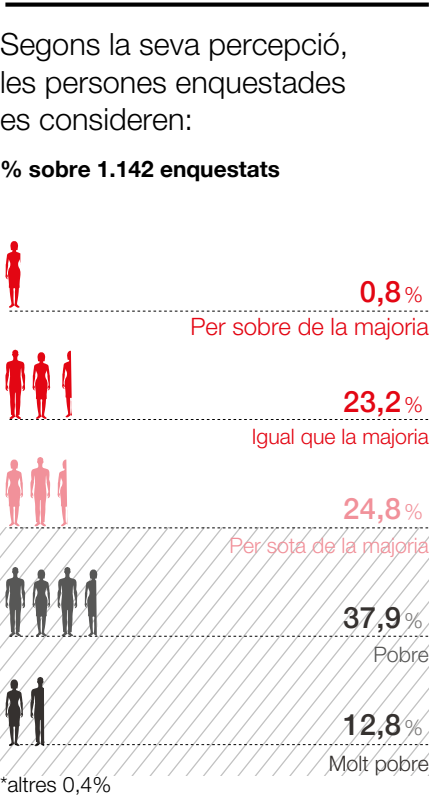
Grau de pobresa segons nucli familiar
% sobre 1.142 enquestats

Segons la procedència dels ingressos de la unitat familiar, observem que la font majoritària és el subsidi d'atur o les prestacions (44,3%). A continuació, es troben els ingressos per feina -salari i/o economia informal- (41,3%). A banda de constatar una vegada més que, tot i tenir feina, les persones no tenen garantida la cobertura de les seves necessitats bàsiques, volem analitzar l'evolució d'aquest indicador, que hem anat mesurant en estudis anteriors.

Percepció de la pobresa

Ara bé, a banda de les dades quantitatives, quina es la percepció que tenen les persones comparant la seva situació amb la del seu entorn? Tal i com s'observa al gràfic següent, un 24,8% de les persones enquestades considera que es troba per sota de la majoria (sense arribar a considerar-se pobre o molt pobre). D'altra banda, un

50,7% sí que considera que, a més, és pobre o molt pobre.

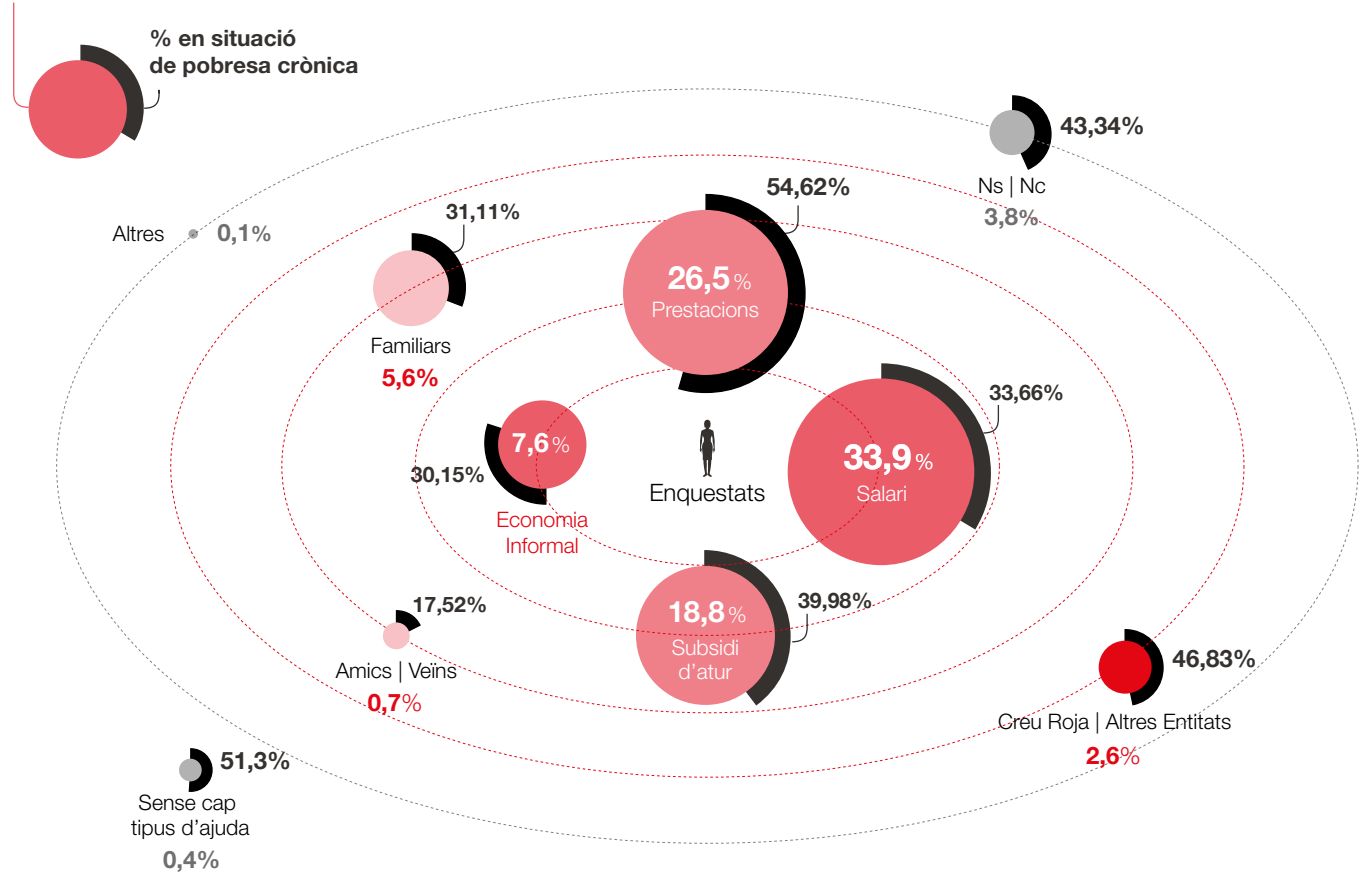
Segons aquesta taula, el 75,5% es considera pobre, molt pobre o per sota de la majoria i el 23,2% es considera com la majoria.

Sembla, doncs, que, en general, la percepció de la pobresa de les persones enquestades és congruent amb la situació real en què es troben. Dit això, voldríem fer una reflexió, veient aquest 23,2% de persones que es consideren "com la majoria". Està clar que es troben en una situació molt precària i, això no obstant, la seva percepció no difereix de la resta del seu entorn. Segurament, això és degut a la baixada global del nivell de vida de la població en general, tenint present l'encariment dels preus de consum, que ha afectat de manera generalitzada la qualitat de vida de les persones.

Procedència dels ingressos

Les dades següents fan referència a quina és la procedència majoritària dels ingressos del conjunt de la unitat familiar.

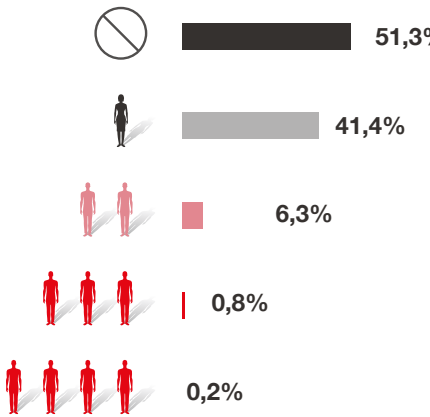
% sobre 1.142 enquestats

Al llarg del període analitzat 2011-2016, la font majoritària d'ingressos ha estat la provinent de prestacions i el subsidi d'atur. El percentatge més alt el trobem en el 5è estudi (Habitatge i col·lectius vulnerables de 2013), amb un 59,9% de persones amb ingressos provinents de prestacions. Tanmateix, el percentatge més baix ha estat el que correspon al 9è l'estudi (recordem que el col·lectiu enquestat eren només persones d'origen immigrant), amb un 35,6% d'ingressos per prestacions. Aquell ha estat l'únic estudi on la font principal d'ingrés la situàvem en la feina -39,1% salari i economia informal-, per sobre del percentatge dels que rebien prestacions.

Membres adults de la llar que treballen

% calculats a partir del total de població activa (N=964)

Dit això, on trobem el percentatge més alt de procedència majoritària d'ingressos familiars per feina (inclòs la provinent de l'economia informal), és a l'estudi actual, amb un 41,3%, tot i que les prestacions continuen sent la font majoritària d'ingressos (44,3%).

Podem concloure doncs, que al període analitzat, s'observa un repunt per ingressos provinent de feina i que això no es tradueix en una millora de les condicions de vida de les persones, que segueixen necessitant l'ajuda de la Creu Roja per fer front a les seves necessitats més bàsiques.

Malgrat això, quan ens fixem, no en el total de la població enquestada, sinó en la que conforma la població activa, observem una baixa intensitat de treball al nucli familiar, tal i com es veu a la taula següent. En un 51% de les llars no treballa cap de les persones adultes en edat de treballar.

3.3.2 Endeutament i dificultats per arribar a final de mes

El 54,7% de les persones enquestades tenen deutes econòmics. Principalment tenen deutes que oscil·len entre els 500€ i 2.000€ -un 38,8%- . El 5,7% acumula deutes per import superior a 10.000€.

Com ja vàiem al 5è estudi referent a l'habitatge - juliol de 2013 -, els deutes es deuen principalment a no poder fer front a les despeses de l'habitatge.

Tornant a l'estudi actual, del total de persones amb deutes (54,7%), el 61% estan desocupades (sense feina), però una dada que volem destacar és el 25% que són persones que treballen (amb o sense contracte laboral o autònoms) i tenen deutes pendents de pagament.

Del total de persones enquestades que tenen feina (27,24%), el 52,4% tenen algun deute pendent.

Per concloure, podem dir, que tot i no observar un augment significatiu d'aquest indicador respecte d'estudis anteriors, les persones segueixen mantenint deutes per imports similars i que, malgrat no haver empitjorat, tampoc han pogut encara liquidar el deute. Especialment a aquelles persones enquestades, amb deutes superiors a 10.000 euros, els serà molt complicat normalitzar la seva situació, donades les circumstàncies de precarietat econòmica que encara pateixen.

Com es veu al gràfic següent, 7 de cada 10 persones afirmen arribar a final de mes amb dificultat o molta dificultat. Aquesta dada no ens pot sorprendre quan parlem de famílies, com ja hem explicat abans, amb ingressos econòmics mensuals majoritaris d'entre 300 i 600€. Però sí es preocupant, no només pel temps que fa que pateixen dificultats i el que significa una situació així viscuda de manera continuada al llarg dels anys, sinó perquè, a més a més, els percentatges més alts se situen en persones amb càrregues familiars. Evidentment, això pot afectar

la seva salut emocional, el seu entorn familiar, les seves relacions i, per tant, el correcte desenvolupament emocional i físic dels infants i dels adults de la família.

Fins i tot, en les famílies on la procedència dels ingressos majoritària és el salari, es manté la dificultat en la mateixa proporció.

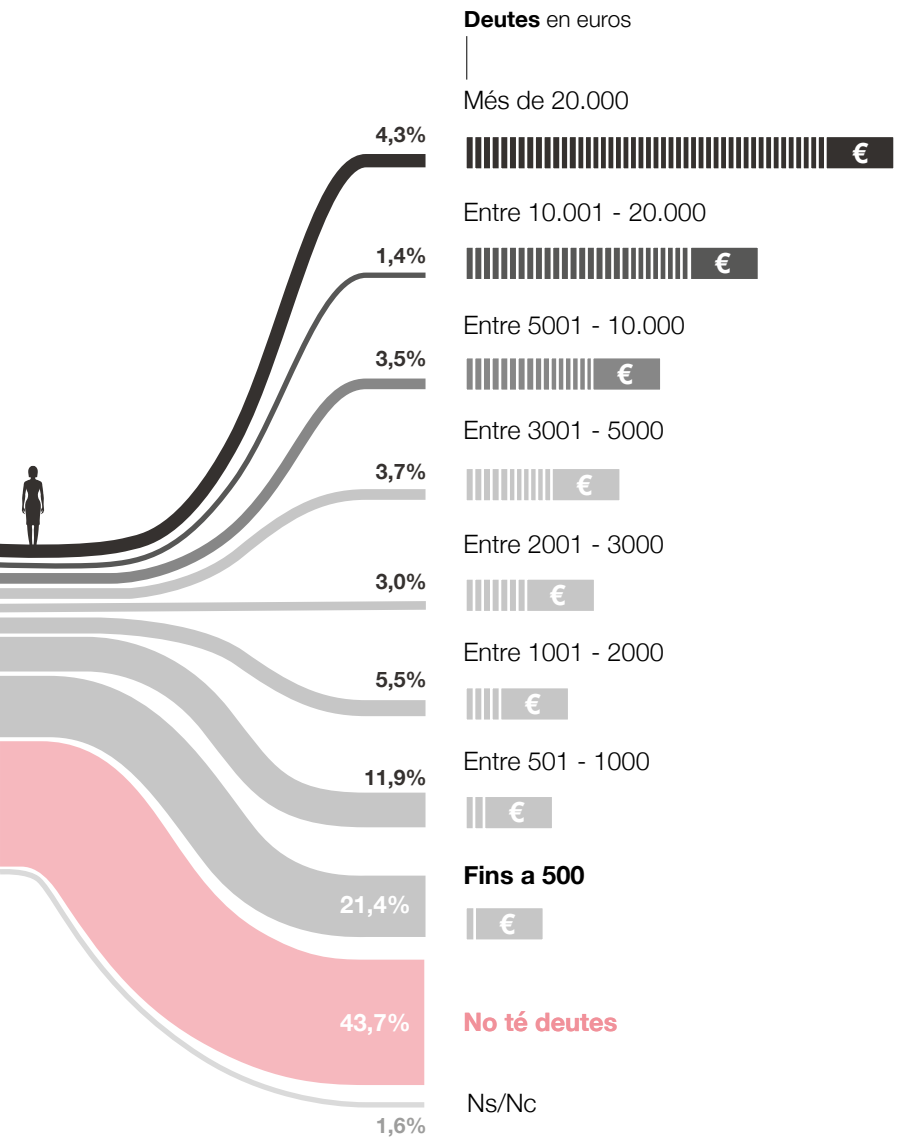
Les demandes que estimen que necessiten fan referència a allò que creuen necessari per sortir de la

situació de pobresa greu i relativa en què viuen. No demanen gaire, ja que el 43,5% diu necessitar entre 501-1.000 € i el 41,2%, entre 1.001 i 2.000€. Per tant, el 84,7% considera que necessita entre 500 i 2.000 euros.

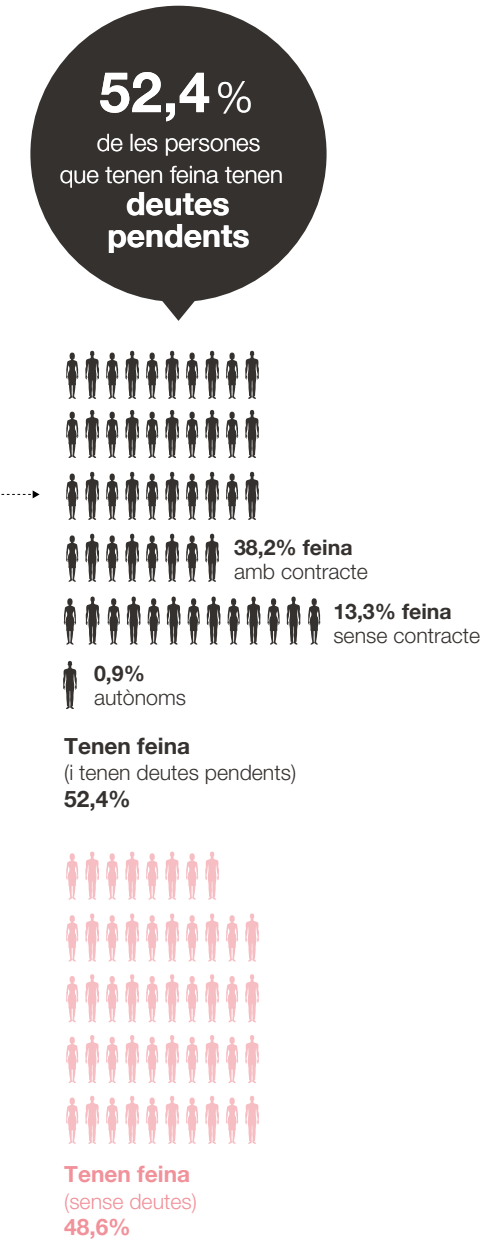
El que consideren les persones enquestades sobre quina és la quantitat mínima de diners que necessiten coincideix amb les dades d'EUROSTAT per sortir de la situació de pobresa relativa a Espanya. El

fet que les persones enquestades subestimin l'import que necessiten per sortir de la pobresa severa, en què es troben la majoria d'elles, es podria explicar per la modificació de les seves expectatives. Així doncs, per a aquest grup de persones ha adquirit un caràcter urgent sortir de la situació de pobresa en què es troben, mentre que ha disminuït la seva percepció d'altres necessitats.

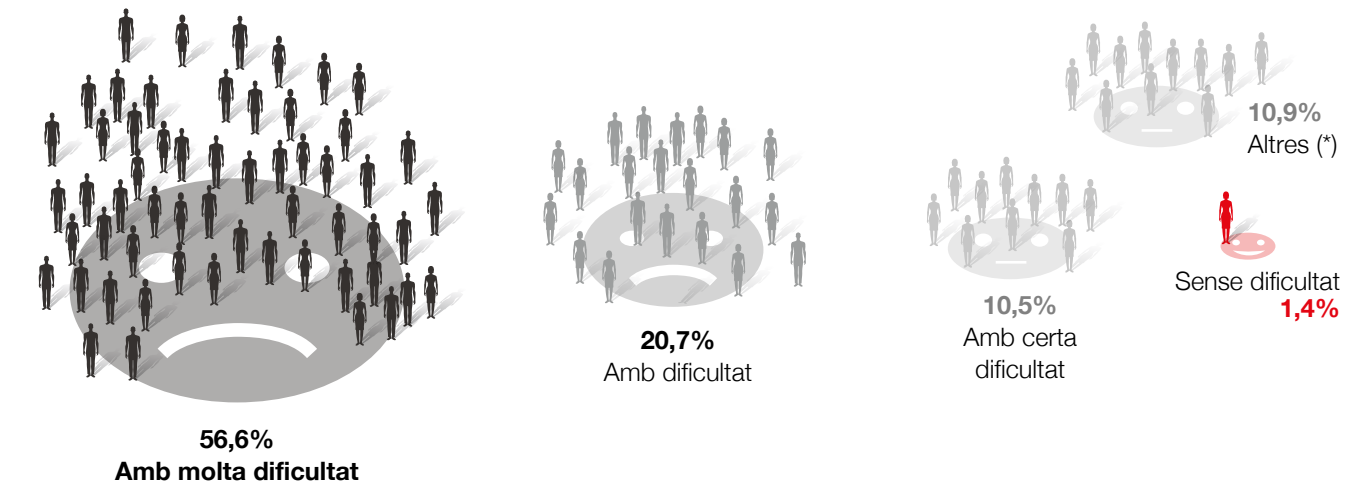
Deute econòmic actual
% sobre 1.142 enquestats

Deutes econòmics de les
persones que tenen feina
% sobre 311 persones
enquestades que tenen feina

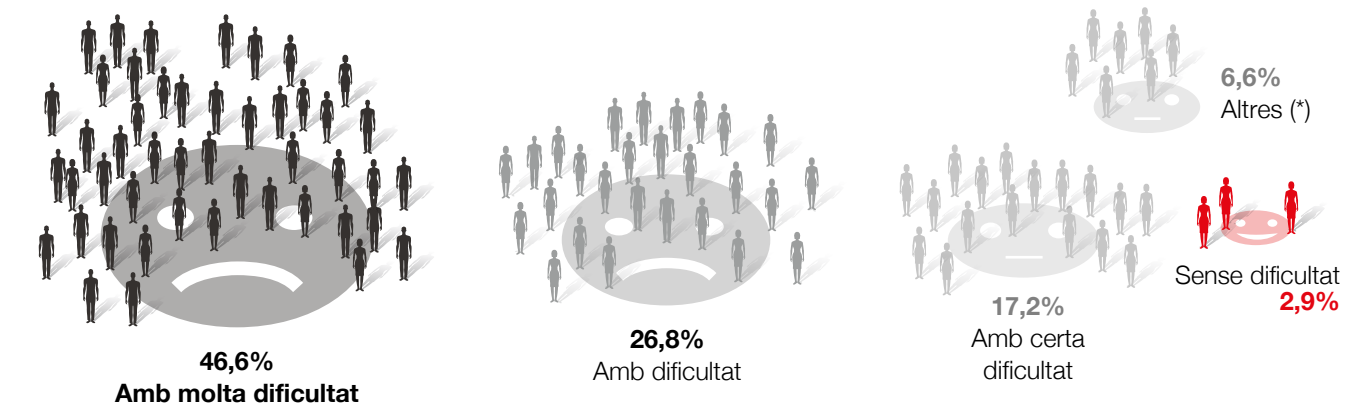

Dificultats per arribar a final de mes
% sobre 1.142 enquestats

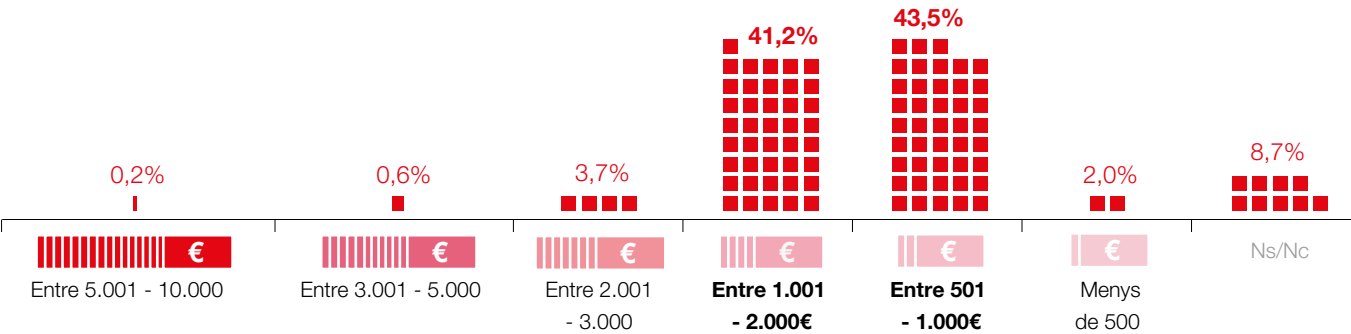
(*) principalment persones que no arriben a final de mes

Dificultats per arribar a final de mes
% sobre 386 persones enquestades amb ingressos procedents de salari

(*) principalment persones que no arriben a final de mes

Quina quantitat econòmica mensual mínima considera
necessària per arribar a final de mes per a una família com la seva
% sobre 1.142 enquestats

3.3.3 Indicador de privació material i altres indicadors d'interès

L'indicador de privació material severa inclou aquelles persones que tenen unes condicions de vida restringides per la manca de recursos, que no es poden permetre com a mínim quatre dels nou ítems que s'indiquen a continuació.

A continuació es recullen les preguntes que fan referència a l'indicador de privació material, així com d'altres relacionats amb les mancances o pèrdues produïdes per una situació de precarietat econòmica .

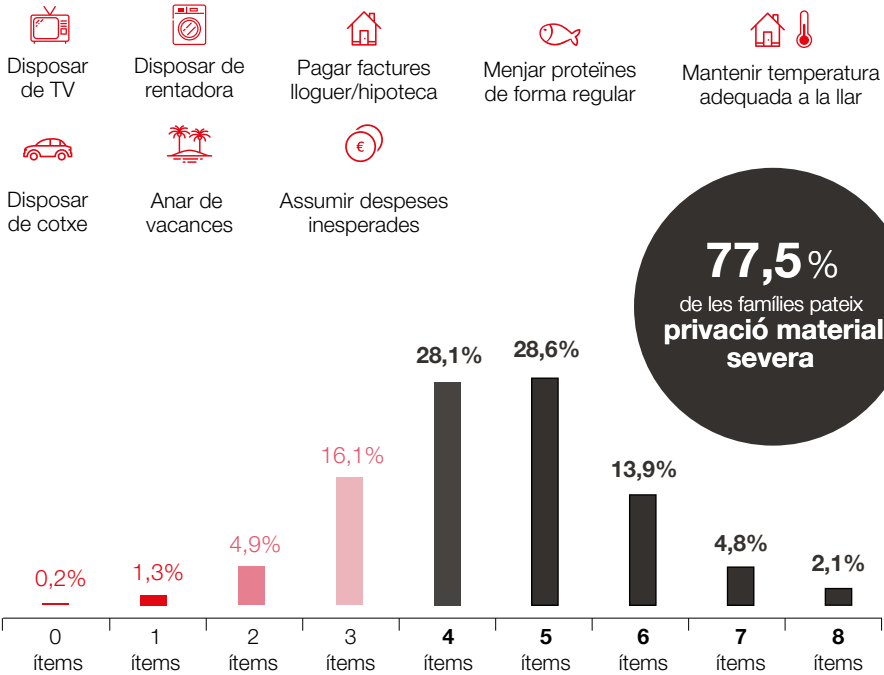
Segons aquests indicadors, el 75,3% que no pot disposar de cotxe. D'aquests, el 63,7% l'ha perdut el darrer any.

Una altra dada a destacar, és el 40,8% de persones que no es poden permetre menjar proteïna (carn/peix) amb regularitat.

Per acabar, el 35,2% de persones no poden fer front al pagament de la seva hipoteca o lloguer. Com ja hem vist a l'apartat anterior, el 54,7% té deutes pendents de pagament principalment degudes als impagaments per aquest motiu i pels subministraments de la llar.

Indicador de privació material % sobre 1.142 enquestats

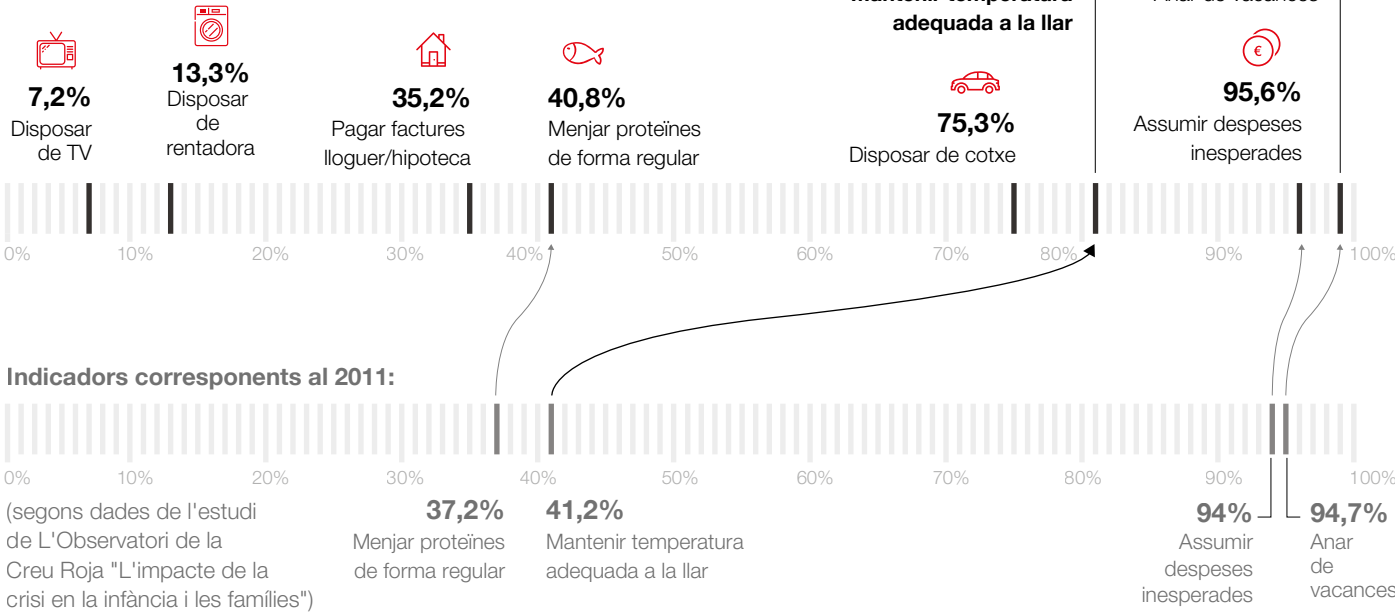
Ítems sobre els que s'ha preguntat:

77,5% de les famílies pateix privació material severa

Número d'ítems que no es poden permetre els enquestats.

Actualment a la seva llar no es poden permetre % sobre 1.142 enquestats

Evolució de l'indicador de pobresa energètica 2011-2016

Seguint amb els indicadors de privació material, volem fer especial incidència en allò que fa referència a la pobresa energètica. Segons dades de l'estudi actual, el 81% de les persones no poden mantenir la llar a una temperatura adequada.

Aquest indicador, tal i com es veu a la gràfica següent, ha augmentat 40 punts en 5 anys.

Les causes de la pobresa energètica, són múltiples i convergeixen en molts casos. Entre elles, figuren l'encariment del preu de l'energia - durant el segon semestre de 2016 ⁽²⁾, el preu de la llum va pujar un 24,6% i un 16,2% entre 2012 i 2015-, la situació de precarietat dels habitatges, que no garanteix un bon aïllament tèrmic; el baix nivell de renda, etc. Tots aquests factors afecten de forma generalitzada la població

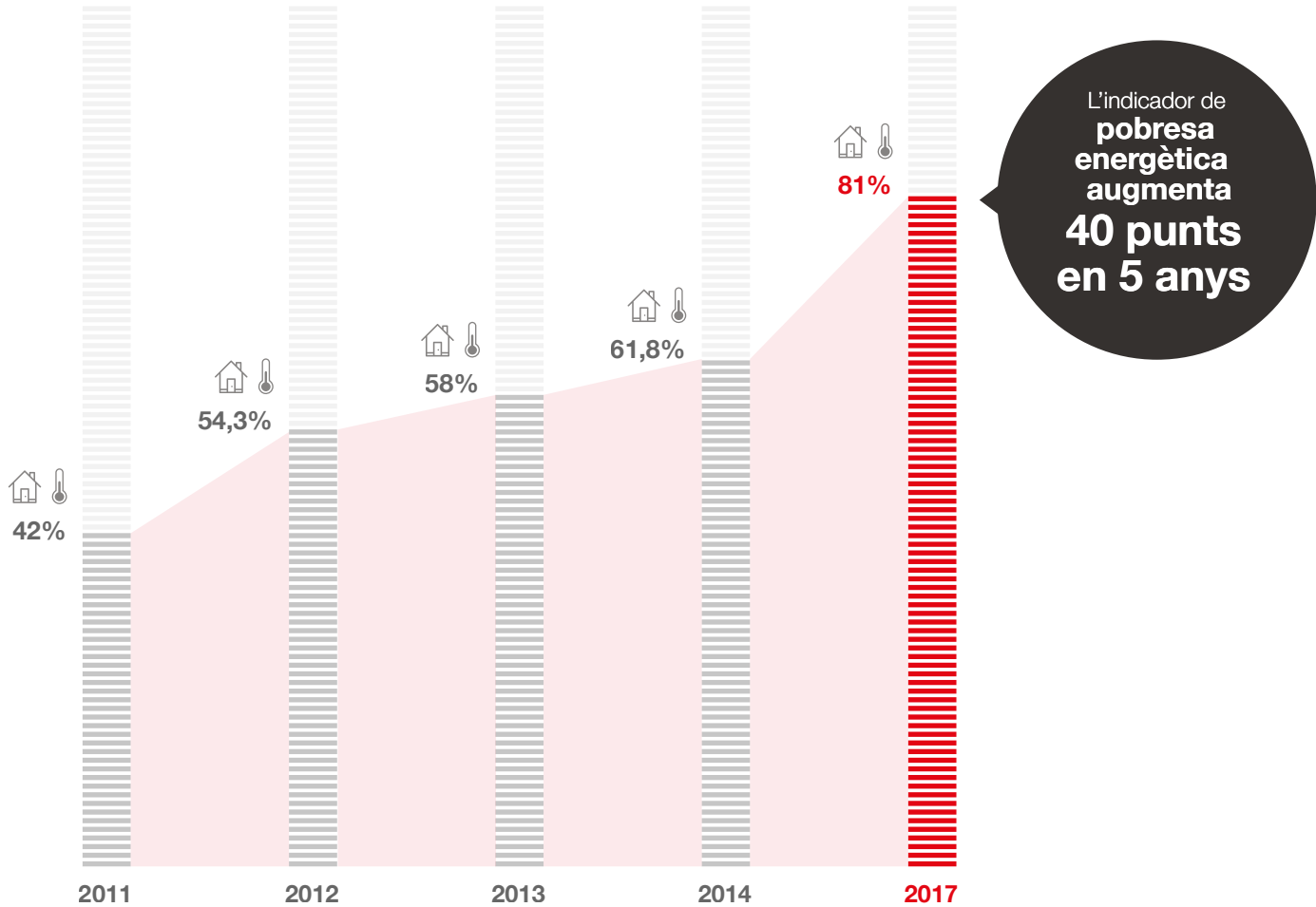
catalana (un 11% de la ciutadania pateix pobresa energètica)¹, però afecta d'una forma molt directa les persones amb una major situació de vulnerabilitat.

A banda dels aspectes relacionats amb la privació material, hem tingut en compte també altres aspectes vinculats a l'àmbit relacional i amb altres canvis produïts per la precarietat econòmica, que tenen a veure amb el

¹(un 11% de la ciutadania pateix pobresa energètica 1) i a peu de pàgina posar el següent:
² Informe 2016 Institut Català d'Avaluació de Polítiques Públiques (Ivàlua) http://www.ivalua.cat/documents/1/23_12_2016_13_02_37_Intermedi_wb2.pdf

Percentatge de persones que no poden mantenir la seva llar a una temperatura adequada

Comparativa segons dades obtingudes als estudis de L'Observatori de la Creu Roja % sobre 1.142 enquestats

L'indicador de pobresa energètica augmenta 40 punts en 5 anys

benestar emocional de les persones, no menys important per a la millora de la qualitat de vida de l'individu.

Tot i que la majoria d'indicadors que hem recollit als estudis de L'Observatori tenen a veure amb la privació material, la precarietat econòmica i la manca, en molts casos, de productes de primera necessitat, no hem volgut deixar de banda el concepte de l'oci i la cultura.

La manca d'oportunitats d'accés a la cultura i l'oci pot provocar un major aïllament social i dificultar les relacions personals i el desenvolupament personal i social de l'individu, especialment entre els col·lectius més vulnerables com la gent gran i la infància.

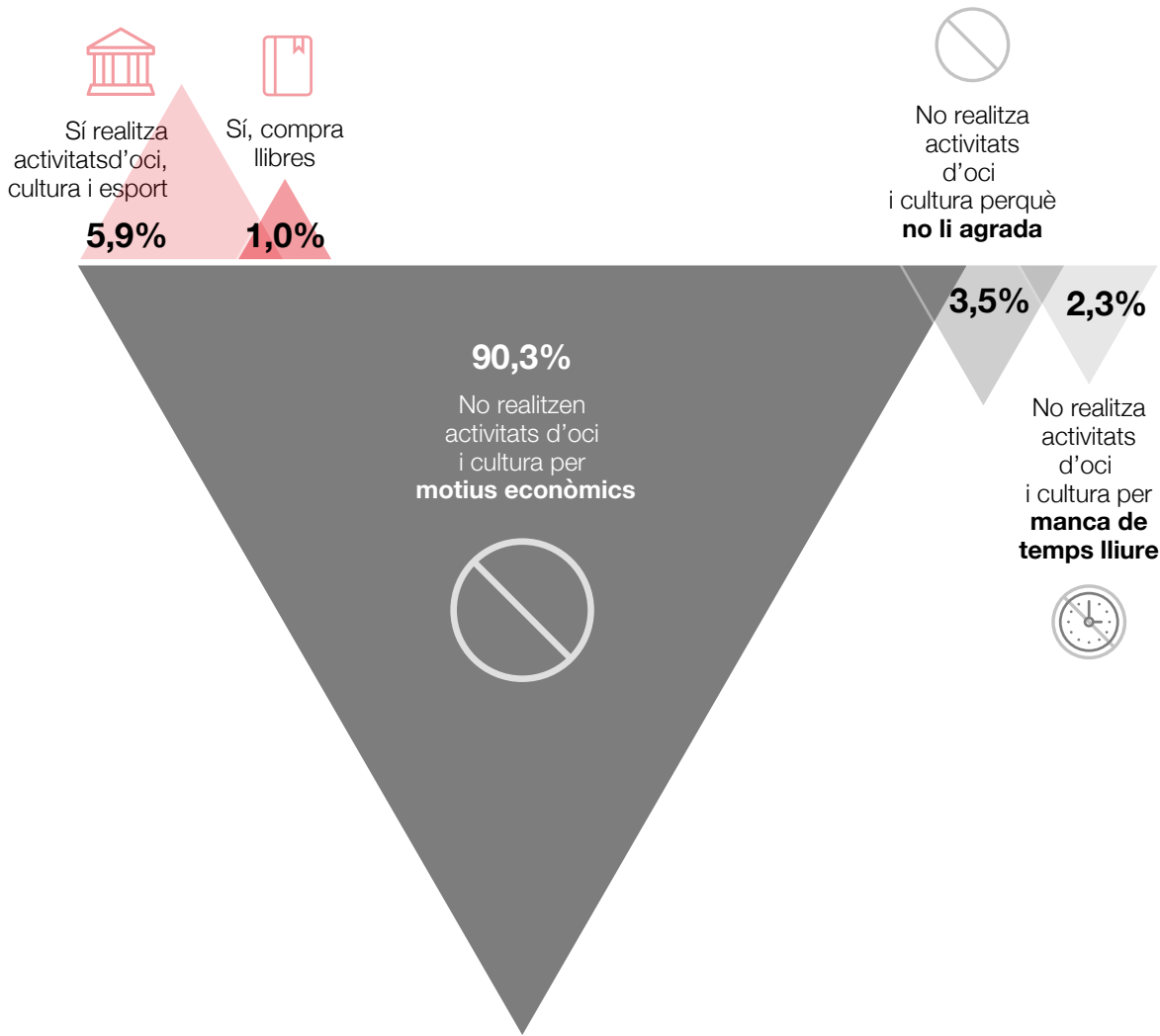
El 90,3% de les persones enquestades, gairebé la totalitat, no pot realitzar

cap activitat relacionada amb l'oci i la cultura per motius econòmics.

5 de cada 10 persones enquestades ha hagut de fer algun canvi respecte a fa 1 any, principalment canvis relacionats amb l'habitatge. Destaquem que el 21,9% ens diu que no ha hagut de canviar de pis, però que no pot fer front al pagament de les factures de lloguer, hipoteca i subministraments.

Dificultats per realitzar activitats relacionades a l'oci i la cultura

% sobre 1.142 enquestats
multiresposta

Testimoni

PURIFICACIÓN
SÁNCHEZ
61 ANYS

PARTICIPANT DEL PROGRAMA
D'Ocupació ADREÇAT A
PERSONES MAJORS DE 45 ANYS

ASSEMBLEA LOCAL DE LA CREU
ROJA A TARRAGONA

No entenc perquè la societat ens exclou als majors de 45 anys. Tenim experiència en el món laboral i no tenim obligacions familiars constants

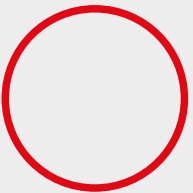
Puri, així és com li agrada que l'anomenin. Té 61 anys, els seus ulls i el seu dolç somriure desprenen una tranquil·litat i sensibilitat dignes d'una persona que és la mare, dona i àvia d'una família nombrosa. La seva inquietud per sentir-se útil l'ha portada a moure's per treballar del que calgui i en l'horari que es necessiti; això sí, sempre pendent dels seus 5 fills i dels seus 5 néts i de la seva llar amb la col·laboració inestimable del seu marit, un tàndem indispensable per afrontar els tràngols que els ha fet passar la vida.

La Puri va treballar molts anys en diferents empreses de neteja i manteniment d'establiments i oficines. Mai no els havia faltat res a la seva família. Viuen en un barri obrer de Tarragona, sense luxes però amb les comoditats i necessitats bàsiques més que cobertes. Quan tenia 55 anys, però, la crisi va entrar a casa seva com una bufetada de realitat. L'empresa per la qual treballava es va dissoldre i ella i els seus companys es van quedar sense feina d'un dia per l'altre. Dos anys després, la prestació d'atur es va esgotar. Al llarg d'aquests mesos sense feina, va cuidar dels seus néts i també d'un dels seus fills, ara malalt. "Tot i les ocupacions familiars necessitava esbargir-me de l'entorn familiar i sentir-me útil en el món laboral".

Després de molts mesos sense treballar regularment, l'any 2016 a través del Servei d'Ocupació de Catalunya, la Puri va recórrer a la Creu Roja per canviar la seva situació. Des del Departament

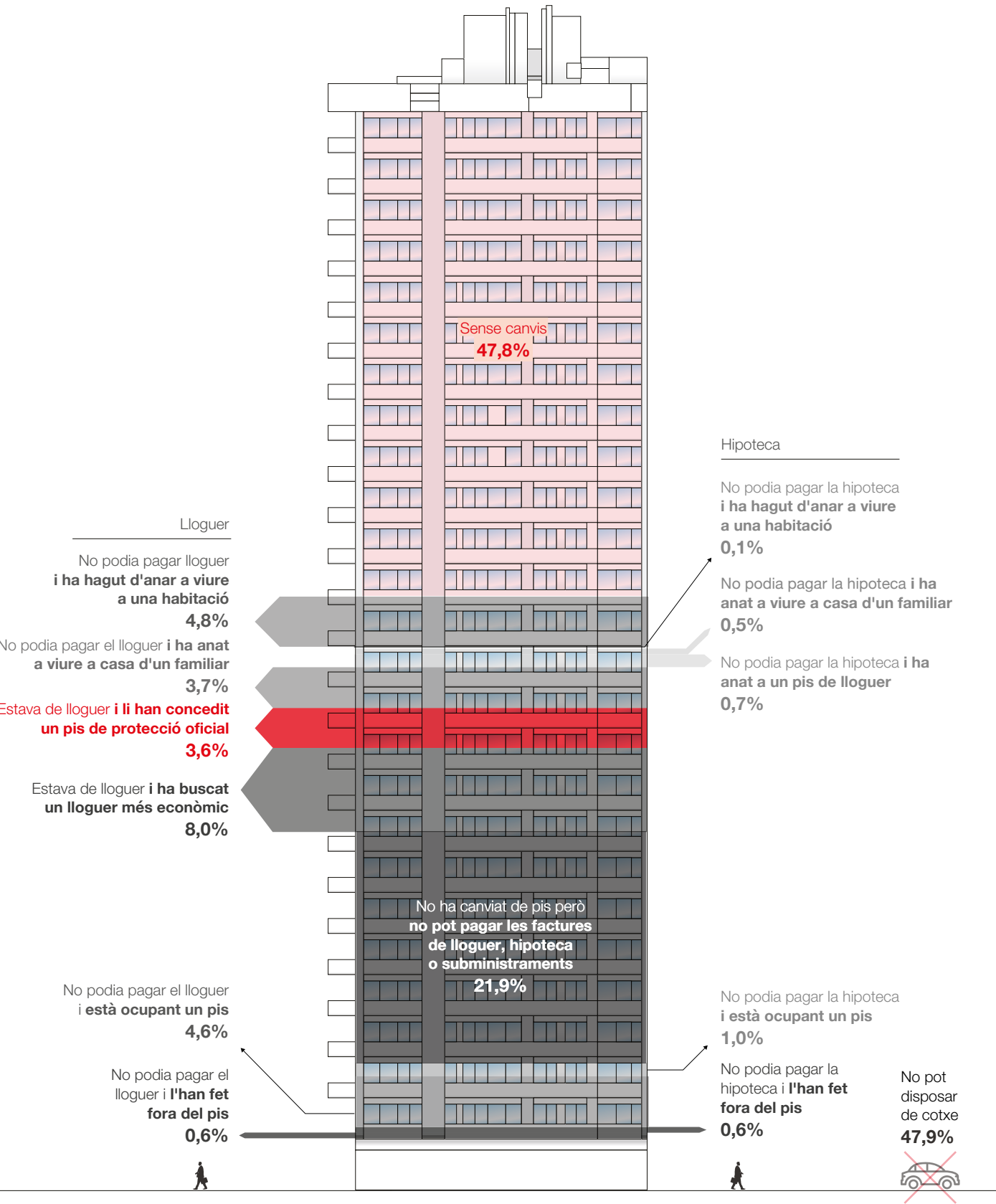
d'Ocupació i Formació se la va derivar al programa d'ocupació per a majors de 45 anys. "Necessitava sentir-me útil, no entenc perquè la societat ens exclou. No tenim fills petits a càrrec i tenim experiència en el món laboral". El curs teòric-pràctic li va servir per conèixer gent en la mateixa situació que la seva "érem una pinya, compartíem experiències i ens alegràvem dels èxits dels altres". La Puri expressa que està molt satisfeta amb el canvi de la seva situació: per això explica "des de la Creu Roja no m'han tractat com un Currículum més sinó com una persona". Des de l'entitat humanitària es preocupen per la seva evolució i situació tant laboral com personal.

Actualment treballa en una empresa de manteniment i neteja fent feines puntuals i cobrint substitucions. "Sóc conscient que no és la feina que tenia abans ni l'horari fixe d'anys enrere, però tinc feina i estic molt contenta; em sento més persona". La seva situació laboral no és òptima però li permet viure i tirar endavant per cobrir les despeses de manteniment de la seva, llar que actualment comparteix amb el seu marit i un dels seus fills que actualment no té feina.

Comparativa respecte a fa 1 any
% sobre 1.142 enquestats
multiresposta

Testimoni

JOSÉ CASTILLO
54 ANYS

PARE DE 3 FILLS. PARTICIPANT DE PROJECTES I TALLERS SOCIALS DE LA CREU ROJA A SABADELL. RECEPTOR D'AJUDA ALIMENTÀRIA, ROBA, JOGUINES I KITS DE SUPORT SOCIAL

Jo sempre tindrè els mateixos ingressos fins que els meus fills siguin majors d'edat i em treguin la prestació per orfandat. Aleshores, segurament passaré a dependre d'ells

En José Castillo viu per als seus tres fills: la Sandra de 15 anys i l'Àlex i la Laura, bessons de 10 anys. “Jo per a mi no vull res, només miro de cara a ells, cada dia, que no els falti de res” -assegura en José. Des que es va quedar vidu ara fa 6 anys, ha hagut d'afrontar també la pèrdua de la seva feina i la dependència de les ajudes socials.

Però ell tira endavant. Aquesta actitud decidida ajuda, tot i que no canvia la realitat de la família: les ajudes per viduïtat i orfandat no els permeten arribar a final de mes, no té temps per treballar si ha de tenir cura de nens i nenes petits i la situació arriba fins al punt de no poder posar la calefacció a l'hivern o comprar roba quan és necessari.

Als seus 54 anys, els problemes per formar part del món laboral marquen la seva situació. És un home amb molta experiència i al qual treballar sempre li ha agradat, però a la manca de temps ara se li suma l'edat i altres factors de salut que no l'ajuden: pateix colesterol, diabetis i hipertensió. “De vegades, em costa respirar (...), però no puc faltar perquè els meus fills em necessiten” - confessa.

Així, en José es troba en una situació de constant reflexió personal. El tràngol de la mort de la seva dona ha derivat en una situació física, econòmica i emocional molt dura de suportar per a tots quatre.

Aquesta setmana se li ha espatllat el cotxe i haurà de tornar a demanar-li un favor al mecànic. Ja li deu diners i no sap quan els

hi podrà tornar; tot i això li demana. Excepte alguna excepció i malgrat anar al dia amb la majoria dels pagaments regulars, encara li costa dormir. “Avui mateix m'he llevat a les 4 de la matinada. He encès el llum. L'he tornat a apagar. I així moltes nits” -ens explica. “Tinc insomni per culpa de les preocupacions dels meus fills, per no poder donar-los res de bo, per por a perdre el poc que ja els estic donant”.

En José es lamenta de no poder concedir-los ni el més petit caprici. “Miro d'anar al supermercat quan són a l'escola perquè així ja no em demanen les galetes de xocolata que no els puc comprar. Entenc que les vulguin però jo no puc gastar 5€ en unes galetes!”, exclama.

De moment, gràcies a l'ajuda de la Creu Roja, en José pot portar aliments i productes de primera necessitat a casa i els seus fills petits fan activitats de lleure a l'espai Divermón. Tot i això, no preveu que en un futur pròxim les coses canviïn gaire: “Jo sempre tindrè els mateixos ingressos fins que els meus fills siguin majors d'edat i em treguin la prestació per orfandat. Aleshores, segurament passaré a dependre d'ells” -confessa.

El futur el veig malament, i el dels meus fills pitjor. Sento ràbia i impotència per veure que no s'hi pot fer res”. Es tracta d'una situació frustrant contra la qual encara treu una força tan imbatible com l'amor paternal que sent. “Jo lluito pels meus fills i perquè, mentre jo visqui, no els falti de res”.

3.4. Dades d'ocupació

En aquest apartat, es recull informació sobre les dades d'ocupació laboral. Cal tenir en compte que, en el conjunt de la mostra, hi ha tant població activa en un ampli ventall de situacions (ocupades, desocupades...) com població inactiva (persones jubilades, pensionistes...). Per això, per a una correcta interpretació de les dades, s'ha tingut en compte la variable “població activa”, que engloba aquelles persones en edat laboral, que estan treballant o buscant feina remunerada.

3.4.1 Situació laboral i canvis respecte a fa un any

D'entre la població activa, prop del 24% de persones enquestades, estan treballant amb contracte laboral. Aquesta xifra es troba 5 punts per sobre de la de l'últim estudi realitzat amb el mateix col·lectiu (estudi de salut de 2014), en què aquesta proporció era del 19%.

Això mostra que la contractació no necessàriament implica una millora ni de les condicions laborals ni de les condicions personals. Per això no podem desvincular l'ocupació de la necessitats d'ajuts per cobrir les necessitats bàsiques.

La desocupació és més alta -en gairebé 5 punts- entre les dones. A la inversa, si revisem l'indicador d'ocupació, són els homes els que es troben 5 punts per sobre les dones.

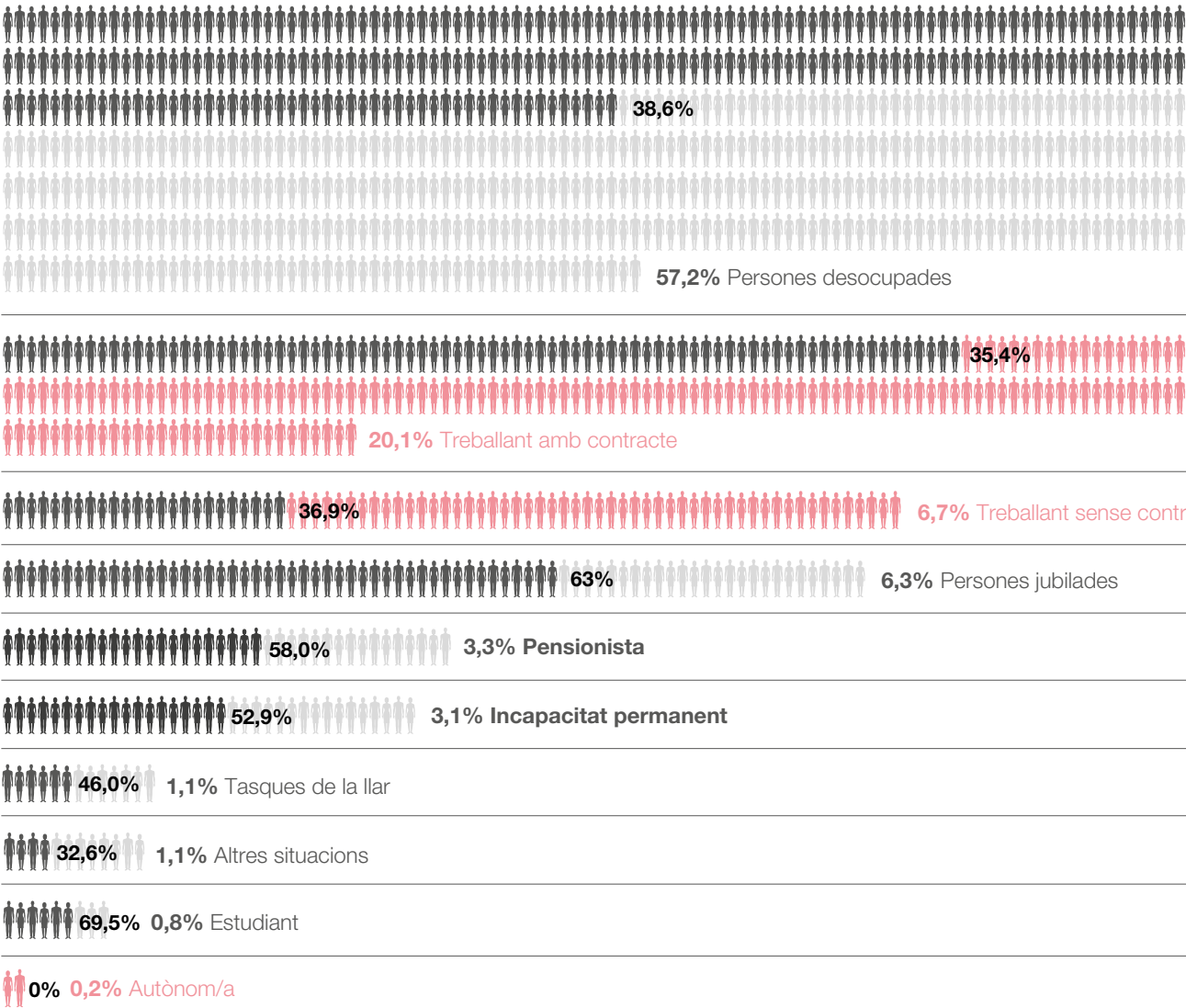
Segons això, hi ha més homes que treballen amb contracte laboral. Podem interpretar-ho partint de diverses hipòtesis: que hi ha més treballadors pobres homes, o que les dones continuen tenint més dificultats per tenir un contracte laboral.

D'altra banda, es veu un percentatge similar en allò que fa referència a les dades d'economia informal.

Situació laboral actual

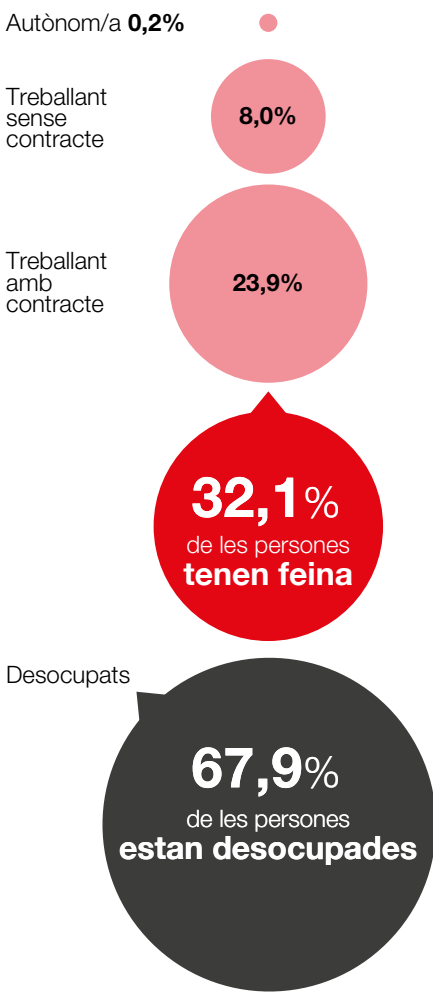
Dades sobre les 1.142 persones enquestades (% sobre el total)

■ En situació de pobresa crònica

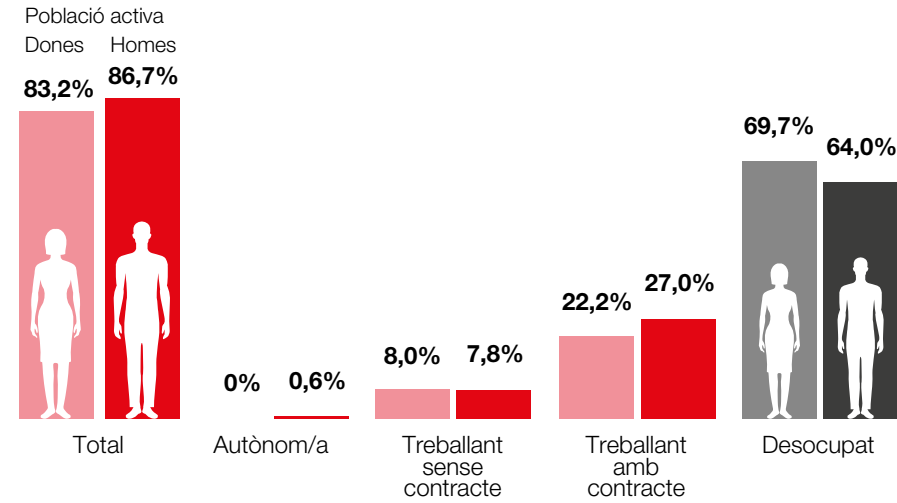
Situació laboral actual de la població activa

% calculat sobre el total de població activa enquestada (N=963)

Situació laboral actual segons sexe

% calculat sobre el total de població activa enquestada (N=963)

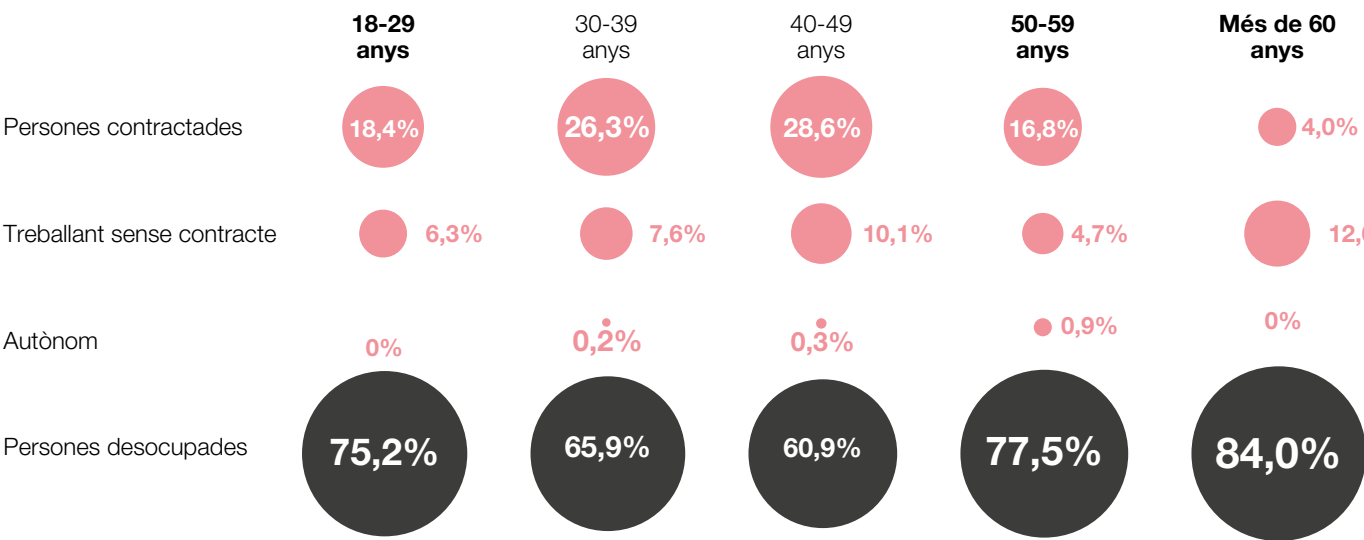

Tal com s'observa al gràfic següent, tot i que la desocupació afecta en nivells altíssims totes les franges d'edat, cal destacar que a partir dels 50 anys assoleix les xifres màximes. Aquesta dada és especialment preocupant, si tenim en compte els anys en actiu que els queden a les persones d'aquesta franja d'edat i i que això pot repercutir en les condicions per a les seves futures pensions de jubilació.

El 59% de les persones de 60 anys o més són jubilades. La seva pensió tampoc no arriba a cobrir les necessitats bàsiques ni serveix per contenir situacions familiars ni per respondre a tot allò que els cal als fills/es i néts/es, que depenen, en molts casos, de la seva ajuda.

Situació laboral sobre la població activa i grups d'edat

% calculat sobre el total de població activa per grups d'edat (N=963)

Si veiem ara les diferències contractuals respecte a fa un any, el 50,9% manté les mateixes condicions i prop del 40% diu haver-les millorat, producte tant de les millores del contracte (més hores, temporalitat...) com de contractes nous o formalitzats el darrer any.

Això no obstant, i com ja hem anat dient al llarg de l'estudi, aquesta millora encara no és suficient per deixar de necessitar ajuda per cobrir les necessitats bàsiques.

Respecte als canvis vinculats a la diferència salarial respecte a fa un any, el 47,6% diu no tenir cap canvi i un 24,7% ha augmentat els ingressos per salari, degut principalment a la millora de les condicions contractuals (més hores, augment del càrrec professional...).

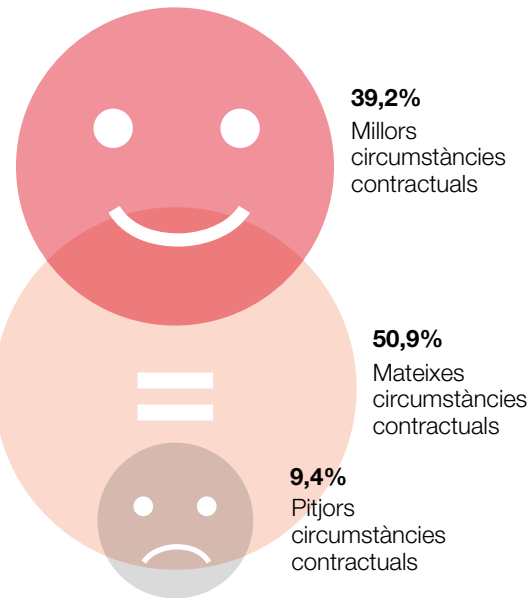
Es podria observar una certa tendència d'estabilitat de les condicions laborals. Si atenem ara a aquests canvis salarials segons el nivell de formació dels enquestats, el col·lectiu que més diu

haver millorat les seves condicions salarials són les persones amb formació mitjana/superior (Formació Professional I i II). Concretament, un 48% de les persones d'aquest col·lectiu diuen haver-ne experimentat una millora.

Segons aquests indicadors, es pot interpretar que les formacions orientades a professions especialitzades són les que tenen més oportunitats de millorar les seves condicions salarials.

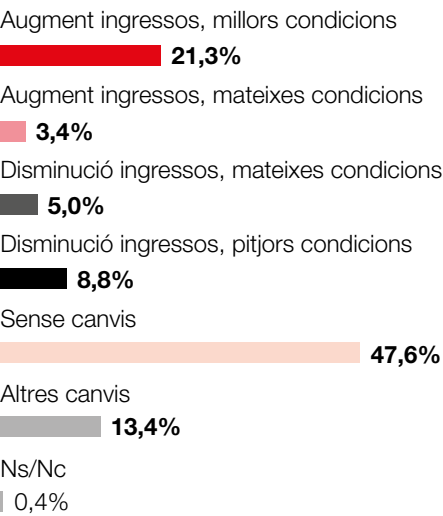
Canvis en la situació contractual respecte a fa un any

% calculat sobre les 232 persones que tenen contracte laboral

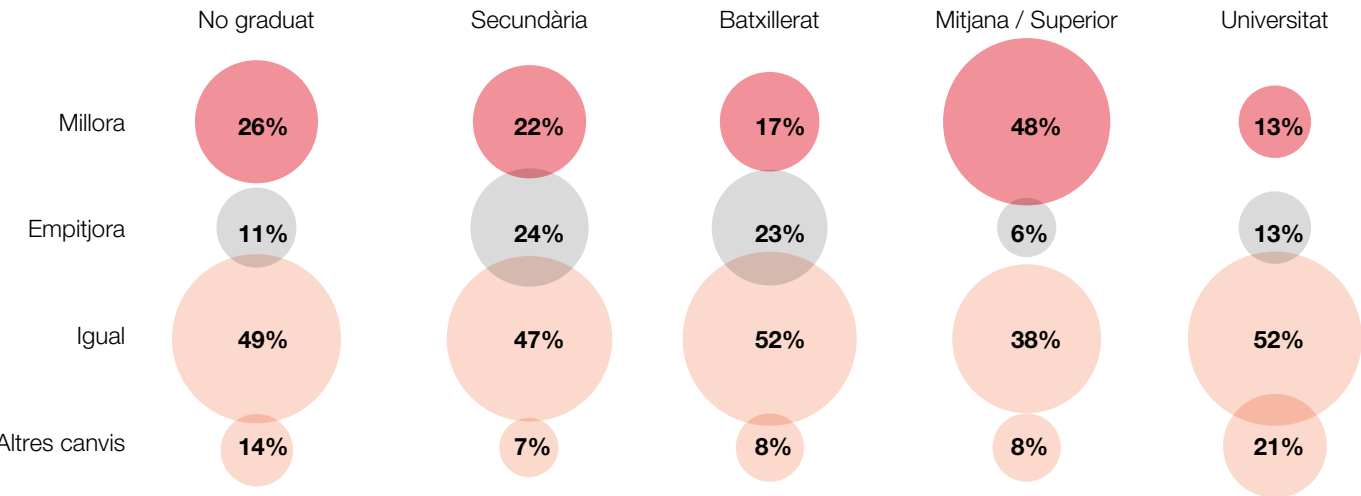
Canvis d'ingressos salarials respecte a fa un any

% calculat sobre les 232 persones que tenen contracte laboral

Canvis d'ingressos salarials segons nivell d'estudis

% sobre les 232 persones que tenen contracte laboral per grups d'edat

3.4.2 Indicadors sobre cotitzacions i anys cotitzats

En aquest apartat, hem volgut recollir també indicadors relacionats a la cotització i els anys de cotització de les persones enquestades. No els podem obviar, tractant-se d'un estudi que vol preveure situacions curt / llarg termini, ja que afecta d'una manera directa i preocupant a les futures pensions. Per tant, pot tenir repercussió sobre

la possibilitat de tenir un envelliment saludable físicament i emocionalment.

El 71,2% de la població activa enquestada ha cotitzat i gairebé el 17% no ha cotitzat mai.

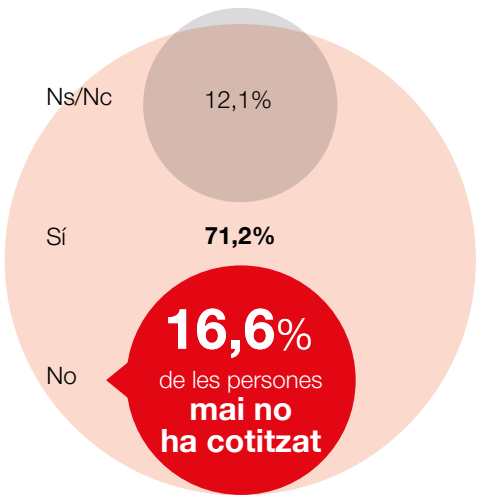
Destaca també aquest 12,1% que no sap o no contesta, cosa que ens porta a una reflexió entorn a la necessitat de les persones d'assessorament en aquest sentit.

Del total de persones que no ha cotitzat mai – 17%- és especialment preocupant si ens fixem en les franges d'edat. Respecte del total que no han cotitzat mai, el 39,37% tenen entre 30 i 39 anys i el 21,25% entre 40 i 49 anys.

Tal i com es veu a la taula següent, la mitjana d'anys cotitzats de les persones d'aquestes franges d'edat és de 5 i 8 anys, respectivament .

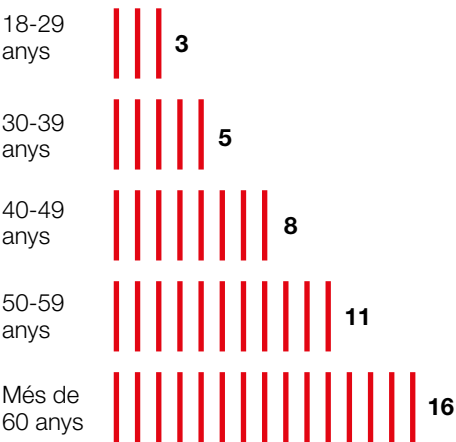
Ha cotitzat alguna vegada?

% calculat sobre les 963 persones de població activa

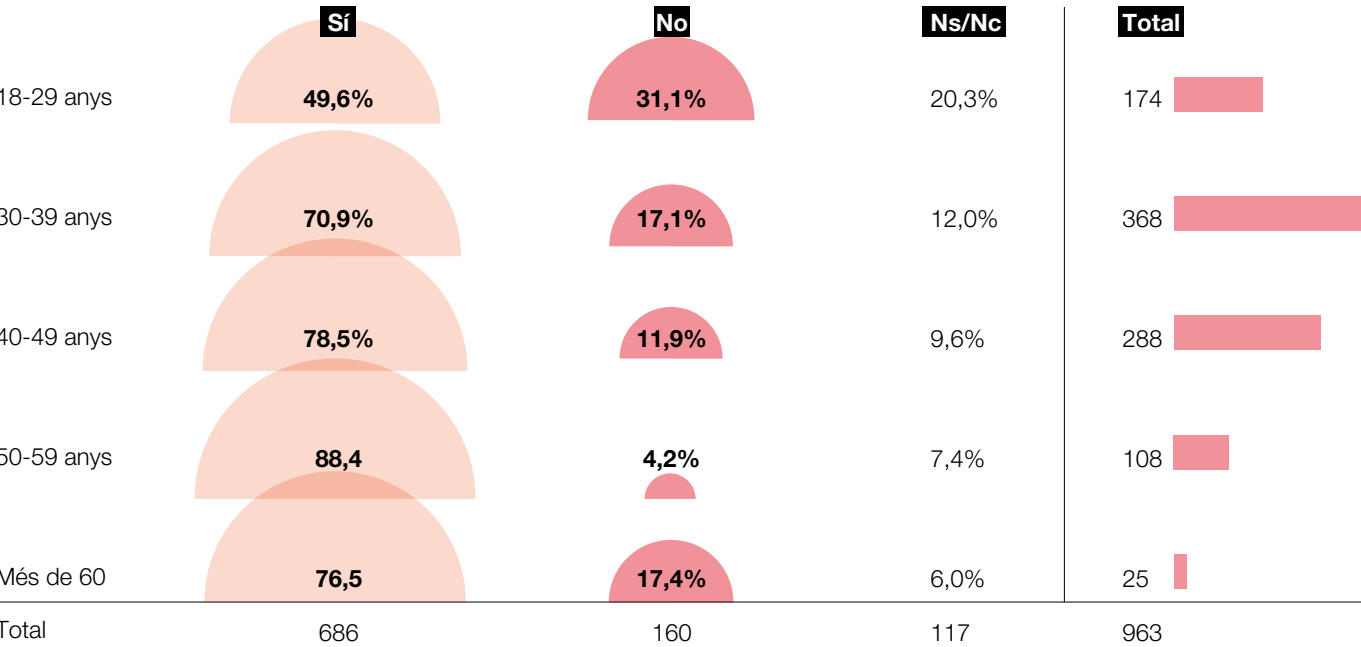
Anys cotitzats segons grups d'edat

anys calculats sobre les persones que han cotitzat i que son població activa (N=636 mediana)

Cotització segons grups d'edat

% calculats sobre les 963 persones de població activa

3.4.3 Dades relatives a les persones que treballen actualment

Aquest apartat fa referència a les persones enquestades que tenen feina amb o sense contracte laboral o autònoms, en el moment de la realització de l'enquesta telefònica.

Un 56,4% té un contracte laboral fa 9 o més mesos. Tal i com hem dit anteriorment, s'observa una certa estabilització de feina.

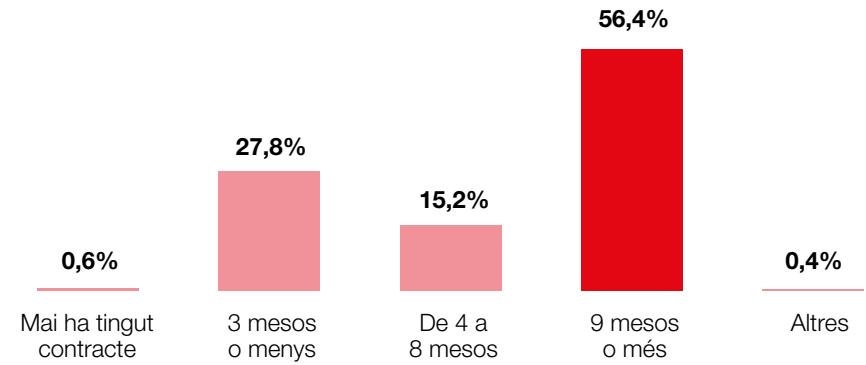
Cal dir, però, que 4 de cada 10 tenen contractes laborals de menys de 8 mesos.

4 de cada 10 de les persones enquestades tenen ingressos per sota del salari mínim interprofessional -655,2€ (any 2016)-. Però cal indicar que es desconeix si fan referència a jornades laborals completes.

La forquilla majoritària se situa entre els 300 i els 600€.

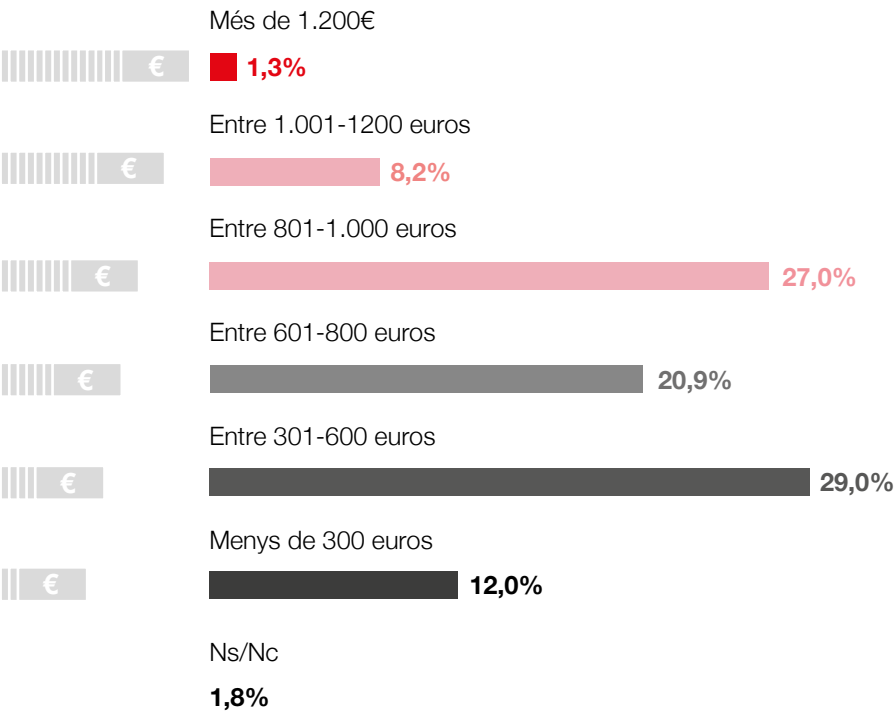
Temporalitat del contracte laboral

% calculat sobre les 230 persones que treballen amb contracte laboral

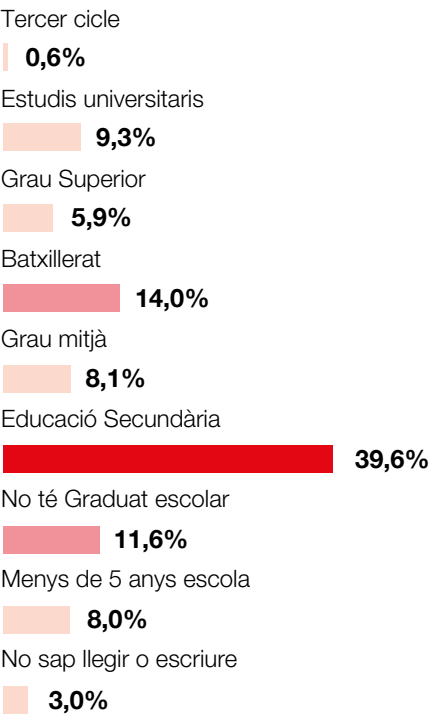
Ingressos mensuals per la feina

% calculats sobre les 230 persones que treballen amb contracte laboral

Nivell d'estudis de les persones que treballen

% calculat sobre les 309 persones que treballen

3.4.4 Dades relatives a les persones que no treballen actualment

El 68% de la població activa enquesta està sense feina. Entre aquestes persones, més de la meitat -el 56,2%- ha perdut la feina el darrer any i el 25,1%, el darrer mes. Per interpretar degudament aquesta dada hem de referenciar el moment temporal, donat que el període de realització de les enquestes es produeix el mes d'octubre 2016, tot havent finalitzat la temporada d'estiu.

El 28,9% va tenir la seva darrera feina fa més de dos anys -aturats de llarga durada- i cal destacar que el 16,2% que van tenir la seva darrera feina fa 6 o més anys.

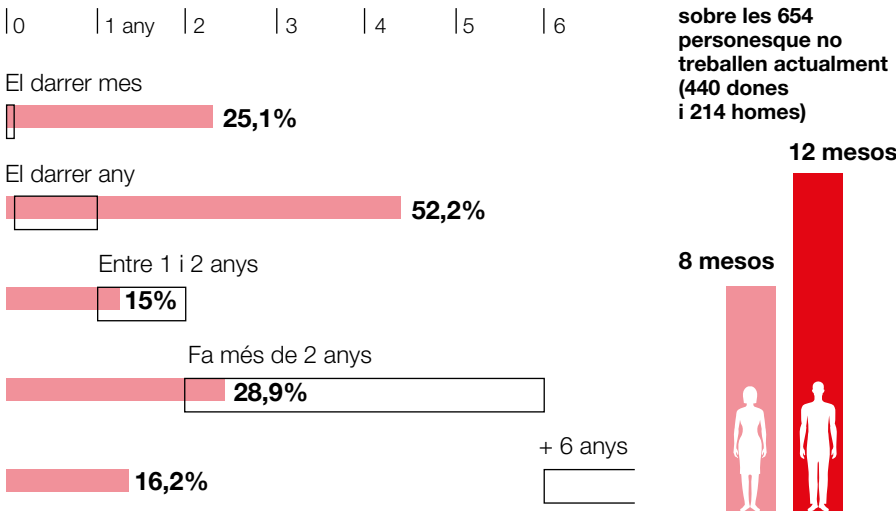
Si observem el sector on busquen feina, predominen les persones que en busquen al servei domèstic (41,5%), seguides d'aquelles que opten a treballar de cuidadores (25,7%), tasques altament feminitzades i precaritzades. Considerem que això té una vinculació directa amb el fet que hi hagi més dones desocupades i amb una major inestabilitat laboral a la mostra.

El segment de més difícil inserció es troba en el grup d'edat de més de 50 anys, cosa que afecta especialment les dones. Entre aquelles persones que són aturades de llarga durada, també hi ha diferència entre sexes. De mitjana, les dones d'aquest segment porten 4 anys a l'atur, mentre que, en el cas dels homes, aquesta xifra es redueix a 2.

El fet que la inestabilitat laboral afecti més les dones les manté en una pobresa present i les condiciona a una pobresa futura vinculada a la no-cotització suficient per garantir la seva jubilació.

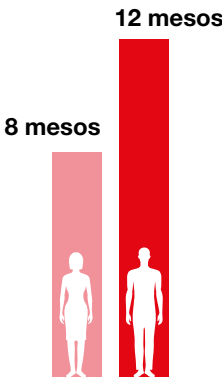
Han perdut la feina

% calculat sobre les 654 persones desocupades

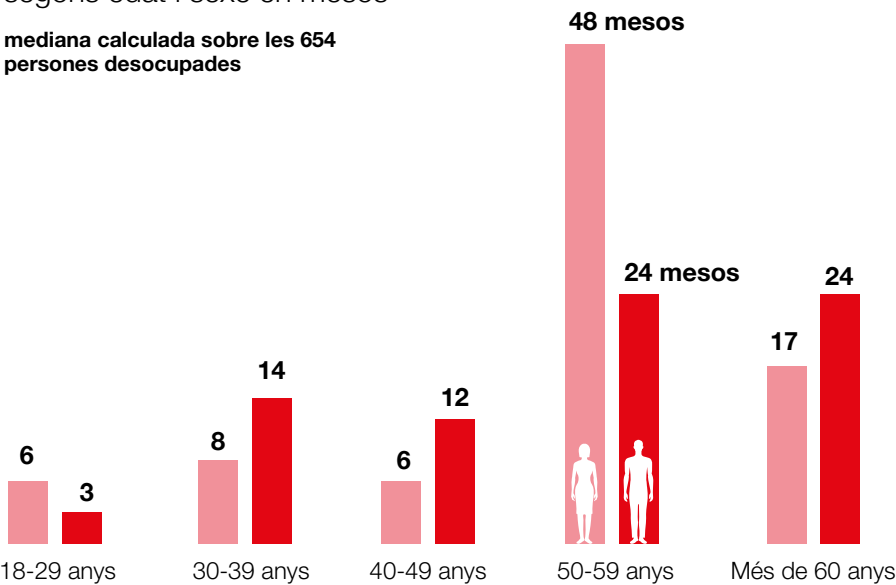
Temps que fa que no treballa segons sexe

mediana calculada sobre les 654 persones que no treballen actualment (440 dones i 214 homes)

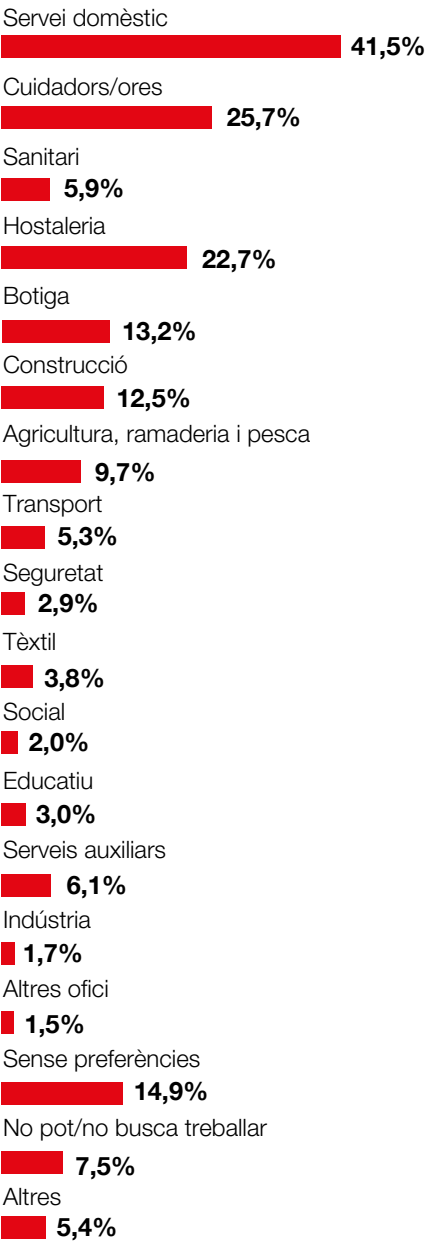
Temps que fa que no treballa segons edat i sexe en mesos

mediana calculada sobre les 654 persones desocupades

En quin àmbit busca feina

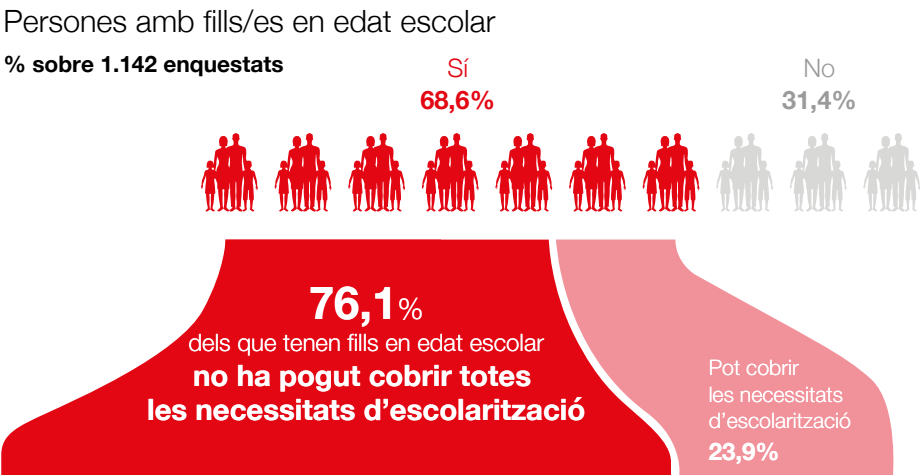
% calculat sobre les 654 persones que no estan treballant actualment

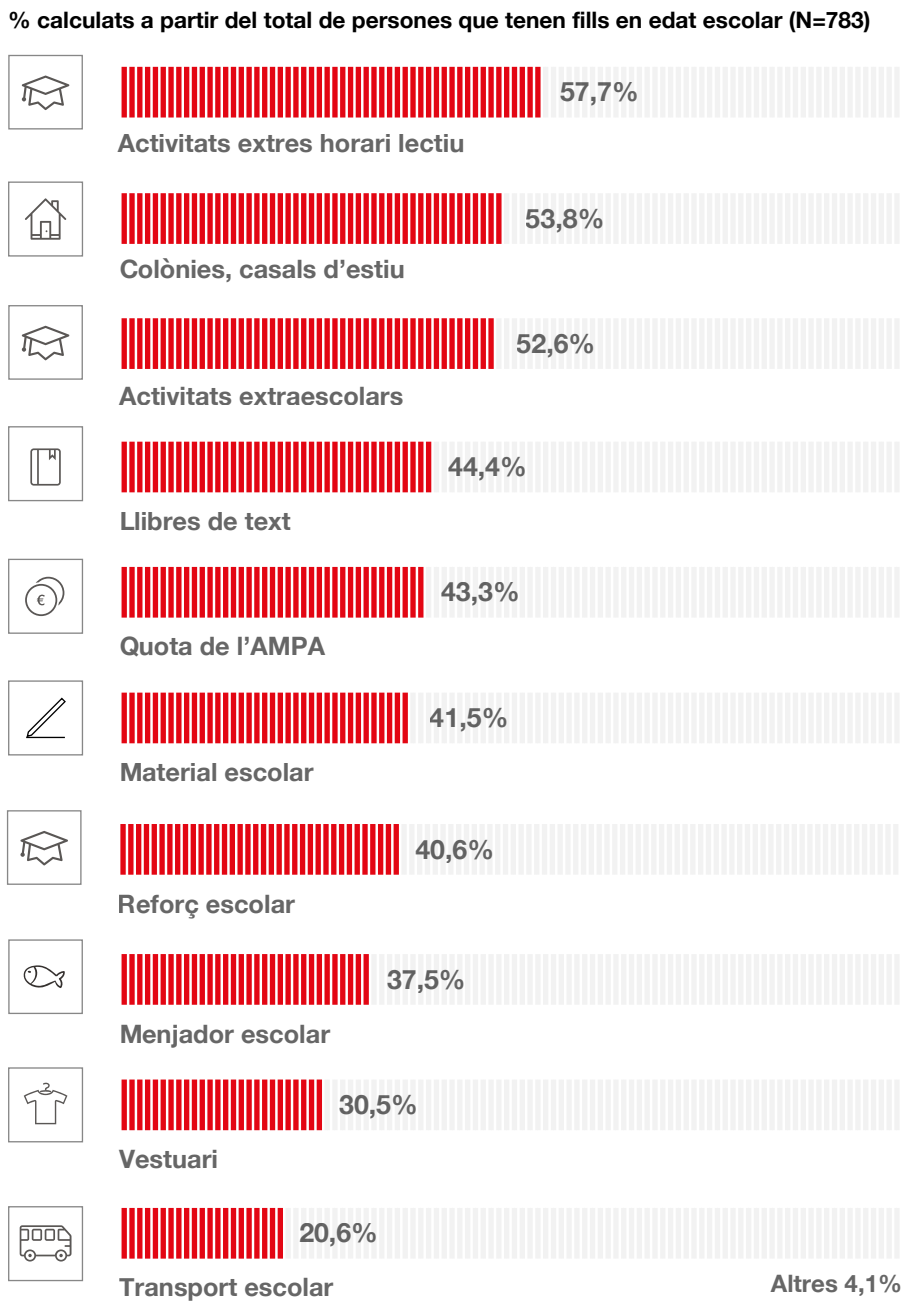
3.5. Dades relatives a la infància

En aquest apartat es recullen les variables relacionades a les persones enquestades amb fills/es a càrrec en edat escolar.

Tot i destacar els percentatges més alts en els conceptes relacionats amb l'oci, el lleure i les colònies, cal tenir en compte els aspectes com l'alimentació, que ja tractàvem en profunditat en anteriors estudis, o les dificultats per disposar de roba adequada per als infants, aspectes fonamentals i necessaris per al bon desenvolupament emocional i físics dels nens i nenes.

Quines necessitats s'han quedat sense cobrir? (multiresposta)

Persones amb fill/es en edat escolar segons situació de pobresa

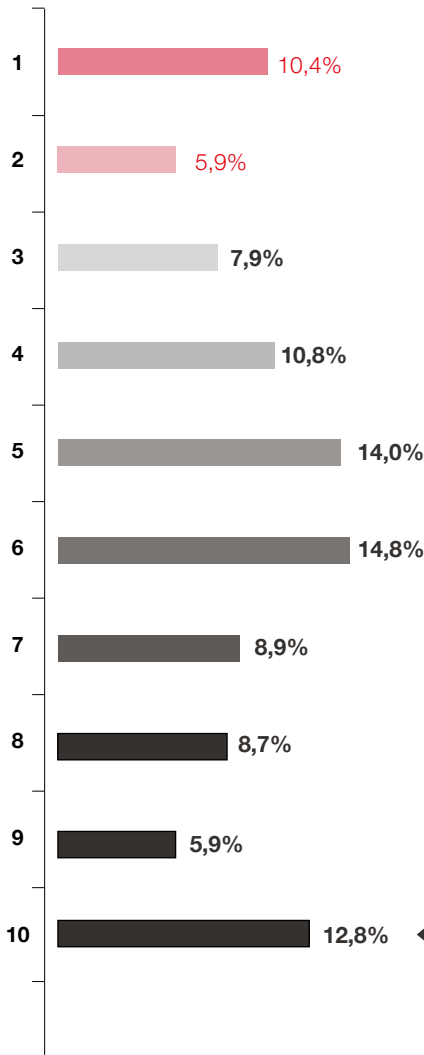
% sobre els 783 que tenen fills/es en edat escolar

Necessitats per cobrir – segons freqüència

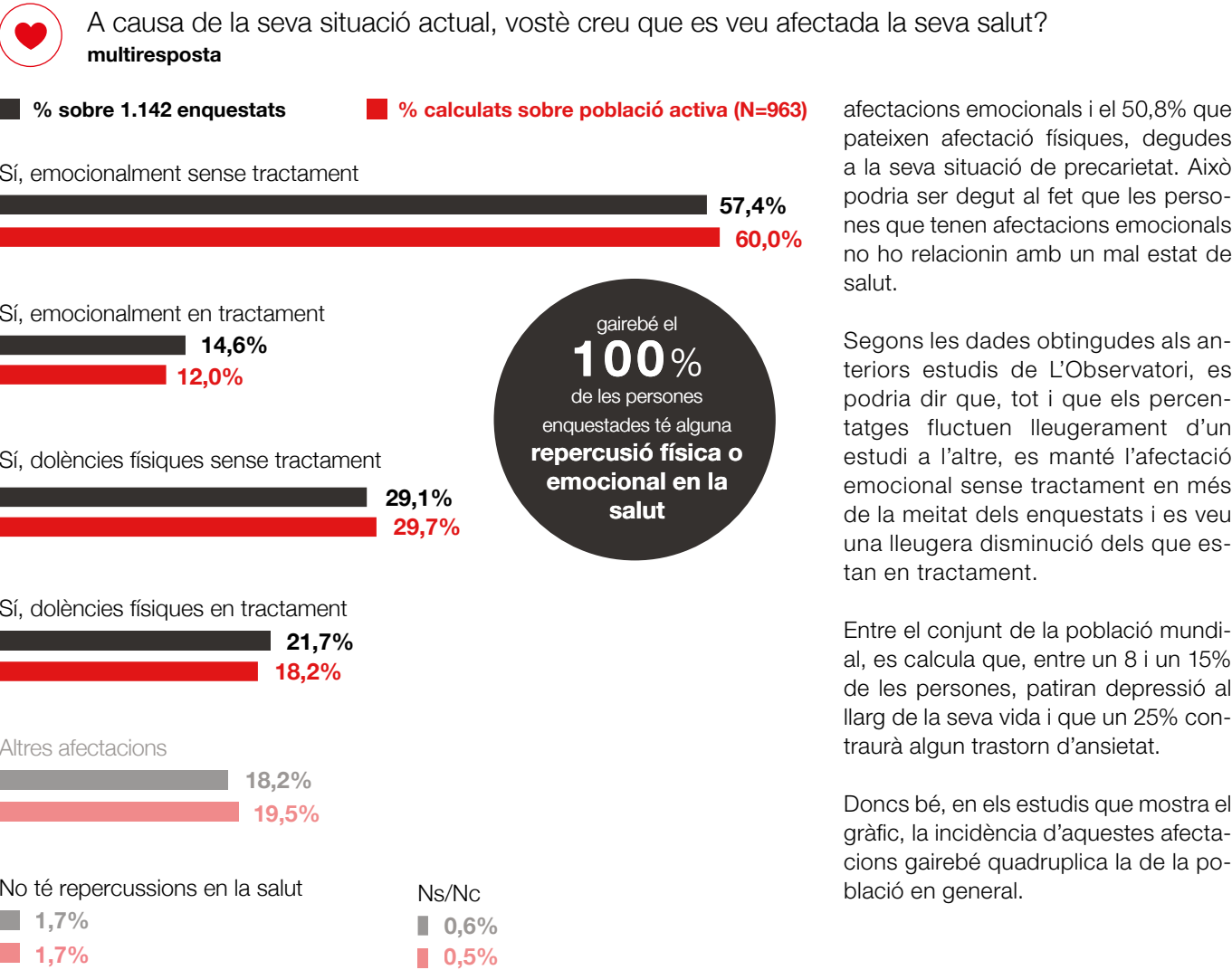
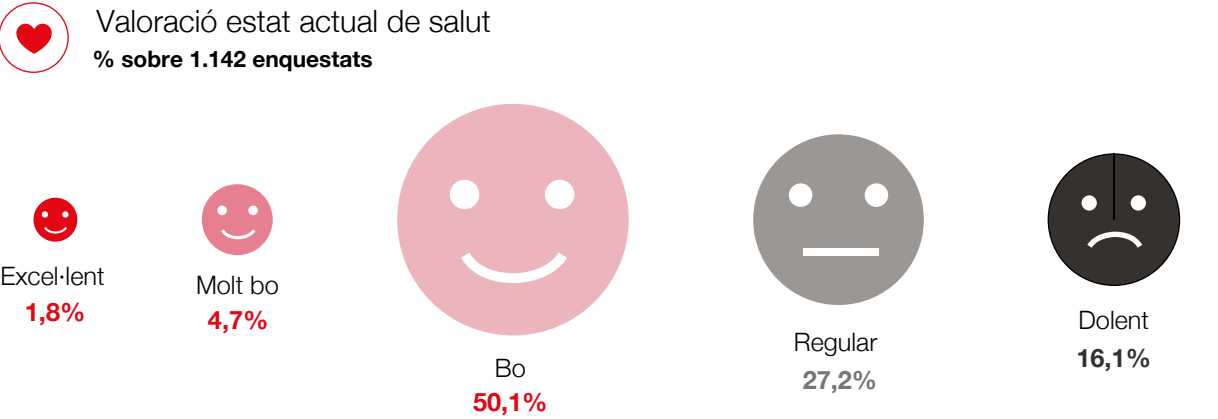
% calculats a partir del total de persones que no poden cobrir les necessitats (N=596)

Total de necessitats per cobrir:

3.6. Dades relatives a la percepció de la salut

En aquest bloc es recull informació sobre l'estat de salut percebut dels enquestats i la percepció de la previsió de les seves situacions en el futur. Podem interpretar segons les dades obtingudes una aparent contradicció entre la percepció i l'afectació de la salut de les persones enquestades. La percepció de l'estat de salut és bona en el 50,1% dels casos, molt bona en el 4,7% i excel·lent en l'1,8%. Per contra, el 72% consideren que tenen

3. RESULTATS DE L'ENQUESTA

L'ansietat i la depressió cròniques augmenten el risc psicosomàtic i disminueixen l'eficàcia del funcionament del sistema immunològic⁽³⁾. Amb això s'augmenta el risc de contraure moltes malalties com ara diferents tipus de càncer, diabetis, infeccions, refredats... i també augmenten la comorbiditat amb d'altres patologies psiquiàtriques i psicològiques, com els trastorns de personalitat. També es deterioren les relacions familiars, d'amics i parella, que són també una font primària de suport i benestar.⁽⁴⁾

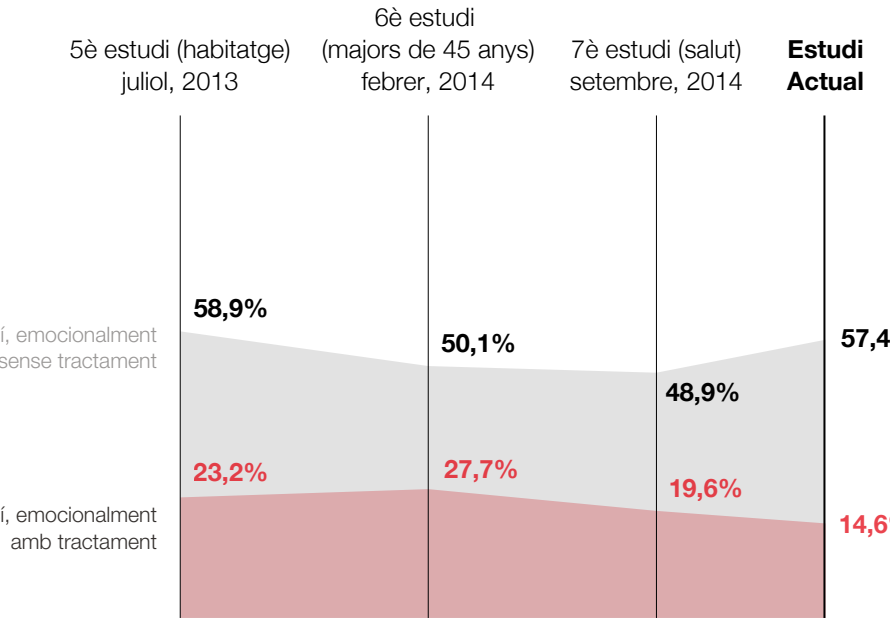
Observem variacions significatives d'un estudi a l'altre en l'actual indicador de dolències físiques sense tractament, que, en el present informe, presenta els seus valors més alts. En quant a l'indicador de dolències físiques amb tractament, aquest estudi registra el segon valor més alt de tota la sèrie. Així doncs, es pot inferir que les persones que han de sobreviure un llarg període de temps amb uns ingressos que no garanteixen les seves necessitats bàsiques pateixen una eleva incidència de patologies.

Volem també destacar que a l'estudi actual es veu que només hi ha un 1,7% de la mostra de la població que diu que no te cap dolència. Es pot interpretar que aquest col·lectiu de persones, que ja viuen en una situació de pobresa permanent des de fa temps i sense esperança de millora en el futur, tenen un estat de salut molt deteriorat tant a nivell psicològic com físic, inclús en comparació amb d'altres persones que estan incloses en col·lectius en risc de vulnerabilitat.

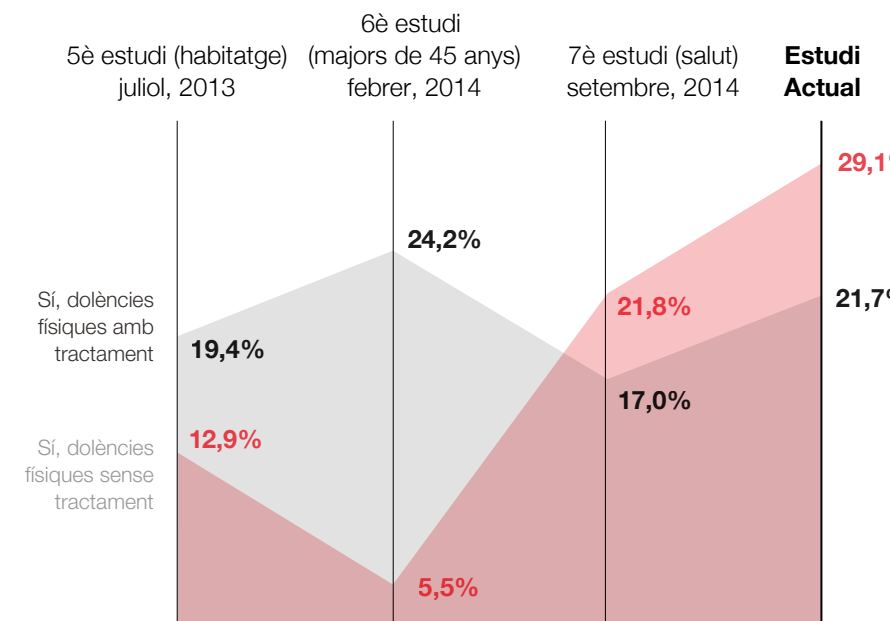
El 61% de les persones considera que el seu estat de salut ha empitjorat respecte a l'any anterior tant a nivell físic i/o emocional i un 30% considera que està igual; només un 7,6% considera que han tingut una millora del seu estat de salut.

(3) Sociedad Española de Psiquiatria (SEPSIC) (2015): "La depresión es, mas que nunca, un reto para la salud pública en Europa" <http://www.sepsiq.org/informacion/noticia/la-depresion-es-mas-que-nunca-un-reto-para-la-salud-publica-en-europa/39>
(4) Manual de psicopatología Volumen 2 Mc Graw-Hill (2009), Amparo Belloch, Bonifacio Sandin i Francisco Ramos "Trastornos psicosomáticos, (pgs 327 – 360)"

Comparativa en les persones que han dit que tenen dolències emocionals Segons dades obtingudes als estudis de L'Observatori de la Creu Roja

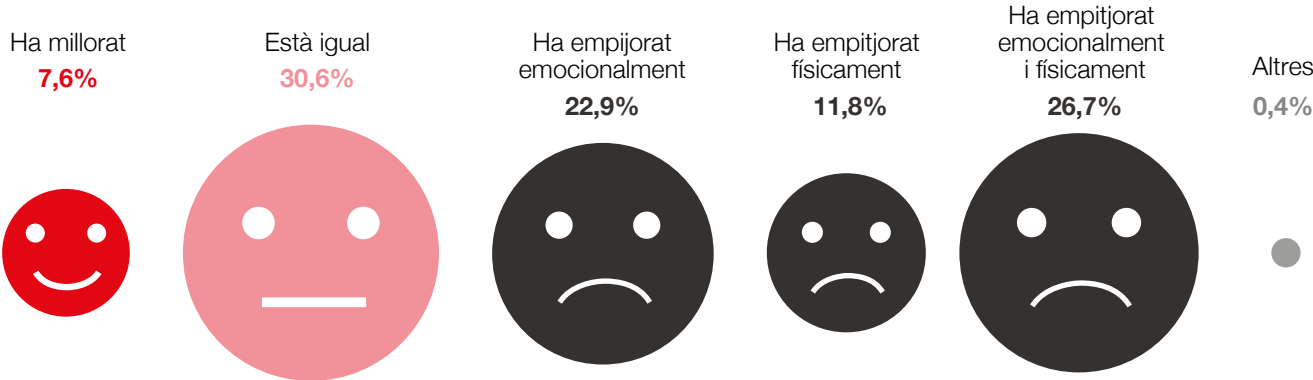

Comparativa en les persones que han dit que tenen dolències físiques Segons dades obtingudes als estudis de L'Observatori de la Creu Roja

Canvis en la percepció de la salut respecte a fa un any
% sobre 1.142 enquestats

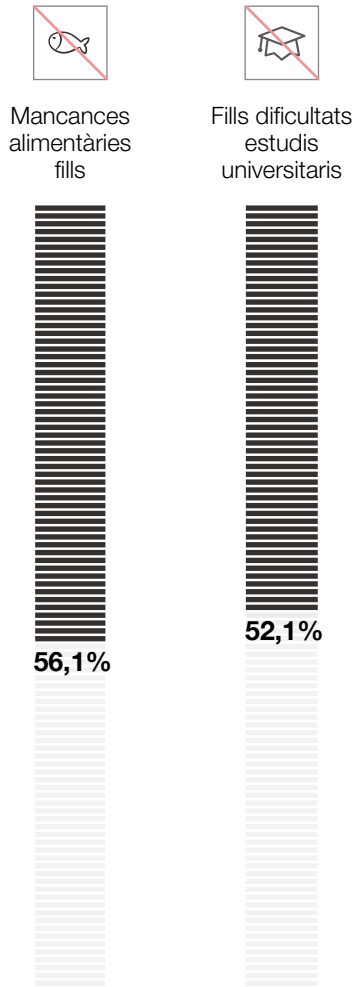
Aquestes dades serien coherents amb les anteriors, ja que el 91% afirma estar igual o pitjor que l'any passat. Als gràfics anteriors, es pot veure com el 98,3% de les mateixes persones afirmen que tenen algun tipus de problema de salut.

Com hem vist al llarg de l'estudi, hem analitzat tant la situació actual en què es troben les persones com la seva evolució al llarg del temps, d'acord amb el que indiquen els estudis anteriors de L'Observatori. En aquest apartat, també hem volgut preveure les dificultats que podrien patir les persones enquestades de cara al futur. Per això, els hem preguntat com els podria afectar que la seva situació de precarietat econòmica es mantingués a mig o llarg termini.

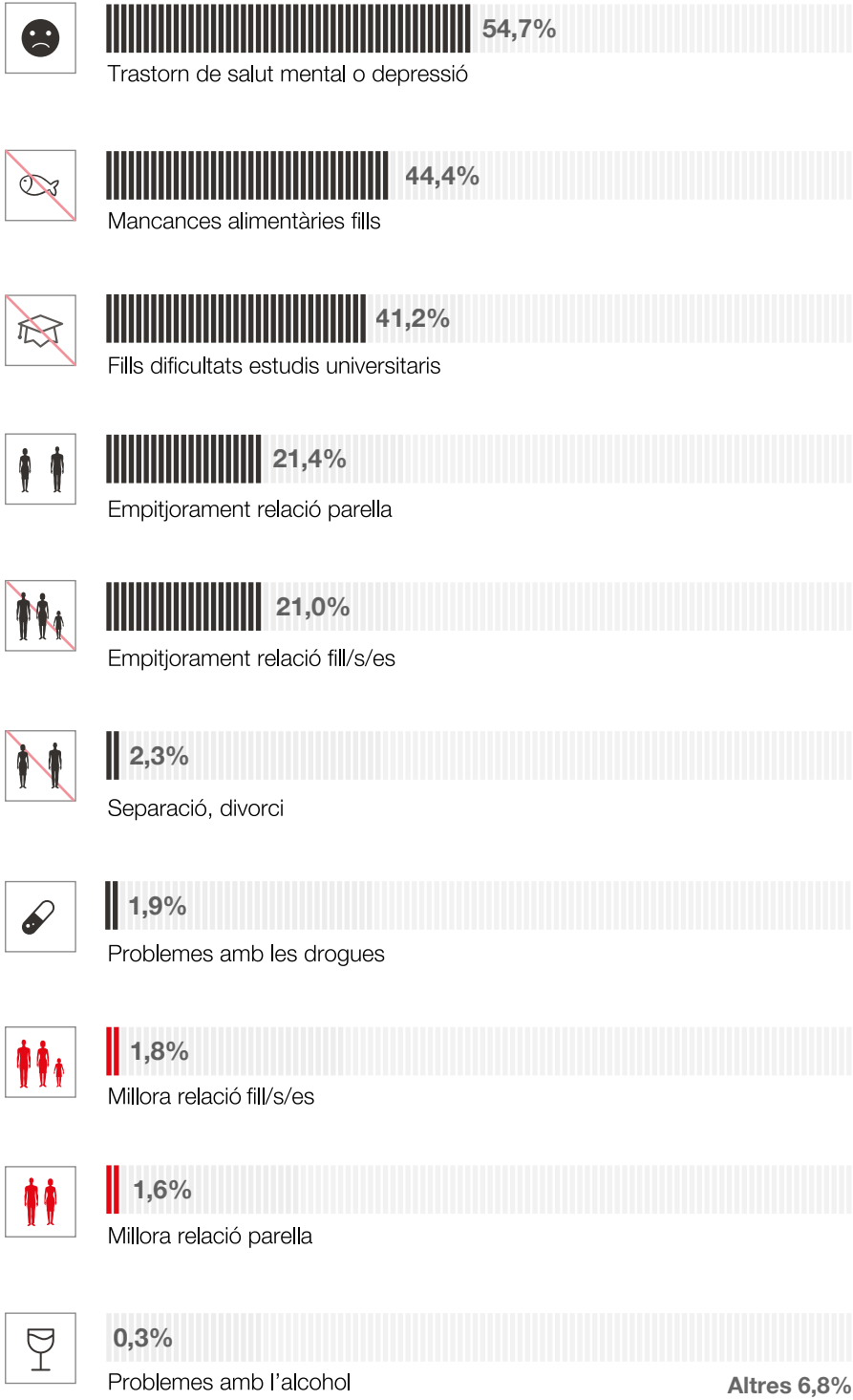
Tal i com es reflecteix al gràfic següent, un 54,7% preveu problemes de trastorn en la salut mental o depressions. També cal destacar que prop de la meitat considera que tindrà dificultats relacionades amb la cobertura de les necessitats bàsiques dels seus fills/es. D'una banda, preveuen tenir dificultats relacionades amb l'alimentació infantil (un 44,4%) o per costejar la formació (universitària) dels seus fills i filles (41,2%).

També 2 de cada 10 preveuen situacions d'empitjorament en les relacions familiars, tant amb la parella com amb els fills/es.

Indicadors vinculats als fills/es
Previsió situacions futures
multiresposta
% calculats sobre les 903 pesones que conviuen amb els fills

Previsions situacions futures
multiresposta. % sobre 1.142 enquestats

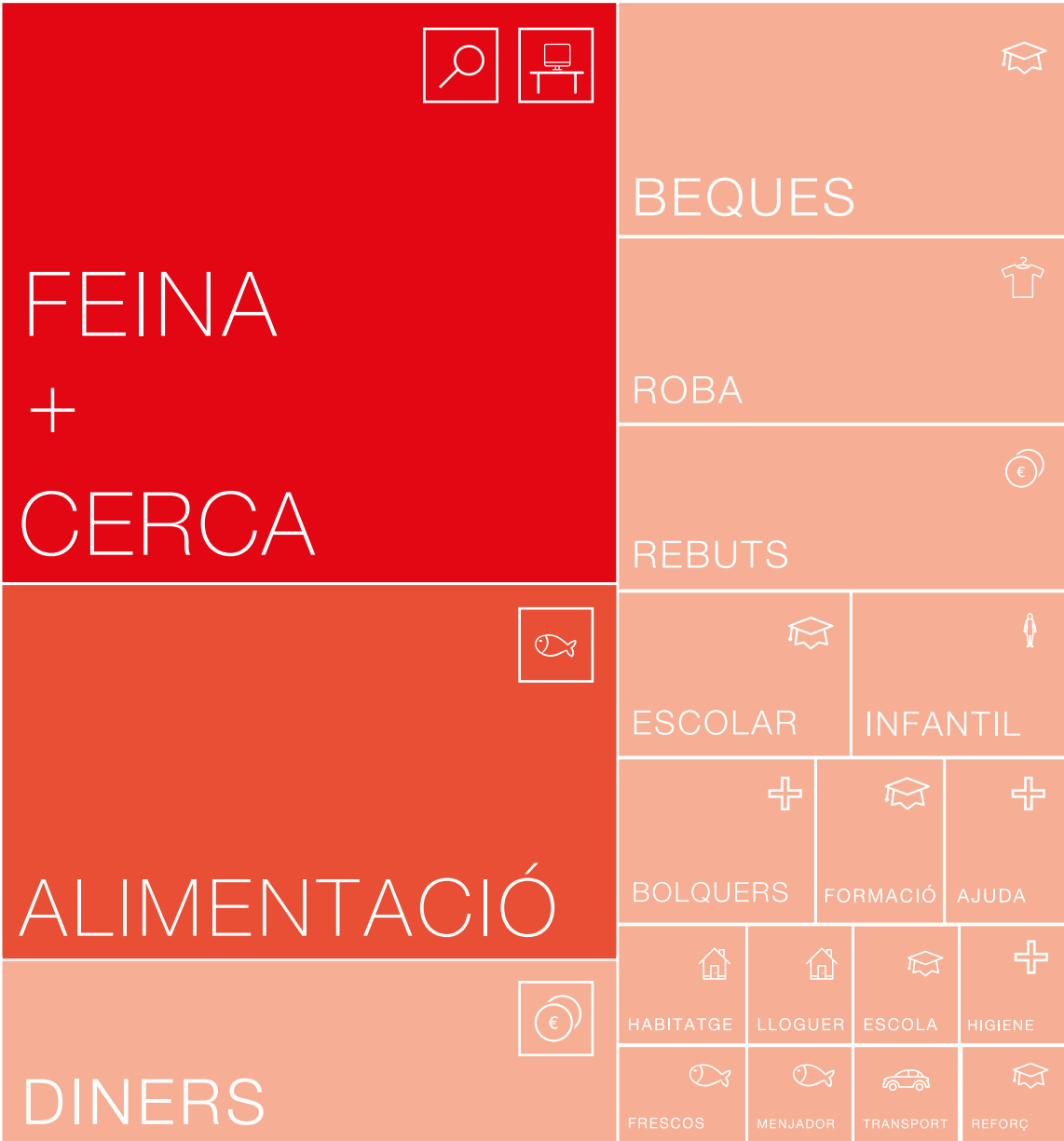
Altres 6,8%

3.7. Pregunta Oberta

A partir de les respostes a la pregunta oberta s'ha creat el següent gràfic de paraules (la mida és proporcional a la seva freqüència d'aparició).

Com creu que la Creu Roja el pot ajudar?

Com ja hem anat veient al llarg dels estudis anteriors, les persones, davant de la pregunta “Com creu que la Creu Roja el pot ajudar?”, tal i com es veu al núvol de paraules, donen prioritat al fet de trobar una feina que els hi permeti una certa autonomia personal per gestionar la seva situació econòmica i a la vegada tenir una menor dependència de les ajudes.

Això no exclou que l'alimentació i el fet de poder garantir una alimentació adequada a la llar, sobretot als seus fills/es, continua sent una prioritat per a les famílies enquestades, com es veu per la proporció de les paraules “alimentació” i “beques” (de menjador).

Testimoni

ANABEL
ESTUDILLO
46 ANYS

LLEIDA CIUTAT

MARE SOLTERA AMB 3 FILLS A
CÀRREC. RECEPTORA DE LA
RENDA MÍNIMA D'INSERCIÓ

“Es considera que he sortit del circuit de la pobresa, però jo segueixo sent pobre”

L'Anabel té una feina, rep la Renda Mínima d'Inserció i tècnicament ja ha sortit del circuit de la pobresa. Però ella no ho veu així: “depenc de les ajudes i visc amb la incòmoda sensació de no arribar a cobrir totes les necessitats dels meus 3 fills” -explica.

Treballa d'ajudant de cuina en una petita empresa. No pot ampliar la seva jornada laboral de 15 hores setmanals perquè ha de cuidar dels seus fills i, a més, pateix fibromiàlgia. Disposa de 900€ al mes per pagar un lloguer de 420€, donar de menjar, escolaritzar, vestir i -en definitiva- mantenir sola a tres fills de 16, 11 i 9 anys.

Amb aquesta responsabilitat a sobre, l'Anabel ha de prioritzar entre els diversos rebuts que arriben al seu compte bancari. La despesa a la qual ha de fer front l'obliga a comptar d'un en un els euros que ingressa mensualment. Així i tot, acaba pagant la majoria dels rebuts al segon avís. “Em considero una treballadora pobra. Es considera que he sortit del circuit de la pobresa, perquè tinc una feina i cobro una prestació, però jo segueixo sent pobre” afirma. A l'hivern, ella i els seus fills passen fred perquè no es pot permetre pagar la calefacció. A l'estiu, no poden anar un sol dia a la platja per la despesa que suposaria el bitllet de tren i el menjar fora de casa. Si s'espatlles l'ordinador del seu fill o la rentadora no en compraria un altre ni amb mesos d'estalvi perquè, senzillament, no pot estalviar.

La veu de l'Anabel transmet el seu coratge i la seva fortalesa fins i tot quan explica, amb llàgrimes, que a una setmana d'acabar el mes només té dos euros al moneder. “Em faig gran, estic cada

vegada pitjor i em sento cada dia més cansada. Els meus nens també creixen i sé que no els podré pagar una carrera, ni una formació professional de grau superior” -reconeix amb resignació.

També explica que no li agrada demanar ajuda, més aviat l'avergonyeix, però no li queda alternativa. “Encara són petits i a més de menjar i anar a l'escola també necessiten fer activitats de lleure que jo no puc assumir. Per sort, els caps de setmana assisteixen al Cau de manera gratuïta i poden sentir-se com la resta de nens i nenes de la seva edat”.

L'Anabel es lamenta de la pressió social a la qual es veu sotmesa i de la invisibilitat de la seva situació que, com ella, pateixen altres dones que afronten soles circumstàncies similars. “Arribada a una determinada edat, ja no et fan contractes laborals. I si parlem de malalties o de ser dona i mare, la cosa es va complicant”. Admet que és difícil viure amb la inseguretat d'estar constantment pendent que no la facin fora, “perquè a l'atur hi ha molta gent com tu que acceptaria el contracte per menys, i es multipliquen els problemes i sembla que no serveixis per a res”.

Quan li preguntem pel futur només veu una sortida. “Encara que em costi acceptar-ho, sé que jo sempre seré una persona amb necessitat d'ajuda, fins que els meus fills creixin i puguin fer-se càrrec de la situació” -assumeix.

4

CONCLUSIONS

4. CONCLUSIONS

4.1. El perfil de les persones amb pobresa de llarga durada

Parlar de la cronificació de la pobresa és parlar de persones que pateixen de manera sostinguda en el temps situacions de precarietat econòmica, que les aboquen inevitablement a situacions de pobresa. Són persones en situacions de desocupació i amb dificultat d'accés al mercat de treball, que sovint és precari. També es registra feminització de la pobresa, amb una major cronificació en edats avançades, especialment entre les persones majors de 60 anys. Aquestes situacions afecten de manera contundent famílies senceres i posen en risc el ple desenvolupament emocional i físic, no només dels adults de la llar, sinó també d'una manera preocupant els infants, que veuen limitat el seu present i molt condicionat el seu futur.

Com ja hem vist a l'inici de l'estudi, l'INE considera que es dona pobresa persistent quan una persona està classificada com a pobra dins de l'últim any i, com a mínim, dos dels tres anteriors. Segons aquest paràmetre, a l'estudi, un 40,6% del total del col·lectiu enquestat es troba en una situació de pobresa crònica o persistent. Aquesta segmentació ens ha permès identificar la situació de les persones segons el seu grau de pobresa i definir amb més detall algunes de les característiques que té el col·lectiu que es troba en situació de pobresa crònica. Així mateix, ha estat possible identificar mesures que puguin prevenir en un futur immediat la cronificació de la pobresa entre la resta de les persones enquestades – 59,4%-.

Segons això, i observant algunes de les dades de l'estudi, cal destacar que el segment de població amb un percentatge més alt de cronificació l'hem trobat entre les persones de 60 o més, en què el 62,34% es troben en situació de pobresa crònica, seguit del grup de 40-49 anys (51,08%).

Si la forquilla majoritària d'ingressos mensuals del total de persones enquestades -un 36,2%- la situem entre els 300 i els 600€, el 40,11% d'aquestes són persones en situació de pobresa crònica. Això no obstant, és la forquilla dels 600-800€ on trobem el percentatge de cronificació més alt, un 47,83% del total que perceben aquest nivell d'ingressos.

Són els pensionistes, les persones amb incapacitats permanents i les que treballen en tasques de la llar de forma no remunerada les que, tot i ser poc representatives en el conjunt de la mostra, presenten els índex més alts de cronificació. Pel que fa a les persones desocupades, el 38,6% pateix pobresa cronificada; i, pel que fa a les persones amb contracte laboral, el 35,4% es troben en aquesta situació.

Una altra dada a destacar és que el 81% del total pateixen pobresa greu -segons l'indicador que fixa l'Eurostat-, dels quals el 41,82% es troba també en situació de pobresa crònica.

Davant d'aquestes i altres dades obtingudes en aquest estudi, podríem concloure que situacions que, des d'un d'inici, són causants de pobresa poden convertir-se, si no es reverteix la situació, en factors que condueixin inevitablement cap a la cronificació, que sigui molt difícil revertir per a les persones i el seu nucli familiar.

4.2. Les causes socials de l'exclusió crònica

La pobresa és multidimensional i, per aquest motiu, l'anàlisi de les causes s'ha de poder abordar des de la complexitat dels elements que hi incideixen. Cal tenir en compte tant les dificultats de les famílies per cobrir necessitats bàsiques com les seves capacitats per poder-hi fer front. En relació a les necessitats bàsiques, es troben la manca d'ingressos o la pujada de preus de consum; i, en relació a les capacitats, podríem parlar del nivell d'estudis, la precarietat del món laboral, la desigualtat d'oportunitats o el capital social vinculat a l'entorn i les xarxes que poden facilitar la inclusió.

Tot seguit, es detallem alguns factors que condicionen les capacitats de les persones per fer front a les dificultats.

La desocupació és un dels factors més determinants tant en l'origen com en el manteniment i cronificació de la pobresa. La feina és probablement l'eina més eficaç per a la lluita contra l'exclusió i l'estigmatització social.

Com ja hem vist als resultats de l'estudi, més de la meitat de les famílies enquestades tenen tots els seus membres adults sense feina -el 51,3%- i un 37,1% dels enquestats han perdut la feina fa més de dos anys. Aquestes dues dades, observades conjuntament, poden manifestar una forta tendència a la cronificació, donat que un 83,5% dels enquestats són pares i mares de família, adults que tenen fills i filles a càrrec. Són, doncs, els que assumeixen el rol d'aportar ingressos a la llar, de manera que, si no ho poden fer, no poden aportar tota la seguretat i benestar que desitjarien al nucli familiar.

La precarietat laboral és un altre element a destacar, perquè, tot i que el 41,3% de les famílies tenen un ingrés majoritari per rendes del treball, no poden cobrir totes les seves necessitats bàsiques. Un 32,1% cobra majoritàriament entre 301 i 600€. Cal destacar també que un 52,4% de les persones amb feina tenen deutes pendents.

Cal tenir en compte que 6 de cada 10 dels que treballen amb contracte laboral té un salari mensual per sota del salari mínim interprofessional, que el 2016 (període en què es van realitzar les enquestes) estava fixat en 655,2€ . En resum, el 87,6% de les famílies estan ingressant cada mes menys de 1000€, famílies amb fills i filles d'entre 0 i 16 anys.

D'aquestes dades, es desprèn que la pobresa es deu, cada cop més, a la manca de feina i a la precarietat de la mateixa i que això pot conduir en un futur immediat a cronificar la situació de pobresa en major mesura. Tal i com evidencia l'estudi, un 97% dels que treballen tenen dificultats per arribar a final de mes. Tal i com s'ha anat dient al llarg dels estudis de l'Observatori, la feina és la principal via per la integració social dels seus membres, a partir de la reben una remuneració econòmica amb la qual intercanvien béns i serveis al mercat. Sense aquesta feina, la renda és inexistent i, per tant, la seva participació al mercat de béns i serveis, elements bàsics per satisfer les necessitats més fonamentals, és nul·la.

En relació a les desigualtats d'oportunitats, cal destacar també la feminització de la pobresa. Com es pot observar al present estudi, i també als estudis anteriors que s'han publicat per part de l'Observatori, les dones representen un percentatge majoritari -el 66,5%- de la mostra, amb una mitjana de 42 anys. A més a més, cal destacar que el 23,1% són famílies monoparentals compostes per una dona sola amb fills.

La mitjana d'edat d'aquest col·lectiu també és una dada rellevant que cal tenir present a l'hora d'analitzar les possibilitats laborals i socials que s'ofereixen a aquest perfil, així com les càrregues familiars que assumeixen.

Les principals causes de la pobresa femenina són la menor participació de les dones en el mercat laboral i el no-reconeixement econòmic ni social d'altres feines que assumeixen les dones de manera majoritària (essencialment, les tasques de cura i manteniment de la llar). Aquests dos factors combinats suposen una major vulnerabilitat de les dones en totes les etapes de la vida, tant si són laboralment actives com si cobren prestacions. Per tant, les desigualtats de gènere fan que ambdós sexes pateixin la pobresa de manera diferent, amb causes i conseqüències específiques. La discriminació de les dones en el mercat laboral i la necessitat de conciliació de les feines remunerades amb les tasques de cura fan que les dones tinguin una menor taxa d'ocupació i salari, així com una major taxa de contractes a temps parcial i temporals . Això provoca que, de mitjana, cotitzin menys, cosa que fa que tinguin menys ingressos quan cobren la prestació d'atur o una pensió contributiva.

Enfocar la pobresa amb perspectiva de gènere, però, va més enllà d'un enfocament quantitatiu. No és només que la pobresa afecti més les dones, sinó que existeix una relació directa entre el procés d'empobriment i el gènere. Estudis fets des d'aquesta perspectiva han constatat que una gran part de la pobresa de les dones està condicionada pel gènere, és a dir, que les trajectòries vitals d'homes i dones tenen fets distintius i riscos determinats que fan que, en termes probabilístics, la pobresa acabi afectant més les dones que els homes. Malgrat tot, quan s'analitzen les situacions de pobresa, generalment es parteix de la unitat familiar, com si hi hagués una equitat dels recursos dins de la composició familiar, fet que moltes vegades dificulta el poder analitzar-ho des de la perspectiva de gènere. Per tant, un enfocament adequat hauria de tenir en compte la diferència d'accés a recursos materials (ingressos), simbòlics (estatus) i relacionals (xarxes). Així doncs, cal que, des dels programes socials, es tingui en compte la perspectiva de gènere i aquesta doble vulnerabilitat (ser dona i pobre).

Segons un estudi elaborat per la Taula del Tercer Sector Social i les Entitats Catalanes d'Atenció Social (ECAS) (1), la taxa de pobresa femenina ha augmentat un 3% (del 18,8 al 21,6%) en un sol any i el 13% de les dones que treballen viuen en situació de pobresa.

Una altra de les causes que també tenen a veure amb les capacitats d'afrontar la pobresa són els baixos nivells de qualificació. Ens trobem que un 22,6% de la mostra de les persones que treballen no té el graduat escolar. 2 de cada 10 dels enquestats, així com un 39,6% dels que treballen, únicament té estudis secundaris. Això explica que el 41,5% dels enquestats busqui feina en el sector serveis, destacant el servei domèstic, a la vegada molt feminitzat. Es tracta d'una feina poc regularitzada, amb poques oportunitats de promoció, amb uns nivells d'intensitat laboral elevats i uns nivells salarials molt baixos, que, en molts casos, no permet participar activament en el sistema social de cotitzacions. Aquesta dada es pot explicar per la divisió social del treball, donat que el 66,6% de les persones enquestades són dones, que porten més de 4 anys a l'atur .

Un altre factor que cada vegada incidirà més sobre les capacitats de les persones en situació de vulnerabilitat, així com del conjunt de la ciutadania, per accedir al mercat laboral i assolir la plena integració social és el seu coneixement sobre les TIC (Tecnologies de la Informació i la Comunicació). Durant les darreres dècades, s'han produït avenços tecnològics a gran velocitat, que ja han provocat profundes transformacions sobre el teixit productiu, que encara es veuran ac-

(1) Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya (2016) "La feminització de la pobresa. Reivindicant una mirada de gènere". Debats Catalunya Social Propostes del Tercer Sector. núm. 46. Recuperat des de: http://www.tercersector.cat/sites/www.tercersector.cat/files/dossier_feminitzacio_pobresa_web_0.pdf

centuades en el futur. Així doncs, és fonamental facilitar a les persones en situació d'atur i de vulnerabilitat coneixements sobre les TIC perquè tinguin més oportunitats, ja no només de trobar feina, sinó de poder desenvolupar-se amb plena autonomia en la societat de la informació i del coneixement del segle XXI. En cas contrari, l'escletxa digital també podria incrementar el risc d'exclusió social d'aquelles persones no avesades a les noves tecnologies.

4.3. Les conseqüències de la cronificació

Una de les conseqüències a curt i mig termini es la dependència dels ajuts. Un 44,3% viuen majoritàriament amb els ingressos percebuts pel subsidi d'atur o les prestacions socials, contributives o no contributives. Aquesta dependència econòmica i social representa una carència objectiva, que impacta en la subjectivitat de la persona.

L'actual sistema d'ajudes no garanteix la cobertura de totes les necessitats de les famílies sense ingressos, ni de fer-ho de manera adequada, indefinida i amb dignitat, generant aquesta dependència a ajudes fragmentades per anar afrontant la cobertura de necessitats bàsiques de manera intermitent, però sense possibilitats de sortir de la seva situació de pobresa. En aquest sentit, les persones en situació de pobresa acaben sent "pelegrines" de les ajudes, havent d'explicar davant de cada professional de serveis socials o de cada responsable d'entitats socials la seva situació, demostrant voluntat i ganes de trobar feina i justificar les seves necessitats. La privació material és també una conseqüència de la pobresa. Aquesta es defineix per la manca d'accés a alguns béns i serveis que, actualment, es consideren bàsics i distintius entre qui els posseeix i qui no.

Aquesta privació encara és més accentuada davant de la dificultat per garantir les despeses vinculades a les necessitats dels seus fills i filles, principalment aquelles relacionades amb l'entorn escolar. En els nens i nenes, acaben repercutint les condicions socioeconòmicament i capacitats dels pares i mares. Hereten tot un conjunt simbòlic que defineix, sovint, la seva trajectòria posterior.

És evident, doncs, que si els pares pateixen privació material (un 77,5% de les persones enquestades pateix privació material severa) o d'altres problemàtiques com la pobresa energètica (que afecta al 81%), això perjudica el benestar dels fills i filles, provocant problemes en el seu desenvolupament emocional i social, generant processos d'estigmatització, definits

per la carència i no per l'absència. El 76,1% dels que tenen fills en edat escolar no ha pogut cobrir totes les necessitats d'escolarització, amb tot el que això comporta: un aïllament progressiu de les activitats de l'escola, un debilitament dels processos identitaris amb els companys de l'aula, un abandonament progressiu dels estudis, fet que es veu directament vinculat al fracàs escolar... Tots aquests elements incentiven una tendència a l'exclusió social, limitant les possibilitats de promocionar-se i desenvolupar-se autònomament en el futur i, per tant, accedir en igualtat d'oportunitats a estudis superiors que garanteixin una major facilitat d'accés al món laboral, amb millor retribució econòmica, i per tant, la possibilitat de trencar amb la transmissió de les desigualtats socials que sovint s'hereten de generació en generació.

Cal destacar, pel que fa a la privació material, que un 90,3% de les persones enquestades no poden fer cap activitat relacionada amb l'oci i la cultura per motius econòmics, elements que tenen a veure amb la dimensió més comunitària i socialitzadora, també clau en termes d'inclusió social.

Una altra conseqüència és l'empitjorament de la salut física i emocional, que, com ja hem apuntat anteriorment, és una conseqüència de la complexitat de situacions que les persones han d'afrontar diàriament. Gairebé el 100% dels enquestats té alguna afectació física o emocional en la salut. La càrrega personal que suposa patir un situació de pobresa de forma prolongada en el temps, que comporta dificultats i dependència d'ajudes només per cobrir les necessitats bàsiques, té un gran impacte emocional i sobre l'autoestima de les persones, a més de comportar dificultats per mantenir hàbits saludables, que prevenen afectacions en la salut física.

A l'estudi, un 54,7% preveu problemes de trastorns en la salut mental o depressió, un 44,4%, moltes dificultats relacionades amb l'alimentació dels seus fills i filles i un 41,2%, problemes per garantir-los una formació (especialment superior/universitària). 2 de cada 10 preveuen situacions d'empitjorament en les relacions familiars, tant amb la parella com amb els fills i filles.

Segons les dades, del total de les persones enquestades, 7 de cada 10 afirmen arribar a final de mes amb dificultat o amb molta dificultat. Aquesta dada fa referència, majoritàriament, a les famílies amb ingressos econòmics mensuals per sota dels 1000€, amb molt poca mobilitat socioeconòmica. Aquesta dada és preocupant perquè els percentatges més alts els situem en persones amb càrregues familiars, amb fills d'entre 0-16 anys, amb el que això pot suposar per a la seva salut emocional i per al seu entorn familiar i de relació. També pot afectar ell correcte desenvolupament emocional i físic dels infants i dels adults.

Cal també posar de manifest les dades que fan referència a les cotitzacions de les persones enquestades. Ens trobem que la mitjana d'anys cotitzats és de 6, una dada alarmant tenint en compte el tipus de sistema social en l'àmbit català i estatal. Aquest sistema es basa principalment en les cotitzacions a través del treball, com a mecanisme per després gaudir d'una pensió contributiva després de la jubilació (es requereixen un mínim 15 anys de cotització per poder adquirir una prestació contributiva de jubilació). Una dada important a l'estudi és que gairebé un 17% de la població activa enquestada no ha cotitzat mai.

Aquesta dada és especialment preocupant, si tenim en compte els anys en actiu que els hi queden per cotitzar a les persones de la franja d'edat dels 30 als 50 i com això pot repercutir en les seves futures pensions de jubilació. Si les persones no arriben a aquests mínim d'anys, poden donar-se situacions de desemparament social, com estimem que els hi pot passar a les persones que actualment estem atenent i que tenen una baixa participació al sistema social.

Davant d'aquest relat en relació a les conseqüències, cal fer un exercici de reflexió i veure com aquestes poden desencadenar greus problemes en un futur immediat. Situacions com les dificultats per garantir les condicions de les pensions de jubilació, l'empitjorament de les relacions familiars, els problemes en la salut física i psicològica, les dificultats per garantir la correcta formació i desenvolupament emocional i físic dels infants són símptomes d'aquesta pauperització constant a la qual moltes de les persones ateses per la Creu Roja es veuen abocades.

Les aquí tractades demostren unes tendències a la cronificació, però aquesta llista no és exhaustiva. El que sí representen evidentment, és una complexitat de la realitat del dia a dia de les persones ateses per la Creu Roja enquestades a l'estudi (...).

4.4. Els reptes socials davant la pobresa de llarga durada

A continuació presentem alguns dels reptes que tenim com a entitat per contribuir a millorar les situacions que hem estat analitzant.

La renda garantida de ciutadania

A partir de les dades analitzades i davant de l'actual situació de cronificació de la pobresa, hem de poder treballar per afavorir polítiques socials que garanteixin la igualtat d'oportunitats a totes les persones per tal de garantir la possibilitat de combatre les situacions de pobresa a llarg termini.

Actualment, venim d'un sistema d'atenció social basat en ajudes fragmentades per a la cobertura de necessitats bàsi-

ques, sense la capacitat de cobrir-les totes amb garanties ni amb continuïtat suficient. Així, es genera una dependència a llarg termini de les persones en situació de vulnerabilitat respecte a aquestes ajudes, de manera que és molt difícil sortir de la seva situació de pobresa.

En aquest sentit, és importat destacar la necessitat de la implementació d'una Renda Garantida de Ciutadania (RGC), que permeti que les persones en situació de vulnerabilitat percebin uns ingressos bàsics per a assegurar la cobertura de necessitats bàsiques de manera digna, apoderant les persones i potenciant la seva autonomia personal, familiar, econòmica i social.

La RGC ha de ser un instrument complementari a la intervenció social, ja que la percepció d'uns ingressos bàsics és un dret, de la mateixa manera que ho són l'atenció i la protecció socials com estableix la llei de serveis socials (amb la finalitat d'assegurar el dret de les persones a viure dignament durant totes les etapes de la vida mitjançant la cobertura de les seves necessitats personals bàsiques i de les necessitats socials, en el marc de la justícia social i del benestar de les persones, segons l'art. 3.1).

Com a dret, la percepció d'una renda mínima està recollida a l'article 24.3 de l'Estatut de Catalunya vigent, que estableix: "les famílies o persones en situació de pobresa tenen dret a accedir a una Renda Garantida Ciutadana que els garanteixi una vida digna". Cal valorar en positiu el treball que s'està fent el Parlament de Catalunya perquè la RGC sigui una realitat. La seva implementació suposa un canvi radical en la lluita contra la pobresa en introduir un mecanisme que, no només serveix per cobrir les necessitats bàsiques, sinó per millorar també les capacitats per a prendre decisions dels individus i les seves possibilitats de desenvolupar estratègies pròpies al mercat de treball, una vegada tenen assegurat un ingrés mínim. D'altra banda, suposa una reformulació per anar cap a un sistema unificat i centralitzat on les persones no haurien d'explicar la seva situació de vulnerabilitat ni de necessitat davant de cada professional de serveis socials o entitats socials per demanar diferents tipologies d'ajudes. D'aquesta manera, el treball social es podria fer en la incidència i l'acompanyament a les persones en processos de capaciació i treball per trencar la seva situació de pobresa.

Vinculat a les polítiques socials, aquest canvi ha de servir també per a prevenir aquelles situacions de transmissió de les desigualtats socials de generació en generació, evitant que les persones amb origen social humil no es vegin abocades a viure en situació de risc d'exclusió social constantment. Tot i viure en una societat on sobre el paper està definit el dret a la igualtat d'oportunitats, la realitat demostra que els fills de les famílies més pobres tenen més probabilitats de seguir en situacions d'exclusió arribada la vida adulta. Per combatre les situacions de pobresa, s'ha de poder trencar amb aquesta situació que, moltes vegades, marca el desenvolupament dels infants que creixen en entorns debilitats i amb poc capital social, entenen aquest com el cúmul de

recursos de què disposa una persona en funció de les relacions socials de la seva família, de les relacions veïnals i de les xarxes de participació en la vida social a les quals té accés.

El món laboral

En relació a les dificultats de les persones per a incorporar-se al món laboral – així com a processos i itineraris formatius o per a la inserció laboral-, des de la Creu Roja instem a que els processos d'inserció siguin més llargs, més flexibles i sobretot millor tutelats. D'aquesta manera, les persones es veuran més acompanyades en el transcurs de la cerca de feina i tindran garantides unes millors condicions d'accés, pel que respecta a la planificació. No hem d'oblidar que, en la nostra societat, moltes persones poden tenir garantida la supervivència i, per falta d'educació, de protecció social, de seguretat en la feina, d'informació o de relacions, estar clarament marginades i sistemàticament desplaçades de les posicions que tenen reconeixement i donen seguretat.

És important, a més, poder fer incidència des dels diferents actors que treballem amb col·lectius allunyats del mercat laboral per tal de trencar i revertir els efectes-mitjançant la formació, la creació d'itineraris formatius, cursos de capaciació, etc.- de l'anomenada "bretxa digital". Així doncs, podem assegurar que, en els propers anys, el coneixement intensiu de les noves tecnologies de la informació sigui un element necessari per garantir l'ocupabilitat de totes les persones que atenem en els programes d'Ocupació que duem a terme.

La cobertura de les necessitats bàsiques

Davant l'actual context de crisi, en què, en molts casos, no es pot garantir l'accés a una feina i moltes famílies no tenen cobertes les seves necessitats bàsiques per la manca d'ingressos, ens trobem en una situació totalment paradoxal: l'augment del preu dels béns de primera necessitat, que no estan regulats. Molts productes s'estan convertint en béns "exclusius" a mans de persones amb recursos que se'ls poden permetre i comprar-los als seus fills.

En relació a la pobresa energètica, la Creu Roja considera que s'haurien d'adoptar criteris energètics en la construcció i rehabilitació d'habitatges, instar als fabricants a produir electrodomèstics el més eficients possibles energèticament, donar ajuts per al pagament del gas butà, establir sistemes per prioritzar els ajuts per a les persones en situació de major vulnerabilitat i flexibilitzar-ne les condicions d'accés, treballar perquè els preus de l'energia no segueixin creixent, continuar implicant tots els agents per garantir uns serveis mínims, promoure l'estalvi energètic a les escoles i entre el conjunt de la ciutadania, etc. Cal recordar també que, malgrat que el fenomen de la pobresa energètica es manifesta especialment a l'hivern, els seus efectes són transversals i permanents.

El dret a habitatge queda absolutament qüestionat per la dificultat d'accedir-hi en l'actualitat tenint en compte el preu de l'habitatge, situació que no permet que molts joves o persones en edats adulta puguin veure garantir aquest dret.

Per acabar, cal recordar que la no-garantia de l'accés a estudis superior pot impedir que, en un futur, els infants accedeixin a feines qualificades amb retribucions econòmiques més elevades. El preu de les taxes d'accés a la universitat va augmentant, provocant que aquest tipus d'estudis vagin quedant cada cop més reduïts a famílies que se'ls poden permetre; això sense tenir en compte la vinculació de pobresa i el fracàs escolar, que provoca que molts adolescents abandonin els estudis abans de finalitzar els estudis secundaris.

Estem davant d'un problema que hem d'abordar entre tots - societat, entitats, administracions, governs, teixit empresarial...- Calen reflexions i actuacions fermes per minimitzar, revertir i millorar la vida i els drets bàsics de les persones més vulnerables.

5

ACCIONS DE LA CREU ROJA

ACCIONS

• PROGRAMA: PERSONES EN SITUACIÓ D'EXTREMA VULNERABILITAT

Ajudes per a l'atenció urgent a necessitats bàsiques

- **Kit de suport social:** ajudes de primera necessitat que la Creu Roja dóna a famílies que ho sol·licitin i que es trobin en situació de vulnerabilitat. Es tracta de kits d'alimentació o kits d'higiene personal i de la llar. Cobreixen també les necessitats bàsiques en alimentació i higiene dels infants. També contenen productes més específics com bolquers i aliments per a nadons.
- **Targetes de suport alimentari:** targetes de prepagament que es reparteixen entre famílies en situació vulnerable perquè puguin comprar aliments en comerços de proximitat, de forma normalitzada, especialment frescos.
- **Aliments frescos:** es fa en diverses assemblees locals i comarcals de la Creu Roja, gràcies a les donacions de petits comerços de proximitat o els excedents de producte fresc (fruita i hortalisses) que donen els pagesos i alguns supermercats.
- **Programa d'ajuda alimentària per a les persones més desfavorides:** és un pla de la Unió Europea (UE) per distribuir productes de primera necessitat entre les persones en situació de vulnerabilitat. 1 de cada 3 beneficiaris són infants.
- **Entrega d'aliments específics per a intoleràncies i al·lèrgies:** entregues mensuals d'aliments adaptades a les necessitats de les famílies amb membres que pateixen al·lèrgies o intoleràncies al gluten, a la llet o a l'ou.
- **Vestuari d'hivern:** entregues econòmiques mitjançant targetes precarregades o diners en efectiu per a la compra de roba i calçat d'hivern per a infants.
- **Ajudes directes per evitar la pèrdua de l'habitatge:** són ajuts econòmics puntuals per a les famílies més desfavorides per fer front a despeses de lloguer o d'hipoteca a fi d'evitar, en els casos en què sigui possible, la pèrdua de l'habitatge.

- **Ajudes per fer front al pagament dels subministraments de la llar:** com en l'anterior tipologia d'ajuts, són ajudes per evitar el tall de subministraments de la llar i/o prestar-ne suport en el pagament.

- **Fons especial per a ajudes socials d'emergència:** per a aquells casos excepcionals amb un alt grau de vulnerabilitat que requereixen una intervenció integral de la seva problemàtica en l'àmbit humanitari.

- **Campanya de l'Aliança Humanitària per a l'Alimentació Infantil:** per reforçar totes les actuacions, la Creu Roja està desenvolupant des de maig de 2014 la campanya de l'Aliança Humanitària per a l'Alimentació Infantil, amb l'objectiu de recaptar fons entre les empreses, les entitats i el conjunt de la ciutadania amb aquesta finalitat, així com per sensibilitzar sobre la importància que els nens i nenes tinguin una nutrició saludable.

Les ajudes per a la cobertura de necessitats bàsiques tenen vinculades mesures d'acompanyament per treballar la prevenció i suport de les famílies

- **Tallers d'economia domèstica i d'estalvi energètic:** pretenen dotar d'eines i consells per millorar la gestió dels ingressos i despeses familiars, així com per reduir i optimitzar els consums de la llar (llum, aigua, gas...).
- **Tallers i formacions d'educació alimentària:** educació per promoure una alimentació saludable, econòmica i sostenible adreçada a la prevenció i millora de la salut dels infants.
- **Tallers de suport emocional:** tallers conduïts per un professional de la psicologia per treballar capacitats que ajudin a l'apoderament i reforç de l'autoestima de les persones participants. En els casos en què sigui necessari, es fa seguiment individual de les persones.

- **Escola de pares i mares:** tallers amb pares i mares per treballar diferents habilitats que afavoreixin la parentalitat positiva vers el creixement i desenvolupament dels infants en l'àmbit familiar.

Ajudes per a la prevenció de l'exclusió escolar en temps de crisi

- **Beques de menjador escolar de primària:** ajuda per cobrir la quota de menjador escolar d'infants en situació de risc, les famílies dels quals no poden assumir aquesta despesa i no la tenen completament coberta per beques públiques. Es pretén que aquests tinguin almenys un àpat al dia de qualitat i saludable.

- **Beques de secundària (projecte #Menjarsalinsti):** volen garantir que els estudiants de secundària en situació de vulnerabilitat puguin comptar amb una alimentació saludable, sana i equilibrada. Si l'institut on estudien disposa de cantina, la Creu Roja els ofereix un àpat saludable en aquests espais, a més de realitzar activitats de dinamització després del dinar. En cas contrari, l'ajut es dona en forma de targetes de prepagament, carregades amb l'import necessari perquè els joves puguin fer un àpat saludable a les seves llars cada dia. A més, el projecte engloba d'altres accions per promoure bons hàbits i estils de vida entre l'adolescència.

- **Ajudes per al retorn a l'escola:** entregues econòmiques a famílies per a la compra de material escolar, llibres, equipaments escolars, quotes d'inscripció i material, quotes d'AMPA, etc. Amb l'objectiu de cobrir les necessitats d'escolarització, eviten situacions de desigualtats en l'àmbit escolar.

Ajudes per a l'atenció integral a persones sense llar

- **Atenció integral a persones sense llar:** afavorir la cobertura de necessitats bàsiques (alimentació, higiene, etc.), facilitar diferents alternatives que permetin disminuir l'estada al carrer, fomentar accions de promoció de la salut, així com potenciar el restabliment de la seva xarxa familiar i/o social, que permeti vèncer l'aïllament social que els envolta.
- **Les Unitats d'Emergència Social:** són un recurs per a l'apropament i reducció de danys de les persones que es troben en situació de sensellarisme. Estan orientades a la detecció de persones que viuen en situació

de carrer i tenen dificultats per accedir als diferents recursos d'atenció i donar resposta a les necessitats més bàsiques.

- **Equipaments:** amb l'objectiu de cobrir les necessitats bàsiques de les persones que hi accedeixen i possibilitar iniciar un procés d'inclusió mitjançant intervencions socio-educatives. Disposen d'allotjament nocturn, atenció social i sanitària, menjador, higiene i rober, espai de lleure, des-cans, tallers i activitats i consigna.

• PROGRAMES ESPECÍFICS ADREÇATS A LA MILLORA DE LA SALUT

La Creu Roja desenvolupa accions per millorar la salut de la ciutadania mitjançant accions de prevenció i promoció de la salut a través de projectes de sensibilització, educació, orientació i atenció sociosanitària.

A més d'aquesta vessant preventiva, durant aquests últims anys, degut a les creixents demandes, es desenvolupen també un seguit d'iniciatives i ajuts adreçats a evitar els efectes de la crisi sobre les persones, actuant per tant d'una forma directa o bé indirecta sobre els factors que determinen la salut dels col·lectius més vulnerables.

Les principals accions endegades per revertir les desigualtats en salut són:

- **Ajuts sanitaris:** tractaments crònics d'aquelles persones que no poden fer front a les despeses farmacèutiques no assumides per la seguretat social.
- **Projectes en col·laboració amb diferents entitats i fundacions per a l'atenció oftalmològica, odontològica o podològica per a l'atenció dels grups de persones més vulnerables:** inclou la recerca de convenis de col·laboració en temes vinculats a la salut que facilitin l'accés a determinades prestacions a preus socials per a les persones que no poden fer front a la despesa, derivacions i seguiment dels seus casos.

- **Atenció i suport emocional:** les accions de suport emocional, grups d'ajuda i d'enfortiment d'autoestima resulten eines molt efectives per ajudar a superar les situacions de dificultat per les quals passen les persones ateses per la Creu Roja.

Altres projectes desenvolupats per millorar la salut dels col·lectius més vulnerables:

- **Productes de suport per a la gent gran:** entrega de productes (ajuts tècnics) a les persones grans per augmentar la seva independència facilitant l'autonomia de la persona en el seu entorn més proper i prevenint també accidents tant a la llar com al carrer.

- **Promoció de la salut per la gent gran:** activitats adreçades a persones majors de 65 anys per afavorir un envelliment actiu i saludable mitjançant el foment de l'exercici físic, caminades, xerrades etc. Inclou projecte de prevenció de la hipertensió arterial d'alta prevalença en aquest col·lectiu.

- **Projectes tecnològics d'atenció permanent:** projectes on s'utilitza la tecnologia per al seguiment de persones amb diferents situacions de vulnerabilitat, com per exemple els següents: seguiment sociosanitari de persones a domicili (Teleassistència Domiciliària), seguiment d'emergències i problemes de salut fora del domicili (Teleassistència Mòbil), Localitzador Personal (LOPE) amb GPS per a persones amb Alzheimer o d'altres deterioraments cognitius en fase lleu o moderada, etc.

- **Atenció a drogodependències i malalts de VIH/Sida:** gestió de serveis de reducció de danys adreçats a persones consumidores de drogues en actiu, tractaments ambulatoris i atenció a malalts de VIH/Sida.

- **Prevenció i reducció de riscos en el consum de drogues:** treballem en espais d'oci nocturn per informar i donar eines als joves per ser capaços de prevenir i/o disminuir riscos derivats dels nous patrons de consum que indiquen una possible tendència a consumir drogues més barates o barreges més econòmiques no conegudes que incrementen el risc.

- **Acompanyaments a persones malaltes hospitalitzades:** programes d'acompanyament a persones malaltes hospitalitzades, tant adults com infants, per millorar la seva estada hospitalària ajudant a reduir el

desajust emocional que comporta el procés d'emmalaltir, la hospitalització i la convalescència. Es fa especial atenció a la infància hospitalitzada mitjançant activitats lúdiques i educatives.

- **Programes de promoció i educació per la salut:** activitats formatives/informatives adreçades a ampliar els coneixements i actituds per a la prevenció de malalties de transmissió sexual/parenteral, mètodes anticonceptius, VIH, hepatitis, prevenció de conductes violentes, etc. Aquestes activitats van adreçades tant a infants i adolescents com a la població en general.

- **Atenció sociosanitària a dones que exerceixen la prostitució:** projectes adreçats a l'assessorament, prevenció i acompanyament sanitari de dones en situacions d'especial vulnerabilitat que moltes vegades no disposen de targeta sanitària.

• PROGRAMES SOCIOEDUCATIUS PER A INFANTS

- **Projectes de Creu Roja Joventut com els Centres de Mediació Social (CMS), ludoteques i esplais d'estiu:** els CMS són espais on els infants poden fer els deures i desenvolupar altres activitats formatives i lúdiques en horari extraescolar sota la supervisió del voluntariat. A les ludoteques i als esplais d'estiu s'hi desenvolupen activitats d'oci i lúdiques per als infants de les famílies que no es poden costejar aquest tipus d'activitats.

- **Campanya de joguines (CRJ):** campanya de recollida de joguines per distribuir-les entre els infants en situació de vulnerabilitat, que se celebra cada hivern per festes. També pretén promoure el valor educatiu del joc.

- **Èxit escolar (CRJ):** projecte adreçat a infants en etapa d'educació obligatòria (6-16 anys) i que es troben en risc d'exclusió social, amb què pretén fomentar habilitats socioeducatives i promoure l'educació en valors fora de l'entorn acadèmic mitjançant activitats lúdiques i formatives. Se centra principalment en el reforç escolar, suport i acompanyament dels infants, cobertura de necessitats bàsiques, activitats de lleure i oci i sensibilització de l'entorn de l'infant.

- **Berenars en espais d'èxit escolar de la Creu Roja:** berenars que es reparteixen en una vintena d'espais de la institució humanitària, majoritàriament gestionats per Creu Roja Joventut (CRJ). A més, s'ajuda els infants a fer els deures i s'organitzen activitats de lleure per promoure els hàbits de vida saludables.

• PROGRAMES ADREÇATS ESPECÍFICAMENT A PERSONES REFUGIADES O IMMIGRADES

En l'àmbit de les persones refugiades i immigrades, la Creu Roja desenvolupa un seguit de d'accions i projectes socials d'atenció, adaptant-los sempre a la realitat social i a les necessitats de les persones.

- **Programa d'atenció a sol·licitants d'asil i refugiats:**

adreçat a aquelles persones que arriben al nostre país per demanar asil polític que, per diferents raons (polítiques, religioses, conflictes armats...), veuen amenaçada la seva integritat física al seu lloc d'origen. La Creu Roja és una de les entitats socials que gestiona el programa estatal d'acollida i integració, que cobreix de forma integral les diverses necessitats de les persones refugiades: els ajuts bàsics que puguin necessitar a l'arribada, presenciacions econòmiques per cobrir el lloguer i manutenció, atenció psicològica i sanitària, atenció jurídica, formació i aprenentatge de la llengua, atenció i seguiment social o orientació per a la formació professional i la inserció laboral. Amb una durada màxima de 2 anys, el programa està dividit en tres fases, amb la idea que la persona vagi guanyant progressivament en autonomia. Durant la primera, d'entre 6 i 9 mesos de durada, les persones tenen garantit l'allotjament en places d'acollida residencial i la cobertura de necessitats bàsiques, mentre que, en les posteriors, reben suport econòmic i acompanyament per buscar feina i llogar un habitatge.

- **Programa d'acollida integral i integració per a persones immigrades:** acollida de persones nouvingudes que resideixen al nostre territori procedents de països amb escassos recursos econòmics i en situació social precària. El nostre objectiu principal és oferir una atenció social integral i contribuir així a la millora de la qualitat de vida d'aquest col·lectiu, proporcionant les eines adequades (informació, orientació, formació, assistència social, sanitària, psicològica...), que facilitin a la persona que ho necessiti un grau d'autonomia en el mínim temps possible.

- **Programa de retorn voluntari al país d'origen:** adreçat a persones migrades que volen tornar al seu país d'origen i no disposen de mitjans econòmics per fer-ho. Està adreçat a diferents perfils de població migrada: persones en situació administrativa irregular, persones a qui s'ha denegat la sol·licitud d'asil, persones en condicions d'alta vulnerabilitat amb greus problemes d'integració i/o salut, persones amb l'estatut de refugiat que volen tornar al seu país d'origen perquè les circumstàncies han canviat, etc. L'objectiu és cobrir les despeses motivades pel retorn al país d'origen de les persones, per tal que ho facin en les millors condicions possibles, tenint en compte que cal garantir que el retorn sigui la millor opció per al sol·licitant i que la seva situació social millora en aquest cas.

- **Reagrupament familiar i integració:** a persones que tinguin el visat de reagrupament familiar lliurat per la Subdelegació de Govern i que hagin estat reclamades per un familiar que es trobi a Espanya com a persona refugiada. Han de tenir el visat per extensió familiar d'asil. Aquest programa té com a objectiu possibilitar la unió de les famílies que, per raons alienes a la seva voluntat, estan separades i no poden reunir-se pels seus propis mitjans.

- **Restabliment del contacte familiar i serveis socials internacionals:** programa adreçat als familiars o a l'entorn de les víctimes, militars i/o civils, per donar-los suport en la recerca dels seus éssers estimats que hagin desaparegut en el context de diferents situacions d'emergència, catàstrofe o de conflicte. Els objectius són restablir el contacte entre els familiars que, ja sigui per causes polítiques, catàstrofes naturals, problemes derivats de la immigració, problemes socials..., hagin trencat el seu vincle de relació.

• PROJECTES D'OCUPACIÓ

Programes adreçats a facilitar la inserció laboral de les persones:

- **Programa SARA:** realització de tallers de motivació personal i per a l'ocupació adreçat a dones immigrades molt allunyades del mercat laboral.

- **"Puentes hacia el empleo":** programa d'activació i motivació laboral adreçat a dones molt allunyades del mercat laboral.

- **Xarxa Ariadna:** programa adreçat a persones sol·licitants d'asil, refugiades i amb d'altres mesures de protecció internacional.

- **Itineraris per a persones amb difícil inserció:** itineraris integrals d'inserció adreçats a persones immigrades i autòctones en situació de vulnerabilitat i d'altres col·lectius

- **Incorpora:** projecte d'intermediació laboral de l'Obra Social "la Caixa" per a col·lectius vulnerables. La Creu Roja hi està adherida i, en el seu cas, està especialitzada en afavorir la incorporació i la inserció laboral de dones amb especial dificultat, incidint en el teixit empresarial.

- **Impuls@:** projectes d'autoocupació i microcrèdits per a població en general amb esperit emprenedor.

- **Punts formatius Incorpora:** projecte emmarcat dins del programa Incorpora en el qual desenvolupa accions formatives per a la millora de l'ocupabilitat.

- **"Aprender trabajando":** espais mixtes de formació i ocupació per a joves inscrits al Sistema de Garantia Juvenil, mitjançant la implicació empresarial en la formació capacitadora de la joventut en un ofici en concret.

- **Formació per a joves de garantia juvenil:** projecte adreçat a joves inscrits en el sistema de Garantia Juvenil on es realitzen accions formatives que completen els itineraris de les persones joves.

- **Projecte "Pulsa" d'ocupació per a joves de garantia juvenil:** projecte adreçat a joves inscrits en el sistema de Garantia Juvenil on es realitzen accions d'activació vers la recerca activa de feina, orientació individual i grupal, així com acompanyament sociolaboral.

- **Escola de segones oportunitats per a joves de garantia juvenil:** projecte adreçat a joves inscrits en el sistema de garantia juvenil que necessiten una activació/motivació per a la continuïtat amb els estudis reglats, que volen obtenir la ESO mitjançant suport específic i/o que no tenen una definició del seu perfil professional i volen realitzar accions formatives de tast d'oficis com a pas previ.

- **"Reto social empresarial - Alianzas":** prospecció laboral i establiment d'aliances empresarials per a les accions d'orientació, formació, intermediació i relació amb l'entorn.

- **Projecte "Apoyo al Empleo" per a persones majors de 45 anys :** itineraris integrals d'inserció adreçats a persones majors de 45 anys en situació d'atur

6

ANNEXOS

ANNEX 1. METODOLOGIA DE L'ESTUDI

MATERIAL I MÈTODES

SELECCIÓ DE LA MOSTRA

En aquest estudi, la base de dades de L'Observatori de la Creu Roja tenia aproximadament 12.000 registres.

La mostra es va realitzar estratificant per sexe i nacionalitat dins de cada província, per tal d'obtenir una mostra representativa de cadascuna d'elles amb una precisió del 5% aproximadament en els estudis provincials.

En total, 1.142 persones van acceptar fer l'entrevista, cosa que representa una precisió del 2,8%. En l'informe global, les enquestes han estat ponderades per tal de mantenir les proporcions de cada província similars als de la població.

Les enquestes es van realitzar telefònicament assistides per ordinador (CATI, Computer Assisted Telephone Interviewing) durant els mesos de setembre i octubre de 2016.

MÈTODES ESTADÍSTICS

L'anàlisi de les preguntes del qüestionari s'ha realitzat segons aquests tipus de variables:

- **Variables quantitatives:** per a les variables quantitatives (edat, persones que conviuen, anys cotitzats, etc.) s'han obtingut taules amb els estadístics de resum: nombre d'observacions vàlides (N), Mitjana, Mediana, Mínim i Màxim.
- **Variables categòriques i multiresposta:** tant per a les variables categòriques (sexe, categories d'edat, país de naixement, etc.) com per a les variables multiresposta (amb qui conviu, activitats formatives dels darrers 12 mesos, etc.) s'han obtingut taules amb les freqüències absolutes (N) i relatives (%). S'han representat gràficament mitjançant diagrames de barres o gràfics de sectors.

ANNEX 2. QÜESTIONARI TELEFÒNIC

A continuació, es mostra el qüestionari telefònic que ha servit com a eina per tal de desenvolupar la recollida d’informació per realitzar l’estudi.

QÜESTIONARI 10È ESTUDI DE L'OBSERVATORI

“LA CRONIFICACIÓ DE LA POBRESA”

1. Codi usuari

2. Vol fer l’entrevista?

- ☐ Sí
- ☐ No vol
- ☐ No és l'usuari (telèfon erroni)
- ☐ No entén l'idioma
- ☐ No, per manca de temps després d’haver iniciat l’enquesta
- ☐ Defunció

3. Demarcació

- ☐ Barcelona
- ☐ Tarragona
- ☐ Lleida
- ☐ Girona

4. Franja

5. Sexe

- ☐ Home
- ☐ Dona

6. Edat (valor numèric)

BLOC 1: DADES PERSONALS/FAMILIARS

1.1. Tipologia de nucli familiar al qual pertany la persona enquestada:

- ☐ Parella sense descendència.
- ☐ Parella amb descendència.
- ☐ Mare amb descendència (monoparental).
- ☐ Pare amb descendència (monoparental).
- ☐ Dona que viu sola
- ☐ Home que viu sol.
- ☐ Família reconstruïda (unió 2 famílies)

- ☐ Altres (especificar).
- ☐ Ns/Nc.

1.2. Nombre total de persones que viuen habitualment en el mateix domicili (incloent persona entrevistada) (desplegable de l’1 al 10 i més de 10).

1.3. La persona entrevistada conviu amb (desplegable) :

- 1- Jove/gendre.
- 2- Nét/néta.
- 3- Cònjuge.
- 4- Fill/a de 0-3 anys.
- 5- Fill/a de 4-9 anys.
- 6- Fill/a de 10-16 anys.
- 7- Fill/a de més de 16 anys.
- 8- Pare.
- 9- Mare.
- 10- Germà/ana.
- 11- Altres familiars.
- 12- Amics.
- 13- Altres (posar quina: resposta oberta).

2- DETERMINANTS SOCIOECONÒMICS

2.1.Ens pot indicar els ingressos mensuals aproximats de la unitat familiar?

- ☐ No tenim cap ingrés.
- ☐ Tenim un ingrés de menys de 300 euros.
- ☐ Entre 301-600 euros.
- ☐ Entre 601-800 euros.
- ☐ Entre 801-1.000 euros.
- ☐ Entre 1.001-1200 euros.
- ☐ Entre 1.201-2.000 euros.
- ☐ Més de 2.000 euros.
- ☐ Ns/Nc.

(Nota metodològica. Segons Eurostat, els imports mínims per sota dels quals es defineixen els diferents tipus de pobresa són: pobresa relativa (1 persona: 852,4 €; 2 persones: 1.278,6 €; 3 persones: 1.534.3€; 4 persones: 1.790 € i 5 persones: 2.045.7€). Pobresa severa (1 persona: 568,3 €; 2 persones: 852.4 €; 3 persones: 1.022.9 €; 4 persones: 1.193,3 € i 5 persones: 1.363.8 €)).

2.2. Ens pot indicar la procedència majoritària d'aquests ingressos?

- ☐ Salari
- ☐ Subsidis d’atur
- ☐ Prestacions (jubilació, viduïtat, dependència, compensatòria...).

6. ANNEXOS

- ☐ Economia informal.
- ☐ Ajuda de familiars.
- ☐ Ajuda d’amics/veïns.
- ☐ Altres (posar quina: resposta oberta).
- ☐ Ns/Nc.

2.3. Ens podria quantificar el deute econòmic actual per quedar-se sense deutes? (Degut a l’impagament de quotes com els subministraments, el lloguer/hipoteca, les despeses de l’escola, etc)

- ☐ 0€ (no té deutes).
- ☐ Menys de 500€.
- ☐ Entre 501 i 1.000€.
- ☐ Entre 1.001 i 2.000€.
- ☐ Entre 2.001 i 3.000€.
- ☐ Entre 3.001 i 5.000€.
- ☐ Entre 5.001-10.000€.
- ☐ Entre 10.001-20.000€.
- ☐ Més de 20.000€.
- ☐ Ns/Nc.

2.4. En comparació a fa 1 any, marqui les que corresponguin (multiresposta: només marcar en cas afirmatiu):
Respecte l’habitatge:

- ☐ Estava de lloguer i he buscat un lloguer més econòmic.
 - ☐ Estava de lloguer i ara m’han concedit un pis de protecció oficial
 - ☐ No podia pagar el lloguer i he anat a viure a casa d’un familiar.
 - ☐ No podia pagar el lloguer i m’han fet fora del pis.
 - ☐ No podia pagar el lloguer i estic ocupant un pis.
 - ☐ No podia pagar la hipoteca i he anat a un pis de lloguer
 - ☐ No podia pagar la hipoteca i he anat a viure a casa d’un familiar.
 - ☐ No podia pagar la hipoteca i m’han fet fora del pis.
 - ☐ No podia pagar la hipoteca i estic ocupant un pis.
 - ☐ No podia pagar lloguer i he hagut d’anar a viure a una habitació.
 - ☐ No podia pagar la hipoteca i he hagut d’anar a viure a una habitació.
 - ☐ No he canviat de pis però no puc pagar les factures de lloguer, hipoteca o subministraments.
 - ☐ Cap de les anteriors (segueix igual que fa un any)
- Altres:
- ☐ No puc disposar de cotxe.
 - ☐ Altres (posar quina: resposta oberta).

2.5. Quina quantitat econòmica mínima (ingressos mensuals nets) considera que necessita una família com la seva per arribar a final de mes? :

- ☐ Menys de 500€.
- ☐ Entre 501 i 1.000€.
- ☐ Entre 1.001 i 2.000€.
- ☐ Entre 2.001 i 3.000€.
- ☐ Entre 3.001 i 5.000€.
- ☐ Entre 5.001-10.000€.
- ☐ Més de 10.000€.
- ☐ Ns/Nc.

2.6 Ens podria dir si vostè arriba a final de mes:

- ☐ Amb molta dificultat
- ☐ Amb dificultat
- ☐ Amb certa dificultat
- ☐ Sense dificultats
- ☐ Altres (especificar)

(Nota metodològica: processar segons la tipologia de nucli familiar (persones que hi conviuen, etc), per calcular la necessitat econòmica, segons la composició del nucli familiar i l’ingrés econòmic total de la unitat familiar, per veure-hi diferències).

2.7. Segons la seva percepció, en termes econòmics, vostè:

- (aquesta pregunta ens pot fer veure diferències entre la percepció de pobresa que tenen i la situació real, es perceben més pobres? menys?...)
- ☐ Es considera molt pobre
- ☐ Es considera pobre
- ☐ Es considera per sota de la majoria de persones
- ☐ Es considera com la majoria de persones
- ☐ Es considera que està millor que la majoria de persones
- ☐ Altres (especificar)

2.8. Diguí’m si actualment a la seva llar poden permetre’s: (Sí / NO)

(Nota metodològica: la població amb privació material severa inclou aquelles persones que tenen unes condicions de vida restringides per la manca de recursos i que no es poden permetre com a mínim quatre dels nou ítems següents.)

- ☐ Pagar les factures de lloguer, hipoteca.
- ☐ Mantenir la llar a la temperatura adequada a l’hivern
- ☐ Assumir despeses inesperades.
- ☐ Menjar carn o les proteïnes necessàries de forma regular
- ☐ Anar de vacances
- ☐ Disposar de cotxe.
- ☐ Disposar d’aparell de televisió.

2.9. En el darrer any, vostè i/o la seva família, s’han pogut permetre alguna de les següents activitats relacionades amb l’oci i la cultura (no gratuïtes)? (multiresposta, marcar només en cas afirmatiu)

- ☐ Activitats d’oci, culturals i esportives (cinema, teatre, concert , museu, futbol...)
- ☐ Comprar un llibre
- ☐ No m’ho he pogut permetre per motius econòmics
- ☐ No, perquè no ens agrada

- ☐ No, per manca de temps lliure
- ☐ Altres: (especificar)

3 - ESTUDIS/FORMACIÓ

3.1. Ens pot dir el seu nivell d'estudis?

- ☐ No sap llegir o escriure.
- ☐ Sap llegir i escriure però va anar a l'escola menys de 5 anys.
- ☐ Va anar a l'escola 5 o més anys però no va completar EGB, ESO, Graduat escolar...
- ☐ Graduat en Educació Secundària (ESO), Graduat Escolar, EGB o Batxillerat Elemental.
- ☐ Té titulació de Grau mitjà (FPI, FP grau mitjà, oficial industrial o equivalent).
- ☐ Té títol de Batxillerat (Batxillerat superior, BUP, Batxiller LOGSE, COU o PREU).
- ☐ Té titulació de Grau Superior (FPiI, FP Superior, Conservatori 10 anys...).
- ☐ Té educació universitària (Grau, Diplomatura, Llicenciatura...)
- ☐ Té educació universitària de tercer cicle (Postgrau, màster o doctorat).
- ☐ Ns/Nc.

3.2. Ens pot dir si ha realitzat alguna activitat formativa en els darrers 12 mesos (o en curs) ? (multiresposta)

- ☐ Sí
 - Quina?
 - ☐ Formació professional per a persones sense ocupació laboral
 - ☐ Formació contínua per a persones amb feina
 - ☐ Desenvolupament personal: tallers d'habilitats socials, autoestima, salut, sexualitat, etc.
 - ☐ Activitats d'oci i temps lliure: manualitats, pintura, ceràmica, etc.
 - ☐ Idiomes
 - ☐ Altres (especificar).
- ☐ NO
 - Motiu?
 - ☐ Per desconeixement /no m'ho han ofert
 - ☐ Perquè no m'interessa.
 - ☐ Perquè no tinc temps.
 - ☐ Perquè no la puc pagar.
 - ☐ Altres (especificar).

4- DADES INFÀNCIA (NOMÉS A LES PERSONES AMB FILLS/ES EN EDAT ESCOLAR)

4.1. Té vostè fills/es a càrrec en edat escolar ? (fins a 16 anys)

- ☐ Sí
- ☐ No (passa a bloc 5)

4.2. Ha pogut cobrir totes les necessitats actuals de l'escolarització del seu fill/a (o fills/es)?

- ☐ Sí (passa a bloc 5)
- ☐ No (segueix p. 4.3)

4.3 Quines necessitats actuals de l'escolarització del seu fill/a (o fills/es)? s'han quedat sense cobrir durant aquest curs? (multiresposta) (Només els que a la p.4.2 han contestat NO.

Escola:

- ☐ Quota de l'AMPA

Alimentació

- ☐ Menjador escolar

Activitats extraescolars:

- ☐ Activitats extres en horari lectiu (excursions, sortides lúdiques i educatives...)
- ☐ Colònies, casals d'estiu
- ☐ Activitats extraescolars (esportives, idiomes...)
- ☐ Transport escolar
- ☐ Reforç escolar

Material escolar:

- ☐ Llibres de text
- ☐ Material escolar (llapis, llibretes...)
- ☐ Vestuari (roba esportiva, sabates, uniforme...)

Altres:

- ☐ Altres ----- (especificar)

5-DADES D'OCUPACIÓ LABORAL

5.1. En quina situació es troba actualment? (marcar només 1 opció, la que millor la defineix)

- ☐ 5.1.1. Treballant amb contracte laboral.
- ☐ 5.1.2 Treballant sense contracte laboral (economia informal).
- ☐ 5.1.3 Treballant amb contracte laboral i fent també treballs sense contracte.
- ☐ 5.1.4 Soc autònom/a / treball en negoci familiar.
- ☐ 5.1.5. Desocupat (Aturat inscrit o no a l'atur, buscant feina i disponible per treballar).
- ☐ 5.1.6. Estudiant (ni treballant ni buscant feina).
- ☐ 5.1.7. Tasques de la llar/família (ni treballant ni buscant feina remunerada).
- ☐ 5.1.8. Jubilat/ada.
- ☐ 5.1.9. Prejubilat/ada.
- ☐ 5.1.10. Incapacitat permanent.
- ☐ 5..1.11 Altres situacions: (indiqui quina, resposta oberta).
- ☐ 51.12. Pensionista. (Pensió no contributiva, viduïtat, Pirmi...)

5.2. Respecte a les seves condicions laborals, ens podria dir si en el darrer any (setembre 2015-setembre 2016): (multiresposta) (només els que han contestat a la p.5.1/ 5.1.1/5.1.3 Treballant amb contracte laboral)

Respecte a la situació contractual:

- ☐ Ha empitjorat, el seu contracte laboral ha passat de temps complert a temps parcial
- ☐ Ha millorat, el seu contracte laboral ha passat de temps parcial a temps complert
- ☐ El seu contracte laboral ha passat a ser indefinit
- ☐ No ha canviat la meva situació contractual
- ☐ Altres (especificar)

Respecte a la situació contractual:

- ☐ Han augmentat els seus ingressos laborals (salari) (en les mateixes condicions contractuals)
- ☐ Han augmentat els seus ingressos laborals (salari) (perquè han millorat les condicions contractuals – més hores, ascens de càrrec professional...)
- ☐ Han disminuït els seus ingressos laborals (en les mateixes condicions contractuals)
- ☐ Han disminuït els seus ingressos laborals (perquè han empitjorat les condicions contractuals)
- ☐ Els meus ingressos laborals no han canviat, són els mateixos
- ☐ Altres (especificar)

5.3. La durada de la seva feina ha estat (la darrera feina amb contracte): (només els que a la p.5.1 han contestat 5.1.1/5.1.2/5.1.3)

- ☐ 3 mesos o menys
- ☐ De 4 a 8 mesos
- ☐ 9 mesos o més
- ☐ Mai he tingut contracte laboral
- ☐ Altres (especificar)

5.4. Ens podria indicar quants anys ha cotitzat? .

(nota metodològica: aquesta dada cal processar-la creuant amb l'edat (- p.5: Data de naixement - i segons sexe -p.3)

- ☐ Anys (Indicador numèric 2 dígits):
- ☐ No he cotitzat mai.
- ☐ Ns/Nc.

5.5. Només per a les persones que no estan treballant actualment (p.5.1/r. 5.1.5), Quants mesos han passat des que va tenir la darrera ocupació? (valor numèric fins a 72= 6 anys, ó més de 72)

(nota metodològica: aquesta dada cal processar-la creuant amb l'edat (p.5: Data de naixement i segons sexe p.3)

5.6. Només per a les persones que no estan treballant actualment (p.5.1, r.5.1.5). En quin sector fa recerca de feina? (multiresposta)

- ☐ Servei domèstic (Neteja/feines de la llar)
- ☐ Cuidadors/ores
- ☐ Sanitari
- ☐ Hostaleria
- ☐ Botiga
- ☐ Construcció
- ☐ Agricultura
- ☐ Transport
- ☐ Seguretat
- ☐ Tèxtil
- ☐ Social (treballadors/ores socials, tercer sector...)
- ☐ Educatiu (mestres, pedagogia...)
- ☐ Altres (especificar)

5.7. Només per a les persones que treballen actualment (p.5.1 r. 5.1.1/5.1.2/5.1.3), ens pot indicar el que ingressa mensualment pel seu treball ? (ingressos totals 1 o més feines de la persona enquestada):

- ☐ Menys de 300€.
- ☐ Entre 301-600€.
- ☐ Entre 601 -800€.
- ☐ Entre 801-1.000€.
- ☐ Entre 1.001-1.200€.
- ☐ Més de 1.201€.
- ☐ Ns/Nc.

5.8. A la seva unitat familiar, ens pot indicar quants membres adults treballen?

(Valor numèric)
(nota metodològica: aquesta dada cal processar-la creuant amb el total de membres adults de la composició del nucli familiar - p.1.3).

6-PERCEPCIÓ DE L'ESTAT DE SALUT

6.1. Com valora el seu estat actual de salut?

- ☐ Excel·lent.
- ☐ Molt bo.
- ☐ Bo.
- ☐ Regular.
- ☐ Dolent.

6.2. A causa de la seva situació actual, vostè creu que es veu afectada la seva salut? (multi-resposta).

- ☐ Sí, emocionalment (angoixa, depressió, ansietat, etc). Sense tractament.
- ☐ Sí, emocionalment (angoixa, depressió, ansietat, etc). En tractament.
- ☐ Sí, dolències físiques (dolors musculars, hipertensió, úlcera, etc). Sense tractament.
- ☐ Sí, dolències físiques (dolors musculars, hipertensió, úlcera, etc). En tractament.
- ☐ Altres (posar quina: resposta oberta).
- ☐ No, no crec que la meva situació tingui repercussions en la meva salut.
- ☐ Ns/ Nc.

6.3 En relació a fa 1 any, vostè diria que el seu estat de salut, com a conseqüència de la crisi:

- ☐ Ha millorat.
- ☐ Estic igual.
- ☐ Ha empitjorat emocionalment.
- ☐ Ha empitjorat físicament.
- ☐ Ha empitjorat emocional i físicament.
- ☐ Altres (especificar).

7-PERCEPCIÓ DE LA SEVA SITUACIÓ

7.1. Si la seva situació de precarietat econòmica es mantingués en el temps, ens pot indicar si pot preveure alguna de les següents situacions? : (marcar en cas que sigui afirmatiu) (multiresposta)

- ☐ Millora de la relació amb la parella
- ☐ Millora de la relació amb el meu fill/a(els meus fills/es
- ☐ Tindrà algun trastorn de salut mental o depressió
- ☐ Tindrà problemes amb l'alcohol.
- ☐ Tindrà problemes amb les drogues (legals/ medicaments, il·legals).
- ☐ Els meus/meves fill/s/a/es patiran mancances alimentàries.
- ☐ El meu fill/a (fills/es) tindran dificultats per poder accedir a estudis universitaris o d'altres (formació reglada) per no poder fer front econòmicament a les despeses.
- ☐ Empitjorament de la relació amb la parella
- ☐ Empitjorament de la relació amb el meu fill/a (fills/es)
- ☐ Separació, divorci de la parella.
- ☐ Altres: (especificar)

BLOC 8. PREGUNTA OBERTA (NÚVOL) (A TOTS ELS ENQUESTATS)

Com creu que la Creu Roja el pot ajudar?

ANNEX 3. MARC REFERENCIAL

Al present estudi, s’ha pretès realitzar una anàlisi sobre la cronificació de la pobresa, aprofundint en allò que ja marcaven anteriors informes realitzats per L’Observatori.

Durant els anteriors estudis realitzats per la Creu Roja, ha estat nota comuna que l’indicador econòmic ha estat la variable més influent sobre diversos factors com l’habitatge, la salut i l’alimentació, entre d’altres.

La novetat d’aquest estudi és el seu caràcter monogràfic. Arran de la crisi econòmica i de l’empitjorament de les condicions socials arreu del territori, existeix el risc que es puguin cronificar situacions de pobresa, que fins ara havien estat considerades conjunturals. Tots els estudis anteriors tenen en compte el factor econòmic, de manera que, atenent als seus resultats, es pot aprofundir en la cronificació de la pobresa i la situació i necessitats de tota la població enquestada.

El concepte de la pobresa és ampli i està subjecte a diverses matisacions. La pobresa és la situació de carència econòmica per cobrir les necessitats bàsiques que contribueixen a portar una vida digna.

La pobresa absoluta és la situació en la qual no estan cobertes les necessitats bàsiques de l’individu: l’alimentació, l’habitatge, el vestuari, l’educació, etc. Depèn no només dels ingressos, sinó també de l’accés als serveis. La pobresa relativa es dona quan una persona es troba en una situació de clar desavantatge, econòmicament i socialment, respecte a la resta de persones del seu entorn. És, en realitat, una mesura de desigualtat que es defineix com el número o percentatge de persones que guanyen menys del 60% de la renda mitjana. Finalment, la cronificació de la pobresa es dona quan la pobresa és persistent o de llarga durada.

L’Institut Nacional d’Estadística (INE), seguint la recomanació de l’Oficina d’Estadística de la UE (Eurostat), considera que una persona està en situació de pobresa persistent, si està classificada com a pobra dins de l’últim any i, almenys, en dos dels tres anteriors. Els indicadors de cronificació de la pobresa han de reflectir situacions de pobresa estructural i, per tant, no poden ser considerades les situacions momentànies i circumstancials, com quan una persona perd la feina i està en situació inactiva durant uns mesos i després s’incorpora al mercat laboral.

Tot i això, la cronificació de la pobresa és un procés que es pot revertir de dues maneres. Si milloren els ingressos a causa d’alguna prestació social es produeix un procés positiu de superació de la pobresa per transferències socials de l’estat, i, si milloren a causa de rendes del treball, es produeix un procés positiu de superació de la pobresa per ingressos del mercat.

D’altra banda, hi un altre concepte lligat a la pobresa i que n’és la conseqüència: l’exclusió social. Aquest és un concepte multidimensional que té en compte, no només les qüestions de restricció econòmica, sinó també l’accés a l’ocupació, a l’educació, la salut, a un habitatge digne i a les dificultats en l’àmbit de les relacions familiars i socials.

Aquests dos conceptes tan lligats tenen dimensions diferents. Si es tracta d’eradicar la pobresa s’hauria de pensar en una renda garantida a la població o en una ocupació plena, però, si es tracta d’eradicar l’exclusió social, s’haurien de reforçar els sistemes de protecció social per aconseguir-ho.

En l’actualitat han anat sorgint noves formes de pobresa, com les persones treballadores pobres. Per aquest motiu, les eines de lluita contra la pobresa han d’abordar tant mesures de creixement econòmic com de benestar social, per ajudar els grups més vulnerables, garantir uns ingressos mínims a tota la població o garantir l’equitat en l’accés a l’educació, la salut, l’habitatge i els serveis socials.

Davant d’aquest context socioeconòmic i els canvis en el sistema de producció, una de les mesures que s’està plantejant a Europa és la necessitat d’una renda garantida com a dret de ciutadania per frenar aquesta carrera cap a la desigualtat.

La Declaració Universal dels Drets Humans de les Nacions Unides, així com el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics i el Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals, reconeix la necessitat que les persones es vegin “alliberades de la misèria”. L’art. 25.1 de la Declaració Universal dels Drets Humans estableix: “Tota persona té dret a un nivell de vida que assegurï la seva salut, el seu benestar i els de la seva família, especialment quant a alimentació, vestit, habitatge, atenció mèdica i als necessaris serveis socials”.

EL DRET A TREBALLAR

La crisi econòmica, fase depressiva que experimenta una economia en recessió, ha produït canvis negatius importants especialment en el PIB i, en conseqüència, en l’ocupació. Des del 2008, el PIB de Catalunya ha tingut un clar retrocés, que només s’ha revertit el 2015 en els sectors de la indústria i dels serveis.

Els quatre elements constitutius de l’Estat de Benestar són: atur menor del 3%, Seguretat Social que abasti tota la ciutadania (assegurança malaltia, accidents, etc.), educació pública i gratuïta en la seva totalitat i polítiques de distribució de la riquesa.

Això no obstant, en termes econòmics, sembla insòlit parlar d'algun país amb una taxa d'atur menor del 3%. Segon estudis dels percentatges d'atur dels països de l'OCDE, només existeix un país amb la taxa menor del 3%, Noruega.

La definició de plena ocupació és la següent: situació que es dona quan totes les persones que volen treballar, als salaris o remuneracions vigents, troben feina. En conseqüència, aquest concepte no té en compte l'atur voluntari, que es dona quan algú considera que el salari que pot obtenir treballant és més baix que el cost d'oportunitat de no treballar. Sol considerar-se plena ocupació una situació en la qual només hi ha atur friccional. Atur friccional és aquell ocasionat per algun tipus d'imperfeció en el mercat laboral i que difícilment pot eliminar-se en una economia de mercat, és la desocupació a curt termini que sorgeix a causa de la rotació normal en el mercat de treball, pels canvis de treball o de residència, quan ingressen noves persones a la població activa, etc ⁽⁵⁾.

Si la taxa menor d'atur que ha tingut Catalunya va ser del 6,5% l'any 2006, amb les característiques de la nostra economia, podríem estar parlant de plena ocupació a Catalunya⁽⁶⁾.

En tot cas, la crisi econòmica del país, juntament amb l'atur alt i estructural afecten a tota la població. L'atur estructural es produeix quan l'oferta no és coincident amb la demanda, és a dir, quan hi ha al mercat més persones buscant feina que llocs de treball disponibles. El model de l'oferta i la demanda del preu de qualsevol bé, un servei o un factor de producció, té tendència a regular-se i a situar-se en el punt d'equilibri.

Tota aquesta confluència de factors ha generat una precarietat laboral definida bàsicament per contractes nous temporals, variacions negatives de traspàs de contractes temporals a fixes i creixement de contractes a temps parcial.

La Carta Social (1961)⁽⁷⁾ és un tractat que va aprovar el Consell d'Europa amb la finalitat de garantir uns drets fonamentals en matèria social i econòmica⁽⁸⁾. Aquest document, ratificat per l'Estat el 1978, es basa en gairebé la seva totalitat en regular

els drets laborals, encara que també inclou drets socials i obligacions per als Estats signants.

La Carta Social de 1961 té dos problemes: el primer, que permet a cada Estat Part desenvolupar els seus articles segons les seves possibilitats i, el segon, el seu gran nivell de desco-neixement, no només entre la ciutadania sinó entre els polítics i juristes. Això no obstant, sembla grotesc que existeixi una eina de compliment bàsic dels drets socials i que no l'utilitzem per donar suport i protegir la ciutadania més procliu a sofrir cronificació de la pobresa i exclusió social.

En conclusió, malgrat que la normativa internacional - amb pactes i tractats com el Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals (PIDESC) o la Carta Social Europea (CSE)- protegeix els drets socials de la ciutadania, a la pràctica, es produeixen nombrosos incompliments. Cal doncs seguir promovent el respecte als tractats i normatives internacionals, dels drets humans i, específicament, dels drets socials (com el treball, l'habitatge, etc).

L'ESTRATIFICACIÓ SOCIAL

En els darrers temps, diversos sociòlegs avisen del sorgiment de les "infraclasses" referint-se a les classes amb major exclusió social.

Les infraclasses estan en relació directa amb la difuminació de la classe mitjana, l'existència d'un atur estructural de llarga durada i la tendència cap a un sistema dualitzat d'estratificació social, amb oportunitats molt diferents d'ingressos, condicions laborals i de treball o no-treball.

Per tant, les infraclasses són aquells sectors que es troben en una posició social que els situa fora, i per sota, de les possibilitats i oportunitats econòmiques, culturals, de nivell de vida, etc., del sistema establert. Si entenem que la pobresa comporta una exclusió social, aquest nou grup social que comparteix la condició comuna d'estar marginat o postergat

de les oportunitats normalitzades del sistema són el col·lectiu de la pobresa cronificada.

Sense una reducció de la pobresa cronificada és difícil que es compleixi el primer dels Objectius del Desenvolupament Sostenible (ODS) fixats per Nacions Unides per al període 2015-2030. Aquestes dades són difícilment assolibles només amb transferències d'ingressos si no se suma la disponibilitat de recursos.

Aquests últims anys s'ha observat que estar en situació de pobresa no significa no tenir feina. Les ocupacions més vulnerables són usualment les de les classes menys afavorides, són ocupacions que requereixen poca qualificació professional. Diversos estudis parlen de solucions mitjançant l'ocupació de qualitat. Aquesta transformació de l'ocupació s'ha d'aplicar a tota la població però especialment als estrats socials més castigats per la pobresa.

L'estreta base econòmica poc diversificada agreuja la desigualtat d'ingressos i, per tant, els beneficis es concentren en grups estratificats alts que, en estar millor situats, capturen els guanys enfront d'un augment de l'economia informal com a mitjà de supervivència.

En conclusió, s'han d'impulsar una economia formal, estimular la creació d'empreses sostenibles, executar polítiques de protecció social i garantir salaris mínims i prestacions laborals, i econòmiques com a elements essencials per eliminar les limitacions de les classes pitjor situades al mercat laboral i reduir la pobresa.

Per finalitzar, tot això no és suficient si no es consoliden els drets laborals de les persones que han estat minvats durant aquesta crisi econòmica en tots els àmbits: individual -les persones haurien de poder escollir entre opcions de feina digna i rebutjar formes d'ocupació innacceptables- i col·lectiu - les persones en situació de pobresa i vulnerabilitat haurien de tenir la capacitat, mitjançant l'apoderament, d'influir sobre les polítiques socials.

⁵ Ocupació friccional definició extreta de Diccionari Econòmic: http://www.eco-finanzas.com/diccionario/D/DESEMPLEO_FRICCIONAL.htm

⁶ Taxa d'atur de Catalunya, Idescat (2006): <http://www.idescat.cat/treball/epa?tc=4&id=ic40&dt=2006>

⁷ Font: Carta Social Europea Revisada (1996): <http://www.derechoshumanos.net/normativa/normas/europa/CSE/1961-CSE-rev1996.htm>

⁸ L'Estat espanyol ha ratificat la Carta Social Europea de 1961, però no la Carta Social Europea Revisada de 1996.

Carta Social Europea (1961): <http://www.voluntariat.org/LinkClick.aspx?fileticket=-7DJtwXITJE%3D&tabid=102>

Carta Social Europea (1961) i l'excepció jurídica d'alguns articles: web http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/cse.html

ANNEX 4. BIBLIOGRAFIA

ESTUDIS DE L'OBSERVATORI

- La Creu Roja a Catalunya (Juliol de 2011): **1r estudi de L'Observatori de Vulnerabilitat. L'impacte de la crisi en la infància i les famílies.**
<http://www.slideshare.net/CreuRojaCatalunya/primer-informe-observatori-creu-roja>
- La Creu Roja a Catalunya (Desembre de 2011): **2n estudi de L'Observatori de Vulnerabilitat. L'ocupació dels col·lectius vulnerables en el marc de la crisi socioeconòmica.**
http://www.slideshare.net/CreuRojaCatalunya/2n-estudi-observatori?from_search=4
- La Creu Roja a Catalunya (Juny de 2012): **3r estudi de L'Observatori de Vulnerabilitat. L'impacte de la crisi en les persones grans.**
<http://www.slideshare.net/CreuRojaCatalunya/3er-estudi-pdf>
- La Creu Roja a Catalunya (Gener de 2013): **4t estudi de L'Observatori de Vulnerabilitat. L'impacte de la crisi en la infància i l'entorn escolar.**
<http://www.slideshare.net/CreuRojaCatalunya/4t-estudi-de-lobservatori-de-vulnerabilitat-de-la-creu-roja>
- La Creu Roja a Catalunya (Juliol de 2013): **5è estudi de L'Observatori de Vulnerabilitat. Habitatge i col·lectius vulnerables.**
<http://www.creuroja.org/AP/SearchResult.aspx?id=139&vle=1438@-@&fld=25253.24767,24793>
- La Creu Roja a Catalunya (Febrer de 2014): **6è estudi de L'Observatori de Vulnerabilitat. L'impacte de la crisi en les persones majors de 45 anys.**
<http://www.creuroja.org/AP/SearchResult.aspx?id=139&vle=1438@-@&fld=25253.24767,24793>
- La Creu Roja a Catalunya (Setembre de 2014): **7è estudi de L'Observatori de Vulnerabilitat. L'afectació de la crisi en la salut de les persones.**
<http://www.creuroja.org/AP/SearchResult.aspx?id=139&vle=1438@-@&fld=25253.24767,24793>
- La Creu Roja a Catalunya (Març de 2015): **8è estudi de L'Observatori de Vulnerabilitat. L'accés de la infància a l'alimentació saludable.**
http://issuu.com/creurojacat/docs/observatori_8e___final/1

- La Creu Roja a Catalunya (Febrer de 2016): **9è estudi de L'Observatori de Vulnerabilitat. Les persones immigrades en situació vulnerable.**
<http://www.creuroja.org/AP/cm/PG243L8/Creu-Roja-Catalunya.aspx>

ALTRES ENLLAÇOS D'INTERÈS:

- Declaració Universal dels Drets Humans (1948): art. 25.1 (nivell de vida digna) i art. 2 (no-discriminació). **“En relació al dret a la salut, habitatge i salut (art.25.1) i als drets dels immigrants (art.2)”**
<http://www.un.org/es/documents/udhr/>
- Pacte Internacional de Drets Econòmics, socials i culturals (1966): **“Informació referida als mecanismes de protecció i garantia dels dret econòmics, Socials i Culturals”** <http://www.ohchr.org/SP/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx>
https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-1977-10734
- Estat i Protecció Social, Vicens Navarro, (2006): **“Informació referida al PIB España/despesa pública vs. PIB Europa/despesa pública abans de la crisi econòmica”.**
https://www.google.es/l?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwitg4eXo67JAhWIUBQKHVY6Dv8QFggkMAE&url=http%3A%2F%2Ffundacionasturias.org%2Fftp%2FFundacion_Asturias_240910.ppt&usg=AFQjCNHA7oUAT15V-6pe8z6q9OwDXL5dlQ&bv=m=bv.108194040,d.bGQ
- Diario Económico Cinco Días (28/10/2014) **“informació referida a la comparativa de despesa en Protecció Social i sanitat de l'Estat i la Unió Europea”**
- Fundamentos de economía, Kruman, Wells, Graddy. Editorial Reverté (3a edició maig 2015): **“Informació relativa a l'atur estructural i la bombolla immobiliària”**
- Diario Económico Expansión (2010): **“Informació relativa als sectors a on treballen els immigrants i la crisi econòmica”**
<http://www.expansion.com/2010/10/14/empleo/mercado-laboral/1287048168.html>

- Instituto Nacional de Estadística (2015): **“Informació relativa a la taxa d'atur de la població amb i sense la nacionalitat espanyola”**
<http://www.ine.es/daco/daco42/daco4211/epa0215.pdf>
<http://ine.es/jaxi/tabla.do?path=/t20/e245/p04/provi/I0/&file=0ccaa002.px&type=pcaxis&L=0> http://www.ine.es/dyngs/INEbase/es/operacion.htm?c=Estadistica_C&cid=1254736176806&menu=ultiDatos&idp=1254735976608
<http://www.ine.es/prensa/np403.pdf>
- Instituto Nacional de Estadística (2014) : **“La pobreza y su medición”**
<http://www.ine.es/daco/daco42/sociales/pobreza.pdf>
- Ministerio de Empleo y Seguridad Social (2014): **“Informació relativa a l'anuari d'estadístiques amb les principals dades sociolaborals d'Espanya, mercat laboral, Immigració i Emigració, Formació Professional, Condicions de feina i Relacions Laborals, Protecció Social i Mesures de suport a l'ocupació”**
<http://www.empleo.gob.es/es/estadisticas/contenidos/anuario.htm>
- Institut d'Estadística de Catalunya IDESCAT (2015): **“Informació comparativa de la població ocupada amb i sense nacionalitat espanyola a Catalunya ”**
<http://www.idescat.cat/poblacioestrangera/> <http://www.idescat.cat/treball/epa?tc=4&id=xc1352&dt=20153&x=6&y=8>
- Organització Mundial de la Salut (1948): **“Relatiu al concepte integral de la salut i als seus principis”**
<http://www.who.int/about/mission/es/>
- Organització Mundial de la Salut (2009): **“Comissió sobre els determinants socials de la Salut –Informe Final”**
http://www.who.int/social_determinants/thecommission/finalreport/es/
- Agència Executiva de Sanitat i Consum – AESC- de la UE (2012): **“Estudi INEQCITIES, investigació per avaluar les condicions econòmiques, la manca de salut i la mortalitat dels barris de 16 ciutats de la UE”**
<https://www.ucl.ac.uk/ineqcities/>

- Constitució Espanyola Títol III Art. 96.1 (1978): **Constitució Espanyola (1978)**
<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1978-31229>
- García Ruiz, José Luís, catedràtic de Dret Constitucional (2011-2015): **“Informació relativa a la generació de drets: de primera, segona i tercera generació”**
<http://www.derechoconstitucional.es/p/introduccion-al-derecho-constitucional.html>
- Instituto Nacional de Estadística (2014): **“Informació relativa a la despesa en pressupostos familiars”**
http://www.ine.es/dyngs/INEbase/es/operacion.htm?c=Estadistica_C&cid=1254736176806&menu=ultiDatos&idp=1254735976608
- Adelantado, J. (Coordinador). (2000). **“Cambios en el Estado del Bienestar. Políticas sociales y desigualdades en España”. Barcelona: Editorial Icaria-UAB.**
<http://www.icariaeditorial.com/libros.php?id=399>
- De Gaulejac, V. (2008) **“Las fuentes de la vergüenza”. Buenos Aires: Marmol-Izquierdo Editores.**
<https://www.casadellibro.com/libro-las-fuentes-de-la-vergüenza/9789872391737/1232630>
- Max-Neef, M.: Elizalde, A.; Hopenhayn, M., (1986). Desarrollo a Escala Humana. **“Una opción para el futuro” Santiago de Chile: Cepaur, Fundación Dag Hammarskjöld.**
<http://habitat.aq.upm.es/deh/adeh.pdf>
- Miguelez, F. (1997) **“Desigualtat i canvi. L'estructura social contemporània”.**
<http://www.llibres.cat/llibres-de-ciencies-socials/267793-desigualtat-i-canvi-lestructura-social-contemporania.html>

Testimoni

MARGARITA ROMERO 46 ANYS

SANTA COLOMA DE FARNERS,
GIRONA

REP AJUDA ALIMENTÀRIA

“**És constant la preocupació pel que puc comprar i el que hauré de veure si podré comprar el mes que ve, i això m’afecta tant, que fins i tot m’ha canviat el caràcter**”

La Margarita havia treballat des dels 16 anys fins que l’arribada de la crisi, la separació amb la seva parella i les dolències físiques que pateix van fer que passés d’una situació normalitzada a la dependència de les ajudes socials. D’això ja fa 5 anys. “Veig que estic estancada i que no surto d’aquesta situació” -es lamenta.

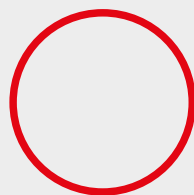
Per acabar-ho d’adobar, el passat estiu la Margarita va patir una caiguda amb la mala sort que es va trencar el peroné i la tibia. Degut a la caiguda, va contraure una trombosi que encara pateix i que s’ha sumat a la diabetis i al colesterol que ja tenia abans. Així, ha acabat passant el dia entre pastilles, dolors i preocupacions. “Tinc molts recordatoris per casa: notes a la nevera i alarmes al mòbil, per no oblidar-me de la medicació” -explica-, tot i sentir que no està millorant.

Actualment, està cobrant la prestació d’atur i queden 8 mesos fins al seu venciment. Amb les seves condicions de salut, no té esperances de trobar feina perquè les ofertes que troba “mai s’ajusten a les necessitats” que té. Tot i haver reduït despeses amb el pis de protecció oficial que li han concedit i perquè dos dels seus fills s’han independitzat recentment, continua amb problemes per poder tenir accés a una alimentació adequada i la rehabilitació física que necessita. “Abans, amb la feina, com a mínim anava pagant, però ara és que no m’arriba per a res.

Perquè, si pago, no menjo. I que és més important pagar o menjar? es pregunta.

Al final del mes, tampoc arriba a cobrir totes les despeses que té. Ha de deixar de fer moltes coses que abans feia, per poder viure al dia. Per exemple, no va al cinema ni realitza cap activitat de pagament relacionada amb l’oci. Tampoc pot pagar les excursions ni el material escolar del fill de 15 anys que viu amb ella.

Aquesta situació fa que moltes nits no pugui dormir. Dóna tómb. Es preocupa per les coses que li passen, per no tenir diners, per les dolències físiques que arrossega. Així, es desvetlla sovint perquè sap que necessita una feina que pugui desenvolupar tot i el seu estat de salut i que és molt difícil d’aconseguir. “És per viure dignament, així el cap deixaria de treballar negativament i podria descansar. És constant la preocupació sobre el que puc comprar i el que hauré de veure si podré comprar el mes que ve i això m’afecta tant que, fins i tot, m’ha canviat el caràcter”, reconeix.

ANNEX 5. GLOSSARI

• EN RELACIÓ A L'ECONOMIA I EL TREBALL

Recessió econòmica: fase del cicle econòmic caracteritzada per una disminució de l’activitat econòmica durant un període de temps. Oficialment es considera que existeix una recessió quan la taxa de variació anual del Producte Interior Brut (PIB) és negativa durant dos trimestres consecutius (en comparació amb el mateix trimestre de l’any anterior).

Crisi econòmica: és la fase més depressiva de l’evolució d’un procés econòmic recessiu. Un cicle econòmic té quatre fases: ascens on augmenta l’activitat econòmica fins al cim; descens que és quan cauen els indicadors, recessió quan el descens s’estén més de dos trimestres consecutius i reactivació quan els índexs tornen a pujar i comença l’ascens.

Producte Interior Brut (PIB): és un indicador econòmic que reflecteix la producció total de béns i serveis associat a un país durant un determinat període de temps. El PIB és un indicador d’àmbit internacional que té com a objectiu valorar l’activitat econòmica i el grau de riquesa de cada país.

Atur estructural: es produeix quan l’oferta no és coincident en la demanda, és a dir quan hi ha al mercat més persones buscant feina que llocs de treball disponibles. L’atur estructural és característic d’economies que no aconsegueixen superar les causes que obstrueixen la generació de noves fonts de treball.

Model d’oferta i demanda: és un model macroeconòmic que descriu com els preus varien com a resultat d’un equilibri entre la disponibilitat del producte (oferta) i els desitjos d’adquirir-los d’aquells amb poder adquisitiu (demanda), donant lloc a l’excident del consumidor i a l’excident del productor. El model d’oferta i demanda explica el funcionament d’un mercat competitiu, així com els moviments de les quantitats demandades i ofertades en l’àmbit del mercat.

Protecció social: és el conjunt d’instruments utilitzat per l’Estat amb l’objectiu de promoure i millorar el benestar social.

Precarietat laboral: situació laboral que succeeix quan els ingressos econòmics que es perceben pel treball no cobreixen les necessitats bàsiques d’una persona. La precarietat laboral també està vinculada a la manca de seguretat i garanties per al treballador com les condicions de feina que posen en risc la salut, les jornades laborals que superen el màxim d’hores permeses per la legislació, treballar sense un contracte de treball, etc.

• EN RELACIÓ A LA SALUT

Determinants socials de la salut: és el conjunt de factors personals, socials, polítics i ambientals que determinen l’estat de salut dels individus i les poblacions. Els principals determinants de la salut són el medi ambient, l’estil de vida, el sistema sanitari i la biologia humana.

Trastorns psicossomàtics: són els factors psicològics que afecten l’estat físic, entenent que aquesta divisió “ment-cos” tan accentuada a la cultura occidental realment no existeix, ja que l’individu està conformat de forma biopsicosocial.

Depressió per desesperança: D’acord amb la teoria de la desesperança, les persones que atribueixen els esdeveniments de la vida que són negatius a causes estables, globals i internes són més propenses a desenvolupar depressió que aquelles persones que no tenen aquest estil atributiu.

Model estrès-vulnerabilitat-factors de protecció: Aquest model explica les patologies a partir de condicionants que generen predisposicions per adquirir diverses malalties, amb factors de protecció i factors de vulnerabilitat. S’ha vist com la pobresa és un factor de vulnerabilitat per adquirir patologies, tan de forma directa (mala alimentació, pobresa energètica...) com de forma indirecta (depressió per desesperança, internalització de l’estigma de ser pobre, baixada global de les perspectives...).

• EN RELACIÓ ALS SUBMINISTRAMENTS DE L'HABITATGE

Subministraments de l’habitatge: són els serveis d’aigua, llum i gas que té un habitatge.

Pobresa energètica: La pobresa energètica és la incapacitat d’una llar de satisfer una quantitat mínima de serveis de l’energia per a les seves necessitats bàsiques, com mantenir l’habitatge en unes condicions de climatització adequades per a la salut.

EN RELACIÓ A LES AJUDES D'ENTITATS SOCIALS

Ajudes de primera necessitat: són el conjunt d’ajudes que, des d’una entitat pública o social, es donen a les persones que la sol·liciten i es troben en situació d’especial vulnerabilitat. Per exemple, es tracta de kits d’alimentació, kits de roba i kits d’higiene personal.

Beques de menjador escolar: Ajuda per cobrir la quota de menjador escolar de nens/es en situació de risc, les famílies dels quals no poden assumir aquesta despesa i no la tenen

completament coberta per beques públiques. Es pretén que aquests tinguin almenys un àpat al dia de qualitat i saludable.

Kit de suport social: són ajudes de primera necessitat que la Creu Roja dona a famílies que ho sol·licitin i que es troben en situació de vulnerabilitat. Es tracta de kits d'alimentació, kits de roba o kits d'higiene personal.

Targetes de suport alimentari: projecte de l'Aliança Humanitària per a l'Alimentació Infantil de Creu Roja que consisteix en distribuir targetes de prepagament entre famílies en situació vulnerable perquè puguin comprar aliments per als seus fills/es en comerços de proximitat, de forma normalitzada. Fins ara, aquestes targetes s'han distribuït durant els períodes de vacances escolars, per complementar les beques de menjador que la Creu Roja ja proporciona durant la resta del curs. Durant l'any 2016, s'han donat 15.437 ajuts en forma de targetes de prepagament amb aquesta finalitat.

ALTRES

Atur estacional: desocupació estacional és un període de temps en què les persones que treballen són acomiadades, o no es consideren demandants d'ocupació. Habitualment això succeeix quan una empresa ha acabat la temporada alta.

Cost d'oportunitat: cost real de qualsevol cosa, es a dir, allò a què s'ha de renunciar per a obtenir-la.

Drets inalienables: drets fonamentals que no es poden negar a ningú sota cap concepte. Drets que gaudeixen les persones pel simple fet d'existir. Són els drets que es configuren sota les necessitats bàsiques fonamentals, intransferibles i formen part de l'essència dels éssers humans.

Esferes d'activitat: són un concepte analític que fa referència a les regions socials, sostingudes i definides en el vincle entre els fenòmens macrosocials i microsocials, que estructurin les societats reestructurant-se contínuament a partir de les pràctiques quotidianes. Les esferes són quatre i aquestes són: **l'esfera domèstic-familiar**, que opera en base a una determinada socialització de relacions de dependència familiars, generant identitats de sexe; **l'esfera estatal**, centrada en l'organització de la desigualtat social, la seva contribució és fonamental en el conflicte distributiu (impostos, legislació econòmica, pressupostos, polítiques públiques, etc.) i en la reproducció simbòlica de jerarquies socials; **l'esfera mercantil**, que jerarquitzava les relacions socials segons la capacitat de vendre o comprar mercaderies, a més d'irradiar un procés general de mercantilització de les relacions socials que resulta clau per a entendre la política social; i **l'esfera relacional**, composta per les accions socials supraindividuals que canalitzen els interessos i les necessitats (no només materials) de les persones, mitjançant diferents grups socials distribuïts en associacions formals i en grups comunitaris (informals).

Entre les esferes existeixen fronteres difuses i complexes relacions entre elles. Aquestes no han d'entendre's tant com llocs físics, sinó més aviat com una complexitat d'institucions i mecanismes de coordinació de l'acció social.

Llars amb molt poca intensitat de treball: llars compostes per persones en què els seus membres adults han treballat menys del 20% del seu potencial laboral total durant l'any anterior.

Llindar de pobresa: el llindar de la pobresa a Catalunya l'any 2016 és, aproximadament, de 9.600€/l'any. Un valor molt semblant al màxim de 14 pagues mensuals del SMI, que l'any 2017 és de 707€/mes.

Necessitats bàsiques fonamentals: les necessitats humanes fonamentals són finites, poques i classificables. A més les necessitats humanes fonamentals són les mateixes en totes les cultures i en tots els períodes històrics. El que canvia, a través del temps i de les cultures, són la manera o els mitjans utilitzats per a la satisfacció de les necessitats.

Les necessitats fonamentals són: subsistència (salut, alimentació, etc.), protecció (sistemes de seguretat i prevenció, habitatge, etc.), afecte (família, amistats, privadesa, etc.) enteniment (educació, comunicació, etc.), participació (drets, responsabilitats, treball, etc.), oci (jocs, espectacles...),

creació (habilitats, destreses...), identitat (grups de referència, sexualitat, valors...), llibertat (igualtat de drets).

La relació de satisfacció/insatisfacció de les diverses necessitats és el que explica que la pobresa sigui una conseqüència multicausal i que, per tant, haguem de parlar de la transició de la pobresa a les pobreses.

Xoc de desocupació: en aquells casos de llarga durada, en què la persona es veu sense ànims d'incorporar-se de nou al món laboral, on es reflecteix un estat d'apatia i la persona arriba al seu estat més baix d'autoestima.

Trampa de pobresa: és un concepte de l'economia que explica com es pot potenciar la pobresa i, alhora, generar pobresa de la pobresa. És un mecanisme automatingut que provoca que la pobresa persisteixi. Si aquesta persisteix de generació en generació, la trampa comença a autoperpetuar-se si no es prenen les mesures adients per a trencar aquest cercle.

Mediana: és el punt mig. Representa el valor de la variable de posició central en un conjunt de dades ordenades.

EIS 7 PRINCIPIS FONAMENTALS

HUMANITAT

EL Moviment Internacional de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja s'ha creat per la preocupació de prestar auxili, sense discriminació, a tots els ferits als camps de batalla, s'esforça, sota el seu aspecte internacional i nacional, a prevenir i alleujar el patiment de l'ésser humà en totes les circumstàncies. Tendeix a protegir la vida i la salut, així com a fer respectar la persona humana. Afavoreix la comprensió mútua, l'amistat, la cooperació i una pau duradora entre tots els pobles.

IMPARCIALITAT

No fa cap distinció per nacionalitat, raça, religió, condició social o credo polític. Es dedica únicament a socórrer els individus en proporció amb el seu patiment, posant remei a les seves necessitats i donant prioritat a les més urgents.

NEUTRALITAT

Amb la finalitat de conservar la confiança de tothom, el Moviment s'absté en tot moment de prendre part en les hostilitats i en les controvèrsies d'ordre polític, racial, religiós o ideològic.

INDEPENDÈNCIA

El Moviment és independent. És auxiliar dels poders públics en les seves activitats humanitàries, activitats que estan sotmeses a la legislació que regeix en els països respectius, no obstant això, les societats nacionals han de conservar una autonomia que els permeti actuar sempre d'acord amb els principis del Moviment.

VOLUNTARIAT

És una institució de socors voluntari i de caràcter desinteressat.

UNITAT

A cada país només pot existir una Societat de la Creu Roja o de la Mitja Lluna Roja, que ha de ser accessible a tothom i ha d'estendre la seva acció humanitària a la totalitat del territori.

UNIVERSALITAT

El Moviment Internacional de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja, en el si del qual totes les societats tenen els mateixos drets i el deure d'ajudar-se mútuament, és universal.

www.creuroja.org

902 22 22 92

Humanitat Imparcialitat Neutralitat Independència Voluntariat Unitat Universalitat